URHEILUSEURAT VAATIMUSTEN RISTIVEDOSSA
– tapaustutkimus eriytyneestä liikuntakulttuurista Hyvinkäällä

Anton Ahonen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Ahonen, A. 2018. Urheiluseurat vaatimusten ristivedossa – tapaustutkimus eriytyneestä liikuntakulttuurista Hyvinkäällä. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 65 s., 3 liitettä.

Tämä tutkielma käsittelee eriytyneen liikuntakulttuurin viitekehyksestä hyvinkääläisten urheiluseurojen toimintaa ja suhdetta paikallisella tasolla julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Tutkielman keskeisenä tutkimusongelmana on jälkimodernin yhteiskunnan eriytyneen liikunta kulttuurin ja siihen nivoutuvan tutkimustiedon tunnuspiirteiden ilmeneminen hyvinkääläisten seurojen toiminnassa. Tarkastelussa ovat muun muassa seurojen toiminnan eriytyneisyyden tunnusmerkit ja talkootoiminnan asema seurojen toiminnassa. Erityistarkastelussa ovat myös julkisen sektorin odotukset ja näkemykset seurojen toiminnasta sekä se, miten julkisten liikuntapalveluiden tilanne heijastuu seurojen toimintaedellytyksiin ja millainen on yksityisten palveluntarjoajien vaikutus seurojen toimintakenttään.

Tutkielmassa hyödynnetään jälkiteollisesta liikuntakulttuurista tuotettua teoreettista tietoa hyvinkääläisen liikuntakulttuurin selittämiseen. Tällä pyritään myös todentamaan olemassa olevan teoreettisen tiedon paikkansapitävyyttä paikallisessa liikuntakulttuurissa. Teoreettisesti Itkosen (1996) tutkimus suomalaisen liikuntakulttuurin muutoksesta ja erityisesti kyseisen tutkimuksen eriytyneen liikuntakulttuurin käsite on tutkielman tärkein teoreettinen viitekehys. Itkosen tyypittelyn tukena hyödynnetään myös Rantalan (2014) periodisointia suomalaisen liikuntapolitiikan muutoksesta.

Tutkielma on selittävä tapaustutkimus, jossa hyödynnetään poikkileikkaavia kysely- ja haastatteluaineistoja vuodelta 2012. Seurakysely (n=31, vastausprosentti 35) on perinteinen lomakkeella toteutettu kyselytutkimus, jolla selvitettiin kaupungin urheiluseuroissa esiintyviä muuttujia. Kyselytutkimuksen tutkimusasetelmana on kuvaileva analyysi, jossa käytetään suoria jakaumia ja tilastollisia tunnuslukuja. Haastattelut toteutettiin Hyvinkäällä touko-kesäkuussa 2013. Haastateltavia ryhmiä olivat kaupungin virkamiehet, seurojen edustajat, kaupunginvaltuutetut ja liikuntayrittäjät. Haastattelut tehtiin osaksi yksilöhaastatteluina sekä ryhmähaastatteluina niin, että virkamiehet, kaupunginvaltuutetut ja liikuntayrittäjät haastateltiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina ja haastateltuja oli yhteensä noin 50.

Tutkielman tuloksena voidaan todeta, että 1980-luvulta alkaneet liikuntakulttuurin eriytymisen tunnusmerkit ilmenevät myös paikallisessa liikuntakulttuurissa. Tätä ilmentävät kaupungin seurojen toiminnan tason laaja-alaisuus ja motiivien moninaisuus. Lisäksi seurojen harjoittama toiminta on toimialoittunutta esimeriksi eri ikäryhmien ja harrastamiseen sitoutumisen osalta. Aineistossa on viitteitä harrastajien seurasuhteen muutoksista, jotka viittaavat osittain eriytyneen liikuntakulttuurin yhteisöllisyyden muutoksiin ja individualismin lisääntymiseen. Eriytyneen liikuntakulttuurin käsite ei kuitenkaan täysin huomioi mahdollista muutosta, jossa on piirteitä myös esimerkiksi Meyrowitzin (1997) esiin tuomasta uusyhteisöllisyydestä. Liikuntakulttuurin kaupallistuminen ilmenee Hyvinkäällä runsaana yksityisen palvelutarjonnan kasvuna, mutta aineiston perusteella toimialojen sekoittumista ei ole tapahtunut. Julkisen sektorin suhde seuroihin kunnioittaa yhdistysten autonomiaa ja tutkimuskirjallisuudessa esitetystä seurojen toimintakulttuurin yhteiskunnallistumisesta ei löydy todisteita.

Asiasanat: liikunta, urheilu, liikuntakulttuuri, liikuntahallinto, liikuntaseurat, kansalaistoiminta

ABSTRACT

Ahonen, A. 2017. Sports clubs in the middle of requirements – case study of differentiated Sports Culture in Hyvinkää. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 65 pp., 3 appendices.

This master thesis discusses local sports clubs' functions and relationship in the public and private sector with the reference framework of a differentiated Finnish sport culture. The key research problem is the emergence of the distinctive features of post-modern society and related research information in the activities of local sports clubs. The thesis includes, among other things, the distinctive features of differentiated sport club activities and the importance of volunteering in sports clubs. Special consideration is also the public sector's expectations and views on the activities of sport clubs and how the state of the public sporting services is reflected in the operating conditions of clubs and the impact of private service providers on the field of action of sport clubs.

The thesis utilizes the theoretical knowledge of the post-industrial sports culture to explain the sport culture of Hyvinkää city. This also aims to verify the validity of the existing theoretical knowledge in the local sports culture. Theoretically, Itkonen's (1996) study on the change in the Finnish sports culture and, in particular, the concept of a differentiated sports culture are the most important theoretical framework of the thesis. To support the theoretical framework of Itkonen, thesis also utilizes the periodization of Rantala (2014) on the changes in Finnish sports policy.

The research methodology is an exploratory case study that utilizes crosscutting questionnaire and interview materials from 2012 Sports planning project. The survey's (n = 31, response rate 35) aim was to identify relevant variables in sports clubs. The study design of the survey is a descriptive analysis that uses direct distributions and statistical indicators. The interviews were conducted in Hyvinkää in May-June 2013. The interviewed groups were city officials, sport club representatives, city councilors and sports entrepreneurs. The interviews were conducted as individual interviews and group interviews so that officials, city councilors and sports entrepreneurs were interviewed individually. The interviews were conducted in semi-structured thematic interviews and the interviewees had a total of about 50.

As a result of this study, it can be seen that the features of Finnish sports culture differentiation, that began in the 1980's, also appears in the local sports culture. This is reflected by the wide-ranging nature of the club's activities and the diversity of motives. In addition, sports clubs' activities are differentiated by different age groups and the level of engagement. The thesis's material contains references to changes in the relationship between club members and sports clubs, which refer partially to changes in the communality of sports culture and individualism. However, the concept of differentiated sports culture does not fully consider the possible change, which also has features of the Meyrowitz's Medium theory (1997). The commercialization of sports culture appears in Hyvinkää as a result of the increase in the private sports service offering, but on the basis of this thesis, there has been no confusion between commercial and volunteering fields. The public-sector relationship with sports clubs respects the autonomy of the associations. No references to the socialization of sports clubs operating culture, as presented in earlier research literature, could be found.

Keywords: sport, recreation, sports culture, sport management, sports clubs, volunteering.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ
1 JOHDANTO ... 1
2 ERIYTYNEEN LIIKUNTAKULTTUURIN TUNNUSPIIRTEET ... 3
2.1 Liikunnan kansalaisyhteiskunta ... 3
2.2 Julkishallinnon vaikutukset liikuntakulttuuriin ... 8
3 TUTKIMUSONGELMA ... 14
4 TUTKIELMAN METODI JA AINEISTOT ... 15
4.1 Seurakysely ... 16
4.2 Haastattelut ... 18
5 HYVINKÄÄN JULKISET LIIKUNTAPALVELUT ... 20
5.1 Paikallisen liikuntakulttuurin taustatekijät ... 20
5.2 Julkisten palveluiden suhde liikuntaan ... 21
5.3 Julkinen liikuntahallinto ... 27
5.3.1 Kaupunginvaltuusto ja lautakunnat ... 27
5.3.2 Liikuntatoimen organisaatio ... 29
5.3.3 Liikuntatoimen missio ... 31
5.4 Julkiset liikuntapaikat ... 34
6 HYVINKÄÄLÄISET URHEILUSEURAT ... 36
6.1 Seurojen toiminta ... 36
6.2 Seurojen toimintaedellytykset ... 39
6.3 Seurojen talous ... 46
6.4 Seurojen tyytyväisyys liikuntatoimintoihin ja -paikkoihin ... 49
6.5 Kaupungin yhteistyö seurojen kanssa ... 52
7 JOHTOPÄÄTÖKSET ... 55
7.1 Harrastajan muuttunut seurasuhde ... 56
7.2 Itseisarvoista tukemista vai välinearvon hyödyntämistä? ... 58
7.3 Liikuntakulttuurin kaupallistuminen jatkuu ... 60
LÄHTEET ... 63
LIITTEET

1 JOHDANTO

Jyväskylän yliopisto teki vuonna 2011–2012 Hyvinkään kaupungille liikuntasuunnitelman (Ahonen & Suomi 2013), jota varten kerättiin tietoa laajoilla intressiryhmien haastatteluilla ja seurakyselyllä. Olin tässä projektissa professori Kimmo Suomen tutkimusavustajana. Liikuntasuunnitelmaa varten hankittu tieto antoi kattavan kuvan erityisesti seurojen toiminnasta ja kaupungin suhteesta liikuntapalveluiden järjestämiseen. Suunnitelmaa varten tekemäni väliraportti (Ahonen 2012) aineistoineen jäi kuitenkin pölyttymään viideksi vuodeksi tietokoneen kovalevylle kaupungin liikuntasuunnitelman valmistuttua. Tässä tutkielmassa olen jatkanut julkaisematta jätettyä väliraporttia vastaamaan pro gradu -tutkielman akateemisia vaatimuksia.

Hyvinkään liikuntasuunnitteluprojektin jälkeen kiinnostuin entistä enemmän kansalaistoiminnan muutoksesta ja erityisesti kolmannen sektorin ja julkishallinnon suhteesta. Tässä kiinnostuksen heräämisessä oli mukana myös annos tervettä yhteiskuntakritiikkiä järjestöjen aseman ja toiminnan muutoksiin yhteiskunnassa. Tämän vuoksi sain ajatuksen hyödyntää viisi vuotta aikaisemmin tekemääni väliraporttia ja sitä varten hankittua aineistoa tutkielmassa, joka paneutuisi eriytyneen liikuntakulttuurin tunnuspiirteiden havainnointiin paikallisella tasolla.

Itkosen väitöskirja liikuntakulttuurin muutoksesta (1996) on yksi keskeisimpiä suomalaisen liikuntakulttuurin kehitystä, ja toistaiseksi vielä myös nykytilaa, kuvaavista tutkimuksista. Viitekehyksenä eriytynyt liikuntakulttuuri antaa hyvät välineet paikallisen liikuntakulttuurin havainnointiin ja yhteyksien löytämiseen yleisten kehityslinjojen kanssa.

Miten eriytyneen liikuntakulttuurin piirteet tulivat esille Hyvinkäällä seurojen toiminnassa ja niiden suhteessa ympäristöönsä vuonna 2012? Onko paikallisessa liikuntakulttuurissa jotain sellaista, joka ei tue eriytynyttä liikuntakulttuuria vai onko siellä jopa viitteitä jostain aivan uudesta? Nämä kysymykset nousevat esille pohtiessani eriytynyttä liikuntakulttuuria.

Yhteiskuntakriittisen mielenlaatuni vuoksi hyödynnän myös Rantalan (2014) tutkimusta suomalaisen liikuntapolitiikan muutoksista, joka antaa viitekehyksen julkishallinnon ja järjestötoiminnan tarkasteluun, tässä tapauksessa kaupungin ja seurojen suhteen. Jos liikunnan kansalaisyhtyeiskunta on muuttunut, niin on myös julkinen sektori sekä julkishallinnon ja kolmannen sektorin suhde.

2 ERIYTYNEEN LIIKUNTAKULTTUURIN TUNNUSPIIRTEET

Nykyistä suomalaista liikuntakulttuuria on tässä tapauksessa syytä kuvata kahdesta näkökulmasta – liikunnan kansalaistoiminnan ajalleen tyypillisistä piirteistä sekä yleisistä liikuntapolitiikan kehityslinjoista. Itkonen (1996) on tutkinut liikunnan ja urheilun kansalaisyhteiskunnan muutosta ja periodisoinut muutokset 1990-luvulle asti. Toisesta näkökulmasta suomalaista liikuntakulttuurin ja -politiikan nykytilaa kuvaa hyvin Rantala (2014), joka on jaksottanut suomalaisen liikuntapolitiikan kynnysjaksot 1900-luvun alusta 2000-luvulle. Itkosen ja Rantalan periodisoinnit täydentävät yhdessä hyvin kuvaa muutoksesta ja rakentavat näkemystä siitä, millaista aikaa olemme suomalaisessa liikuntakulttuurissa eläneet 1980-luvulta lähtien. Rantalan uudempi, 2010-luvulle sijoittuva tutkimus, antaa tarpeellisen tuen Itkosen jo vakiintuneelle tutkimukselle liikuntakulttuurin muutoksesta. Tutkielmassa sovellan Itkosen ja Rantalan jaksotteluista lähinnä viimeisimpiä ajanjaksoja, sillä ne antavat riittävän esiymmärryksen pro gradu -tutkielman tasoiseen opinnäytteeseen.

Hyödynnän Itkosen liikuntakulttuurin jaksoja selventääkseni liikuntakulttuurin suurta linjaa kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta, joka antaa merkityksen myös paikallisen liikuntakulttuurin yhteyksien löytämiseen yleisiin kehityslinjoihin. Rantalan liikuntapolitiikan jaksottelu kuvaa laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla liikuntakulttuuriin vaikuttavia muutoksia, kun Itkosen jaksottelu keskittyy tarkemmin liikunnan ja urheilun organisaatioiden muutokseen. Tämän tutkielman kannalta keskeistä on myös kunnallisen päätöksenteon merkitys seurojen toiminnalle ja julkisen vallan päämäärien laajeneminen koskemaan seurojen – eli vapaan kansalaistoiminnan – resurssien hyödyntämistä osana hyvinvointipolitiikkaa.

2.1 Liikunnan kansalaisyhteiskunta

Itkonen on määritellyt suomalaisen liikuntakulttuurin siirtyneen 1980-luvulla eriytyneisyyden vaiheeseen, jossa harrastettujen lajien määrä ja toiminnan monimuotoisuus ovat lisääntyneet valtavasti aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna. Itkosen liikuntakulttuurin tyypittelyssä eriytyneisyyden vaihe käsittää 1980-luvulta alkavat muutokset muun muassa seurojen

organisaatioissa ja myös yksittäisten harrastajien suhteessa harrastuksiinsa. Erityisesti ei-urheilullinen liikunta on muuttunut monitahoisemmaksi ja tämä on aiheuttanut kasvavaa kilpailua harrastajista ja toiminnan resursseista. Liikunnan ja urheilun toimijoiden motiivien kirjot laajenevat, sillä liikunnasta kiinnostuvat myös sellaiset tahot, joiden pääasiallinen toimintakenttä ei liity liikuntaan tai urheiluun. Jo 1960-luvulla alkanut toimijoiden ammattimaistuminen on jatkunut eriytyneen toiminnan kaudella entisestään ja se on johtanut osaltaan myös liiketoiminnallisten mallien siirtymiseen liikuntaan. (Itkonen 1996, 226–228.)

Suomessa elettiin 1980-luvulla voimakasta hyvinvoinnin kasvun aikaa. Lisääntyneet taloudelliset resurssit mahdollistivat kasvavan kulutuksen ja tämä ulottui myös liikuntakulttuuriin. Itkosen (1996, 227) kuvaama harrastamisen yksilöllistyminen liittyi myös elämyshakuisuuteen sekä itseilmaisuun liikunnan avulla. Taloudellisen hyvinvoinnin kasvu mahdollisti yhä useammille aikaisemmin elitistisinä pidettyjen lajien harrastamisen. Samanaikainen liikunta-alan kaupallistuminen sekä ulkomaisten vaikutteiden lisääntyminen vaikuttivat uusien lajien harrastusmahdollisuuksiin Suomessa. (Kokkonen 2013, 73–74.)

Itkosen mukaan harrastajien motiivit moninaistuivat yhteiskunnan yleisten muutosten vuoksi ja tämä vaikutti myös odotuksiin seuratoiminnalta. Kulttuurin elämäntyylistyminen asetti persoonallisia vaatimuksia myös liikuntaharrastuksille. Liikuntakulttuurin pirstoutuminen kasvatti lajimääriä ja muutti lajien keskinäisiä asetelmia. ”Perinteiset” ja harrastajapohjaltaan vuosikymmeniä vakiintuneessa asemassa olleet lajit voivat harrastajien mieltymysten muuttuessa menettää harrastajiaan uusille, paremmin harrastajien toiveita vastaaville lajeille. Tämä saattoi näkyä myös paikallisesti, jolloin paikkakunnan perinteiset seurat joutuivat supistamaan toimintaansa harrastajakadon vuoksi. (Itkonen 1996, 283.)

Keskusjärjestöjen yhdistyminen ja keskusjohtoisen hallintakulttuurin mureneminen 1990-luvun alussa vaikutti myös seurojen toimintaan. Uusien toimijoiden ja lisääntyneen kilpailun vuoksi seuroilla ei ollut enää valmiiksi annettua toimintamallia ja olemassaolon perustelua. Perinteisesti seurat olivat harjoittaneet sellaista toimintaa, joka oli sopinut nuorten ja fyysisesti terveiden atleettien vaatimuksiin. Toiminnan ja arvojen eriytyessä ja laajentuessa seurojen toimintaan tuli myös harrastuspohjaisempaa ja eri väestöryhmille soveltuvaa toimintaa. Tähän

muutokseen vaikuttivat varmasti myös julkishallinnon pyrkimykset terveysliikunnan edistämisessä. (Heikkala 2000, 124–126.)

Heikkala (2000) laskee eriytyneen liikuntakulttuurin rakenteellisiksi ja toiminnallisiksi muutoksiksi kasvun, eriytymisen ja ammattimaistumisen. Liikuntakulttuurin toimijoiden määrä on kasvanut 1980-luvulta lähtien kiihtyvällä vauhdilla, mutta samanaikaisesti toimijat ovat myös eriytyneet toisistaan niin toiminnan kuin tavoitteidenkin osalta. Toimialoittumisen myötä on ilmaantunut erilaisia toiminnan tavoitteita kuten lasten- ja nuorten liikunta, kilpaurheilu, ammattilaisurheilu tai erityisryhmien liikunta. Toiminta on ammattimaistunut niin, että nykyisin suurimmissa seuroissa on palkattuja toimihenkilöitä ja toimintakulttuuri on ottanut vaikutteita liiketoiminnallisesta logiikasta. (Heikkala 2000, 124–127.)

Suomalainen liikuntakulttuuri on aina perustunut vapaaehtoisuuteen, mutta viimeisten vuosikymmenien aikana julkishallinto ja yritysmaailma ovat luoneet entistä tiiviimpiä suhteita kansalaistoiminnan kanssa. Esimerkiksi julkishallinnon resurssiohjaus ja paikallisella tasolla seurojen riippuvuus julkisista harrastuspaikoista ovat antaneet julkishallinnolle vahvan ohjaavan aseman liikuntakulttuurissa. Yritysmaailma on taas huippu-urheilun elinehto, joka joissain tapauksissa on edennyt siihen, että urheilusta on tullut liiketoiminnan pääasiallinen tuote. (Heikkala 2000, 124–127.)

Liikuntajärjestöjen ja seurojen toiminnassa on 1980-luvulta lähtien ollut kasvavaa painetta myös liiketoiminnallisen logiikan omaksumiseen. Eriytyneen liikuntakulttuurin kauden aikana seurojen toiminnassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia yksilöllisten ja kollektiivisten havaintotapojen välillä. Tämän muutoksen rinnalla myös toimialoittuminen ja tulosohjaus ovat vaikuttaneet liikuntajärjestöjen ja -seurojen toimintaan. Samanaikaisesti julkishallinnon kiinnostus ja suoranaiset vaatimukset järjestöjen toiminnalle sekä liikuntakulttuurin kaupallistumisen logiikka ovat muokanneet seuroja sopeutumaan muuttuneeseen toiminta- ja asenneympäristöön. (Heikkala & Koski 2000, 115–117.)

Kolmannen sektorin toimijoiden määrän lisääntyminen ja vaatimus entistä ammattimaisemmasta toiminnasta ovat johtaneet kasvaneeseen kilpailuun resursseista. Kilpailu

ei tapahdu vain liikuntakulttuurin järjestöjen välillä, vaan laajasti kaikkien kolmannen sektorin toimijoiden kesken. (Koski 2000, 132.)

Näistä syistä johtuen kolmas sektori on yrittänyt ottaa käyttöönsä uusmanagerialistisia toimintamalleja kilpaillakseen paremmin resursseista. Tämä ilmenee seuratasollakin muuttuneena kielenä, johon voivat kuulua esimerkiksi markkinointistrategia, visio tai palvelutarjooma. Seurat ovat alkaneet tuottaa myös maksullisia palveluja, joiden pääasiallinen motiivi on taloudellisten resurssien hankkiminen varsinaisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Tällainen toiminta vaatii seuroilta vahvaa itsetuntemusta omista arvoistaan, jotta funktionaalistuneet toiminnot eivät hämärrä seuran alkuperäistä olemassaolon perustaa. (Koski 2000, 132.) Liikuntakulttuurissa ei voida kuitenkaan sanoa olevan toimivaa markkinamekanismia lukuun ottamatta suosituimpia kilpaurheilulajeja ja ammattilaisurheilua. Tämän vuoksi lajien menestyminen ei perustu tarjonnan ja kysynnän lakiin. Liiketoiminnallisten mallien soveltaminen vapaaehtoistyöhön on aina jossain määrin ristiriidassa kansalaistoiminnan periaatteiden kanssa. Markkina-ajattelun soveltaminen, ainakin osittain, on kuitenkin auttanut irrottautumaan korporatiivisista toimintamalleista. (Heikkala 2000, 125–127.)

Itkosen (1996) esille nostama eriytyneisyyden vaihe istuu hyvin jälkimodernin yhteiskunnan yksityisyyden korostumiseen ja yhteisöllisten rakenteiden purkautumiseen (Itkonen 1996). Meyrowitzin (1997) mukaan jälkimodernissa yhteiskunnassa yhteisöllisyyden purkautuminen ei tarkoita kuitenkaan absoluuttista yksilökeskeisyyttä, vaan yhteisöllisyyden purkautuminen ilmenee ennemmin yhteisöjen uudelleen muovautumisena, jossa yksilöllä on entistä suurempi mahdollisuus vaikuttaa sitoutumisen asteeseen omasta arvomaailmastaan käsin. Yhteisöllisyyden tarpeiden muovautuminen vastaamaan paremmin yksilön tarpeita kuvaa tarkemmin muutosta kuin varsinainen purkautumisprosessi. (Meyrowitz 1997, 65.) Jälkimodernin yhteiskunnan liberalisoituminen eli arvojen eriytyminen tarkoittaa seuroissa yhden tärkeän sitouttavan elementin hiipumista. Erilaiset arvot voivat kohdatessaan aiheuttaa konflikteja ja paras keino yhteisen suunnan säilyttämiseksi on avoin kommunikointi erilaisten arvojen välillä. Liikuntakulttuurin toimijoiden moninaistuttua ja toimijoiden laajennuttua myös

liikuntakulttuurin ulkopuolelle, on oman merkityksellisyyden perusteleminen tullut tarpeelliseksi myös muille kuin vain oman alan toimijoille. (Heikkala 2000, 125–127.)

Jälkiteollisten yhteiskuntateorioiden mukaan myös tieto pirstaloituu ja yhteiskunta siirtyy monien totuuksien aikaan, mikä hankaloittaa myös liikuntapoliittisten päätösten tekemistä (Itkonen 1996, 279–280). Mielestäni on kuitenkin perusteltua todeta, että nykyistä liikuntapoliittista päätöksentekoa värittävät taloudellisiin vaikuttimiin perustuvat argumentit. Taloudellinen vaikuttavuus on tämän päivän liikuntapolitiikan suuri tarina, joka vaikuttaa olevan omaksuttu myös liikuntajärjestöissä oman olemassaolon perusteeksi. Perinteisesti vapaalla kansalaistoiminnalla pitäisi olla autonomia päättää harjoittamansa toiminnan päämääristä (Rantala 2014, 143). Yhdistyksen ulkopuolelta ohjattuja tavoitteita ovat esimerkiksi julkishallinnon pyrkimykset kansanterveyden edistämiseksi sekä seuran palvelutuotantoa hyödyntävien kuluttajien intressit (Heikkala 2000, 132).

Tällä vuosituhannella odotukset järjestöjä kohtaan ovat kuitenkin kasvaneet ja järjestöiltä odotetaan panosta yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa. Julkishallinnon tavoitteet ovat entistä enemmän mukana myös kansalaistoiminnan päämäärissä. (Heikkala & Koski 2000, 115–117.) Kun valtiovallan taloudelliset resurssit hyvinvointivaltion ylläpitämiseen ovat supistuneet, niin sitä yleisemmäksi on tullut kolmannen sektorin saamien tukien tavoitemäärittely sekä tavoitteenmukaisuuden arviointi ja raportointi. Vaikka jälkiteollisessa yhteiskunnassa toteutuvat liberalismi, tavoitteiden eriytyminen ja julkisvallan hallinnon hajautuminen, niistä huolimatta julkinen sektori on kasvattanut odotuksiaan kolmannelta sektorilta päämääriensä edistämiseksi. Liikuntakulttuurin voidaankin sanoa yhteiskunnallistuneen, mikä tarkoittaa sitä, että toimijat altistuvat enenevissä määrin ulkopuoliselle tavoitteenmäärittelylle ja toimintamalleille. Toisaalta liikuntakulttuurin toimijat ovat myös itse aktiivisesti pyrkineet levittäytymään muille elämän toimialueille. Toimijat käyttävät olemassaolonsa perusteluina liikunnan kansanterveydellisiä ja kansantaloudellisia vaikutuksia, huippu-urheilun merkitystä paikalliselle ja kansalliselle identiteetille sekä markkinataloudellista potentiaalia. Kolmannen sektorin merkitystä ja olemassaolon perustetta mitataan usein euroissa ja toiminnan onnistuminen on sitä parempi mitä suuremmat taloudelliset vaikutukset siitä koituvat. Tämä muutos on tapahtunut samaan aikaan

liikuntakulttuurin eriytymisen kanssa ja se koskee yhtä lailla valtakunnallisesti toimivia liikuntajärjestöjä kuin paikallisia seuroja. Yksilötasolla arvojen moninaistumisesta ja toiminnan yksilöllistymisestä huolimatta seurojen odotetaan tekevän osansa hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämisessä yhteisen hyvän eteen. Seurat joutuvat vastaamaan yksilöllistyviin harrastajien vaatimuksiin ja samanaikaisesti julkishallinto olisi valmis ”ulkoistamaan” palvelutarjontaansa kolmannen sektorin tuotettavaksi. Julkishallinto olettaa, että kansallisen hyvinvoinnin edistäminen on myös järjestön tai yhdistyksen sisäsyntyinen tavoite. (Heikkala 2000, 130–132.)

Heikkala (2000) ennustaa kolmannen sektorin kehityslinjoiksi yhtenä ääripäänä julkiseen ja yksityiseen sektoriin sulautunutta, arvopohjaltaan köyhtynyttä suuntaa. Toisena ääripäänä on kansalaistoiminnan uusiutuminen ja eriytymisen jatkuminen siihen pisteeseen, että yhdistyskenttä jakaantuu toimintaperiaatteiltaan kansalaistoiminnan renessanssin kokeneeseen ruohonjuuritoimintaan, nykyisen kaltaiseen yhdistystoimintaan, julkisen sektorin palvelutuotannon tarpeeseen vastaavaan toimintaan sekä markkinamekanismien mukaisesti toimivaan palveluliiketoimintaan. (Heikkala 2000, 130–132.)

2.2 Julkishallinnon vaikutukset liikuntakulttuuriin

Liikuntalaissa säädetään liikunnan ja huippu-urheilun edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä. Näiden lisäksi laissa säädetään valtion hallintoelimistä ja valtionrahoituksesta liikunnan toimialalla. (Liikuntalaki 390/2015.) Uudistettu liikuntalaki astui voimaan 1.5.2015. Laki korvasi pienillä muutoksilla entisen vuonna 1998 säädetyn lain, joka pohjautui vuonna 1980 säädettyyn ensimmäiseen liikuntalakiin. Liikuntalaki on niin sanottu puitelaki, jonka perimmäisenä pyrkimyksenä on tasa-arvon edistäminen liikunnan avulla ja liikunnassa. (Salasuo 2016.)

Liikuntalain yhtenä keskeisimpänä piirteenä aina sen säätämisestä alkaen on ollut kolmikantainen vastuunmäärittely valtion, kuntien ja järjestöjen välillä. Valtio on harjoittanut liikuntakulttuurin ohjausta normeilla, rahoituksella ja tiedolla. Kuntien vastuulla on ollut liikuntamahdollisuuksien turvaaminen lähinnä liikuntapaikkojen avulla. Järjestöille on kuulunut toiminnan järjestäminen. (Kokkonen 2013, 28–29.) Eriytyneen liikuntakulttuurin

nopeat muutokset edellyttävät kunnilta entistä nopeampaa päätöksentekoa, jotta kunnalliset liikuntapalvelut vastaisivat muuttuvia liikuntatottumuksia (Itkonen 1996, 283).

Kokkonen (2013) tiivistää 1980-luvulla alkaneen terveyspuheen motiivit kahteen osaan – taloudellisiin säästöihin sosiaali- ja terveysmenoissa sekä liikunnan välineelliseen arvoon menestyksen ja nuoruuden osoittajana. Poikkihallinnolliset pyrkimykset liikunnan edistämisessä nousivat esille 1980-luvulla, jolloin lääkintähallitus kehitti tavoitteita kansalaisten fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi. Asennemuutos vaikutti nopeasti myös liikuntakulttuurin toimijoihin. Liikuntajärjestöt kokivat 1990-luvun alussa entistä tarpeellisemmaksi liikunnan yhteiskunnallisen merkityksen perustelemisen, jolla voitiin varmistaa myös yhteiskunnan rahoitus liikuntaan ja urheiluun. Jos aikaisemmin perustelu oli ollut kansalaislähtöistä, niin viimeistään 1990-luvulla sävy muuttui terveyden edistämiseen ja sitä kautta julkisten varojen säästämiseen tähtääväksi. (Kokkonen 2013, 94–95; 125–127.)

Tätä muutosta kuvaa erinomaisesti Rantalan (2014) jaksottelun viimeinen vaihe, jossa liikuntakulttuuri kohtaa liikkumattoman elämäntavan vuosina 2000–2013. Rantalan mukaan tämän periodin aikana liikunta ja erityisesti fyysisen inaktiivisuuden yhteiskunnalliset vaikutukset ovat tulleet laajaan keskusteluun. Tällä on ollut vaikutuksensa toimenpiteisiin väestön fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi, ja esimerkiksi valtion sekä kuntien hallinnollisten toimialojen yhteistyöllä on pyritty vastaamaan tähän haasteeseen. Valtiovallan huomio liikuntaa kohtaan on näkynyt hallitusohjelmissa, joissa on keskitytty vapaan kansalaistoiminnan tukemiseen ja enenevissä määrin myös liikunnan terveyshyötyjen edistämiseen. (Rantala 2014, 22–23.)

Miten julkinen sektori sitten heräsi 1990-luvulla entistä innokkaammin toteuttamaan terveyden edistämiseen tähtääviä toimenpiteitä fyysisen aktiivisuuden lisäämisellä? Vuonna 1980 säädetty liikuntalaki määritteli vahvemmin liikunnan kansalaisen oikeudeksi. Hyvinvointivaltion kultavuosina 70- ja 80-luvuilla komiteamietinnöissä liikunta nähtiin perusoikeutena ja yksilön vastuu omasta liikunnastaan siihen nähden toissijaisena. Taloudellisen kasvun hiipuminen 80-luvun loppua kohden ja viimeistään 90-luvun alun lama aiheuttivat kuitenkin palvelulupausten uudelleen harkintaa. (Rantala 2014, 28–29.)

Hallitusohjelmissa liikunnan painoarvo kuitenkin vahvistui edelleen, mutta yksilön vastuun korostaminen omasta liikkumisestaan tuli yhteiskunnallisiin linjauksiin mukaan vuosituhannen vaihduttua. Kansalaisen oman vastuun peräämisen lisäksi vastuunkantajia alettiin rajata tarkemmin myös liikuntahallinnon toimijoiden keskuudessa. Valtionhallinnossa käyttöönotettu uusi julkisjohtamisen tyyli (NPM) ja tulosjohtaminen vaikuttivat myös odotuksiin liikuntakulttuurin eri toimijoiden lisäarvosta ja kustannustehokkuudesta. Julkishallinnon toimintatavan muutos jakoi vastuuta liikunnan edistämisestä muille liikuntakulttuurin toimijoille kuten järjestöille ja paikallistasolle sekä kansalaisille itselleen. Tämän vuoksi liikunta nähdään nykyisin kansalaisen oikeutena, mutta sen rinnalla kulkee myös kunkin kansalaisen velvollisuus ja vastuu huolehtia liikkumisestaan. (Rantala 2014, 30–31; 36.)

Markkinaehtoisesta johtamisesta vaikutteita saanut julkishallinto on alkanut nähdä 2000-luvulla liikunnan entistä enemmän työkaluna, joka on valjastettavissa yhteiskunnallisen tehokkuuden lisäämiseen. Yksilön vastuulla on tehokkuusajattelussa merkitystä ja niin myös vapaan kansalaistoiminnan kustannustehokkaalla järjestäymisellä ja tehokkuutta lisäävillä toimintatavoilla. Tehokkuusajattelu on ollut vallalla erityisesti terveyspalveluiden kohdalla, missä liikkumattomuuden vähentämisellä uskotaan voitavan vaikuttaa kustannustasoon. (Rantala 2014, 76–77.) Perinteisesti vapaa kansalaistoiminta on nähty valtiosta riippumattomaksi, jolloin järjestöille ja seuroille ei ole voitu antaa julkisvallan päämääriin tähtääviä tehtäviä. Julkistaloudelle tiukat lamavuodet 1990-luvun alussa lisäsivät kuitenkin valtionhallinnon kiinnostusta kolmatta sektoria kohtaan. Markkinaehtoinen johtaminen ja tulosohjaus olivat välineitä, joilla kansalaisjärjestöjä ohjattiin palvelemaan valtionhallinnon päämääriä. Viimeistään laman supistukset julkisiin palveluihin saivat valtionhallinnon etsimään korvaavia ratkaisuja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Kokkonen 2013, 143.)

Kunnat ovat keskeisessä asemassa paikallisen liikuntakulttuurin toimintaedellytysten tarjoamisessa etenkin fyysisen ympäristön osalta. Keskeinen asema liikuntapaikkarakentamisessa selittyy osittain liikuntalain muovaamalla traditiolla vastuunjaosta. Kuntien välillä on kuitenkin ollut aina suuria eroja liikunnan olosuhteisiin resursoinnissa ja ylipäätänsä liikuntaedellytyksissä. (Kokkonen 2013, 32–33.) Kunnallinen päätöksenteko on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen paikallisen liikuntakulttuurin muutoksiin,

sillä toiminnan resurssit ohjaavat toiminnan muotoutumista esimerkiksi lajien välillä. Laadukkaat suorituspaikat ja riittävät harjoitusvuorot antavat paremmat edellytykset menestyksekkään toiminnan rakentamisessa. (Itkonen 1996, 277.)

Ensimmäisen liikuntalain voimaantulon myötä vuonna 1980 kuntiin perustettiin huomattavasti uusia liikuntalautakuntia sekä liikuntatoimen virkoja. Erityisesti liikuntatoimen johtotehtävissä olevien virkamiesten määrä kasvoi liikuntalain myötä. Aivan pienimpiä kuntia lukuun ottamatta kunnissa oli oma liikuntalautakuntansa. Suurimpien kaupunkien toimintaan liikuntalailla ei ollut suurta vaikutusta, mutta pienemmissä kunnissa ensimmäiset liikunnan viranhaltijat voidaan katsoa liikuntalain ansioksi. Vaikutuksensa on ollut varmasti myös kunnille maksetuilla tuilla viranhaltijoiden palkkakustannuksiin. Vuonna 1986 palkkatuki alkoi koskea myös erityisliikunnanohjaajien palkkausta yli 10 000 asukkaan kunnissa. Tämä paransi huomattavasti erityisliikunnan asemaa Suomessa, kun kunnat alkoivat organisoida toiminnan järjestämistä. Erityisliikunnan osalta tehtiin jo 1980-luvun alussa kometiamietintö, jossa kartoitettiin toimenpiteitä erityisliikunnan aseman parantamiseksi. (Ilmanen 1996, 184–189.)

Julkinen talous oli voimissaan 1980-luvulla ja tämä koski myös valtion kykyä kuntien resurssiohjaukseen. Liikuntalain mukaisesti valtio tuki taloudellisesti kuntia liikuntaedellytysten luonnissa, mikä suurimmaksi osaksi tarkoitti liikuntapaikkarakentamista ja liikuntapaikkojen ylläpitoa. Alueellisia eroja pyrittiin kaventamaan resurssien kohdistamisella erityisesti maaseutukuntiin. Sisäliikuntapaikkojen rakentaminen oli korostunutta suhteessa ulkoliikuntapaikkoihin, mikä selittyy ainakin osittain sillä, että valtio tuki erityisesti sisäliikuntaolosuhteiden kehittämistä. (Kokkonen 2013, 75–76.) Valtionhallinnon linjaus maaseutukuntien liikuntarakentamisen taloudellisesta tuesta mahdollisti monen vähävaraisemman kunnan liikuntarakentamisen. Tällä oli myös vaikutuksensa liikuntapaikkarakentamisen kokonaismäärään, joka oli 1980-luvulla Suomen historian kiivainta. Kunnat sijoittivat liikuntapaikkojen uudisrakentamiseen ja perusparannuksiin historiallisen suuria rahasummia. Rakentaminen ei keskittynyt vain suurhankkeisiin, vaan myös vanhoja liikuntapaikkoja kunnostettiin mittavasti. (Ilmanen 1996, 164–165; 178–179.)

Kuntien liikuntaan käyttämät rahat kasvoivat voimakkaasti aina 1980-luvun loppuun asti. Tämä oli jatkoa trendille, joka sai alkunsa 1960-luvulla. Liikunnan rahoituksen kasvu selittyi 80-luvulla suurimmaksi osaksi kuntien kasvaneilla liikunnan määrärahoilla. Alueelliset erot olivat kuitenkin edelleen suuria, vaikka kuntien väliset erot liikuntamäärärahoissa hieman kaventuivat liikuntalain valtionosuuksien aluepoliittisesta jaosta johtuen. (Ilmanen 1996, 194–195.)

1990-luvun lama vaikutti liikuntakulttuurin taloudellisiin resursseihin ensinnäkin julkisen sektorin taantuman vuoksi, mutta myös kuluttajien ostovoiman vähenemisen takia. Liikunnan harrastaminen ei kuitenkaan vähentynyt laman aikana, vaikka markkinaehtoisesti tuotettujen liikuntapalveluiden kulutus taantui hetkellisesti. Lama vähensi myös valtion normisäätelyä, sillä kuntia säätelevää säädöstöä kumottiin, mikä johti kuntien suurempaan harkintaan liikuntapalveluiden järjestämisessä. (Kokkonen 2013, 119–121.) Liikuntalain johdosta perustetut liikuntalautakunnat yhdistettiin laajempiin kokonaisuuksiin kuten kulttuuri- ja vapaa-aikalautakuntiin. Kunnissa oli 1980-luvun puolivälissä noin 400 liikuntalautakuntaa, mutta vuoteen 1994 mennessä niiden määrä oli laskenut 20:een. Hallintayksiköitä uudistettiin kunnissa kovalla kädellä ja tämä näkyi myös liikuntatoimen virkamiesten määrässä. Erityisesti pienissä kunnissa liikuntatoimi koettiin uhatuksi. Liikuntalautakuntien yhdistäminen laajempia kokonaisuuksia käsitteleviin lautakuntiin vähensi luottamushenkilöiden liikunta-asioihin kohdistuvaa päätöksentekoa, sillä asiakokonaisuuksien lisääntymisen vuoksi myös luottamushenkilöiden aika jakaantui entistä useampaan aiheeseen. (Ilmanen 1996, 218–222.)

Lama aiheutti suuria paineita kuntien liikuntamäärärahojen supistamiselle. Suomen julkistaloudessa kohdatut vaikeudet johtivat asennemuutokseen suhtautumisessa hyvinvointivaltioon ja julkisiin palveluihin. Valtionhallinto alkoi vaatia kunnilta tehokkaampaa resurssien käyttöä ja rakenteiden uudistamista taloudellisesta näkökulmasta. Vuonna 1992 kuntien liikuntamäärärahat vähenivät 18 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kunnat leikkasivat liikuntapalvelujen kaikilta osa-alueilta kuten henkilöstökuluista ja yhdistysten avustuksista. Suurin lamauttava vaikutus lamalla oli liikuntapaikkarakentamiseen, jonka taloudellinen arvo laski puoleen 1980-luvun lopun tasosta. Edellisen vuosikymmenen historiallisen kovan uudisrakentamisen jälkeen kunnat suuntasivat resurssejaan lähinnä olosuhteiden kunnossapitoon. (Ilmanen 1996, 165–166.)

Lisääntynyt tutkimustieto liikunnan terveyshyödyistä ja valtionhallinnon luopuminen osasta kuntien normisäätelyä 1990-luvun alussa ohjasi valtion taloudellisia resursseja myös informaatio-ohjaamiseen, joka kohdistui julkishallinnon lisäksi myös järjestöihin. Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö perustivat Kunnossa kaiken ikää -ohjelman aikuisväestön terveysliikunnan edistämiseen. Valtionhallinnon tavoitteena oli lisätä terveysliikunnan edistämisen poikkihallinnollisuutta kunnissa sekä saada kansalaisjärjestöt tekemään vahvemmin yhteistyötä julkishallinnon kanssa kansalaisten terveyden edistämisessä. (Kokkonen 2013, 123–124.)

3 TUTKIMUSONGELMA

Tässä tutkielmassa tarkastelen hyvinkääläisten seurojen toimintaa osana kaupungin liikuntakulttuuria. Tutkielma perustuu Jyväskylän yliopiston vuosina 2012–2013 tekemän liikuntasuunnitteluprojektin kysely- ja haastatteluaineistoihin.

Tutkielman tutkimusongelmana on jälkimodernin yhteiskunnan eriytyneen liikuntakulttuurin ja siihen nivoutuvan tutkimustiedon tunnuspiirteiden ilmeneminen hyvinkääläisten seurojen toiminnassa.

Eriytyneen liikuntakulttuurin viitekehyksestä tarkastelen muun muassa seurojen toiminnan eriytyneisyyttä ja talkootoiminnan asemaa seuroissa. Erityistarkastelussa ovat myös julkisen sektorin odotukset ja näkemykset seurojen toiminnasta sekä se, miten julkisten liikuntapalveluiden tilanne heijastuu seurojen toimintaedellytyksiin, ja millainen on yksityisten palveluntarjoajien vaikutus seurojen toimintakenttään.

Hyvinkään kaupungin liikuntakulttuurin nykytilannetta selvitän virkamiesten, luottamushenkilöiden, liikunta-alan yrittäjien ja seurojen edustajien haastatteluilla kerätyllä aineistolla. Seurojen toimintaedellytyksiä selvitän kyselytutkimuksella sekä paikallisten seurojen edustajien ryhmähaastatteluilla. Olen raportoinut haastattelut ja seurakyselyn vuonna 2012 Hyvinkään liikuntasuunnitteluprojektissa tekemässäni väliraportissa (Ahonen 2012).

Vaikka tutkielma on tapaustutkimus ja tutkimusaineisto koskee ainoastaan yhtä kaupunkia, niin yleisen ja paikallisen vuorovaikutus on työni keskiössä. Konkretia ilmenee paikallistasolla ja liikuntakulttuurin muutosten ja kehityslinjojen todenpitävyyttä pääsen testaamaan sillä, miten muutosten merkit näkyvät poikkileikkaavassa aineistossa. Tutkielman analyysi noudattelee deduktiivista päättelyä, jossa aikaisemmin tehdyistä yleistyksistä johdetaan yksittäistapausta koskeva johtopäätös (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99). Tutkielmassani en pyri luomaan uusia yleistyksiä vaan testaan aikaisempien teoreettisten yleistyksien ilmenemistä paikallista liikuntakulttuuria kuvaavassa aineistossa.

4 TUTKIELMAN METODI JA AINEISTOT

Tutkielmani on selittävä tapaustutkimus eriytyneen liikuntakulttuurin ilmenemisestä Hyvinkäällä, mikä pohjautuu poikkileikkaaviin kysely- ja haastatteluaineistoihin. Selittävä tapaustutkimus on ei-normatiivinen tutkimusasetelma, jolla pyritään kokoamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä sellaisena kuin se on, mutta sen sisältöön ei pyritä vaikuttamaan tai arvottamaan sitä (Erikson & Koistinen 2005). Tarkoituksena on luoda kuvaus tutkittavasta kohteesta ja lisätä kohteen jonkin osa-alueen ymmärrettävyyttä kuitenkaan arvottamatta tai ottamatta kantaa kohteen sisältöön. Pyrkimyksenä on etsiä vastaus siihen, miksi tapaus on sellainen kuin se on. Selittävässä tapaustutkimuksessa tosielämän tapahtumien väliset kausaalisuhteet ja mekanismit ovat merkittävässä asemassa. Tutkimusaineistojen tarkastelu voidaan tehdä sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. (Erikson & Koistinen 2005.) Tämä mahdollistaa tässä tutkielmassa määrällisen ja laadullisen aineiston yhdistämisen kokonaiskuvan hahmottamisessa ja johtopäätösten tekemisessä.

Seuroille toteuttamani kyselyn tilastollinen analysointi ja kirjallinen raportointi sekä haastatteluiden tulokset perustuvat suoraan vuonna 2012 tekemääni väliraporttiin (Ahonen 2012), jonka tekstisisältöä olen valikoinut ja parannellut akateemiset vaatimukset täyttäväksi. Seurakysely oli perinteinen lomakkeella toteutettu kyselytutkimus, jolla pyrin selvittämään perusjoukossa eli kaupungin urheiluseuroissa esiintyviä muuttujia. Valitettavasti otoksen pienuus (n=31) rajoitti tilastollisen analyysin tekemistä syvällisempien analyysien osalta. Kuvaileva analyysi koskee hyvin pitkälle myös seurakyselyn tutkimusasetelmaa. Analyysi koostuu aineiston kuvaamisesta, jossa käytin suoria jakaumia ja tilastollisia tunnuslukuja. Toisaalta käytössä oli myös aineiston selittäminen, jonka toteutin hyödyntämällä korrelaatiokertoimia.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja ja toteutin ne sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina. Haastateltuja ryhmiä olivat virkamiehet, kaupunginvaltuutetut, seurojen edustajat ja liikunta-alan yrittäjät. Haastattelin yhteensä noin 50 henkilöä tarkan määrän jäädessä epäselväksi, sillä seurojen ryhmähaastatteluissa yhtä seuraa edusti joissain tapauksissa useampi kuin yksi henkilö.

4.1 Seurakysely

Seurakyselyn tutkimusjoukkona oli kaupungin urheiluseurat, joiden lukumäärä oli kokonaisuudessaan noin 120. Tutkimusjoukkoa tutkittiin lähettämällä kyselylomake 85 seuralle. Otannassa mukana olivat kaikki sellaiset seurat, jotka olivat saaneet toiminta-avustusta kaupungilta ja niiden lisäksi noin 20 liikuntatoimen erikseen valitsemaa seuraa.

Ensimmäiset paperiset kyselylomakkeet (liite 1.) ja palautuskuoret lähetettiin seuroille postin välityksellä 8.5.2012 ja palautuspäivänä oli 20.5.2012, vastausaikaa seuroilla oli siis vähintään 12 päivää. Ensimmäisestä lähetyksestä palautui 16 lomaketta. Ensimmäiseen lähetykseen vastaamatta jättäneille seuroille (69 seuraa) lähetettiin uudet lomakkeet 28.5.2012, joiden palautuspäivänä oli 11.6.2012. Toisesta lähetyksestä palautui 15 lomaketta. Seurakyselystä sain siis lopulliseksi otokseksi 31 seuraa ja vastausprosentti oli 36,5. Kesän aikana palautui vielä kolme vastauslomaketta, mutta niitä en enää huomioinut tilastollista analyysia tehdessäni.

Perusjoukon kokoon verrattuna (noin 120 seuraa) kyselytutkimuksen otos oli pieni kaikkien johtopäätösten yleistämiseksi kattamaan koko Hyvinkään seurakenttää. Variaatio seurojen ominaisuuksissa oli suuri ja tästä oli hyvät ja huonot seurauksensa. Hyvänä asiana suuressa variaatiossa voidaan nähdä monenlaisten seurojen näkökulmien saaminen käsiteltäviksi. Vaikeuksia aiheutti kuitenkin se, että todennäköisesti vastaamatta olivat jättäneet pienet seurat, sillä kaupungin suurimmat seurat ottivat osaa kyselyyn aktiivisesti.

Joihinkin otoksesta laskettujen keskiarvojen luotettavuuteen tulee suhtautua varauksella, sillä kyseessä oli ominaisuuksiltaan heterogeeninen otos, jossa tiettyjen muuttujien arvoissa voi olla erittäin suuria eroja seurasta toiseen. Mikäli halutaan tarkkoja tilastotietoja urheiluseurojen koostumuksesta, voi olla tarpeellista tehdä tilastollinen analyysi liikuntatoimen seura-avustusten myöntämisessä käyttämästä informaatiosta.

Se, että 63,5 prosenttia kyselylomakkeen saaneista seuroista ei osallistunut tutkimukseen, kertoo varmasti jo itsessään jotain seurojen suhtautumisesta selvitystä kohtaan. Tosin kyselylomakkeen pituus ja kysymysten vaatima paneutuminen ovat voineet säikäyttää osan

vastaajista. Vastauslomakkeen täyttämiseen käytössä olleen ajan määrä ei todennäköisesti ole ollut karsivana tekijänä, sillä seuroilla oli aikaa täyttää lomaketta noin kuukauden ajan.

Otos koostui monenlaisista seuroista, tarkasteltiinpa sitten jäsenmäärää tai seuran taloutta. Yhden lajin seuroja oli puolet ja muutaman/parin lajin seuroja 38 prosenttia. Yleisseuroiksi itsensä oli luokitellut kymmenen prosenttia vastanneista seuroista. Seurojen jäsenmäärissä oli suurta vaihtelua ja otoksessa oli sekä muutaman kymmenen että pitkälle yli tuhannen jäsen seuroja. Seurojen jäsenmäärän keskiarvo oli 243 ja mediaani 120. Yhteensä otoksen seuroissa jäseniä oli 7 529. Alle 100 jäsenen seuroja oli noin 42 prosenttia otoksesta. Jäsenmäärältään suuriakin seuroja otoksesta kuitenkin löytyi, sillä yli 300 jäsentä oli neljäsosassa otoksen seuroista. Seurat painottuivat kuitenkin alle sadan jäsenen seuroihin ja alle 300 jäsenen seuroja oli otoksesta kaksi kolmasosaa.

Alle 18-vuotiaita jäseniä oli kahta lukuun ottamatta kaikissa kyselyyn vastanneissa seuroissa Alaikäisten jäsenten lukumäärän keskiarvo oli 120 ja mediaani 40 jäsentä. Yhteensä alaikäisiä jäseniä seuroissa oli 3560. Täysi-ikäisiä jäseniä oli kaikissa seuroissa yhtä lukuun ottamatta. Keskiarvo oli 133 ja mediaani 78 täysi-ikäistä jäsentä. Yhteensä täysi-ikäisiä oli otoksen seuroissa 3873 jäsentä. Otoksen seuroissa oli siis alaikäisiä ja täysikäisiä suurin piirtein saman verran. Tarkasteltaessa mediaania, oli kuitenkin täysi-ikäisten arvo 38 jäsentä suurempi kuin alaikäisten arvo. Alaikäisiä oli keskimäärin yhtä seuraa kohden 40 henkeä. Keskihajonnasta ja mediaanista voidaan päätellä, että alaikäisten kohdalla seurojen jäsenkoostumuksessa on tapahtunut erikoistumista, niin että jotkin seurat houkuttelevat enemmän alaikäisiä. Toisin sanoen alaikäisten jäsenten kohdalla hajonta oli suurempi seurojen välillä täysi-ikäiseen jäsenistöön verrattuna. Tämä aiheutui siitä, että otoksessa oli muutamia usean sadan jäsenen seuroja, joiden jäsenistö koostui lähes yksinomaan täysi-ikäisistä. Täysi-ikäisiä kuitenkin löytyi tasaisesti kaikista seuroista, vaikka jotkin seurat olivat ainakin jäsenkoostumuksensa puolesta puhtaasti keskittyneet liikuttamaan enimmäkseen lapsia ja nuoria. Seuran jäsenmäärä ei korreloinut alaikäisten suhteellisen määrän kanssa, joten ei voida sanoa, että suuret seurat houkuttelisivat suhteellisesti enemmän nuoria.

Täysi-ikäisten kohdalla jäsenmäärät jakaantuivat tasaisemmin seurojen välillä. Alaikäisten suhteellinen osuus otoksen seurojen yhteenlasketuista jäsenmääristä oli 47 prosenttia. Alaikäisten suhteellinen osuus täysi-ikäisiin verrattuna oli lähes sama kuin kansallisen liikuntatutkimuksen (2011) arviossa urheiluseurassa harrastavan väestön suhteellisista osuuksista. Keskimäärin otoksessa alaikäisiä jäseniä seuran jäsenmäärästä oli 40 prosenttia keskihajonnan ollessa noin 35. Vuonna 2006 Hyvinkään kaupungin tekemän seurakyselyn (Hyvinkään seurakysely 2006 [2006]) otoksessa alle 18-vuotiaiden osuus oli kuitenkin 61 prosenttia, joten ero on suuri. Tämän tutkielman kyselyn tuloksen vastaavuus kansallisen liikuntakyselyn tulokseen nähden kuitenkin vahvistaa tuloksen oikeasuuntaisuuden melko vahvaksi. Tämä ei kuitenkaan selitä vuoden 2012 ja vuoden 2006 tutkimuksien suurta eroa alaikäisten jäsenten osalta. On mahdollista, että selvitysten välillä olisi sattuman johdosta syntyvää eroa, mutta tämä on epätodennäköistä, sillä vuonna 2012 mukana olivat kaupungin kaksi suurinta junioriseuraa. Asiaa voi selittää jossain määrin ikäluokkien pieneneminen, mutta 20 prosenttiyksikön ero tuntuu epäuskottavalta.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin lomakkeen täyttäjää. Yleisimmin lomakkeen oli täyttänyt seuran puheenjohtaja (41,9 %) ja toiseksi yleisimmin sihteeri (19,4 %). Palkattu työntekijä oli täyttäjänä kahdessa seurassa. Ainoastaan neljässä seurassa hallitus/johtokunta oli täyttänyt kyselylomakkeen yhteistoiminnassa, vaikka kyselylomakkeen saatekirjeessä erikseen painotettiin asiaa. Usean henkilön osallistuminen kyselylomakkeen täyttämiseen on useimmiten parempi vaihtoehto mahdollisimman todenperäisten tietojen saamiseksi, sillä henkilökohtaisten mielipiteiden riski vähenee useiden asiaan vihkiytyneiden täyttäessä kyselylomaketta. Tässä tapauksessa 85 prosenttia lomakkeista oli täyttänyt yksittäinen henkilö.

4.2 Haastattelut

Haastattelut toteutin Hyvinkäällä touko–kesäkuussa 2013. Haastateltavia ryhmiä olivat kaupungin virkamiehet, seurojen edustajat, kaupunginvaltuutetut ja liikuntayrittäjät (liite 2). Tein haastattelut osaksi yksilöhaastatteluina (virkamiehet, kaupunginvaltuutetut ja yrittäjät) sekä ryhmähaastatteluina (seurat). Seurojen edustajat päädyin haastattelemaan ryhmähaastatteluina liikuntatoimen tekemän listan mukaisesti. Tällä keinolla sain haastateltua

useamman seuran ja usein ryhmähaastatteluissa haastateltavien ajatukset kiteytyivät ja voitiin keskittyä laajempiin kokonaisuuksiin yksityiskohtien sijasta. Ryhmähaastatteluissa oli kerrallaan tavallisesti neljän seuran edustajat.

Toteutin haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina, jolloin käytössä oli haastattelua ohjaavaa kysymysrakenne (liite 3). Puolistrukturoiduissa haastatteluissa etenemisjärjestys on vapaa ja haastatteluissa saatetaan palata teemojen välillä. Teemojen on kuitenkin tarkoitus olla ohjaavana runkona, joka auttaa haastattelijaa esittämään kysymyksiä ja haastateltavaa keskittämään huomionsa rajatummille alueille. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–49.) Haastattelujen menetelmäksi valitsin teemahaastattelun, sillä se mahdollisti haastattelujen keston säilymisen riittävän lyhyinä ohjaamalla haastattelua etukäteen valittujen teemojen avulla oikeiden aiheiden pariin.

Aikataulullisista syistä johtuen en taltioinut haastatteluja äänittämällä, sillä äänitteiden purkaminen olisi vienyt liiallisesti aikaa saavutettuun hyötyyn nähden. Tämän vuoksi kirjasin haastattelujen aikana keskeisiksi katsomani asiat tietokoneelle. Haastattelujen jälkeen kirjoitin muistiinpanot puhtaaksi ja lisäsin tarvittavia täydennyksiä. Yksilöhaastatteluja tein 15 ja seurojen ryhmähaastatteluja 10. Haastattelujen kestot olivat reilusta tunnista kahteen tuntiin. Tässä tutkielmassa ei pääsääntöisesti ilmene keneltä haastatellulta mikäkin asia on tullut esille. Kuitenkin joissain tarkoin harkituissa kohdissa käytän asian selventämiseksi haastateltavan titteliä tai asemaa esimeriksi kaupungin organisaatiossa. Yhteensä haastatteluihin otti osaa noin 50 eri intressiryhmien edustajaa.

5 HYVINKÄÄN JULKISET LIIKUNTAPALVELUT

Tässä luvussa esittelen Hyvinkään julkisia liikuntapalveluja siinä valossa kuin ne virkamiesten, luottamushenkilöiden, seurojen edustajien ja liikunta-alan yrittäjien sanomana näyttäytyivät. Paikallisen liikuntakulttuurin kuvaamisessa hyödynnän myös kaupungin suunnitelma-asiakirjoja sekä aikaisempia Hyvinkään liikuntaedellytyksiä sivuavia selvityksiä. Luku perustuu vuonna 2012 tekemääni Hyvinkään liikuntasuunnitteluprojektin väliraporttiin (Ahonen 2012), jonka sisältöä olen muuttanut akateemiset vaatimukset täyttäväksi.

Ensimmäiseksi esittelen pääpiirteittäin kaupungin perustiedot sekä vallitsevat taloudelliset ja demografiset muutostekijät. Talouteen ja väestökehitykseen liittyvät muutokset vaikuttavat merkittävästi myös kaupungin liikuntakulttuuriin ja tämän vuoksi niiden huomioiminen mahdollistaa liikuntatoimen ja seurojen toimintaympäristön asettamisen oikeaan kontekstiin.

Julkisia liikuntapalveluja läpivalaisen liikunnan eri osa-alueiden ja eri väestöryhmien liikkumisen näkökulmasta. Samaa jaottelua käytin myös teemahaastatteluissa ohjaavana rakenteena. Näiden lisäksi tarkastelen kaupungin liikuntapaikkoja ja julkisen liikuntahallinnon tilannetta, sillä ne ovat tärkeimpiä tekijöitä liikuntaedellytysten luomisessa asukkaille ja seuroille.

5.1 Paikallisen liikuntakulttuurin taustatekijät

Hyvinkään kunta on perustettu vuonna 1917 ja kaupungiksi se hyväksyttiin vuonna 1960. Hyvinkää sijaitsee Keski-Uudellamaalla ja se kuuluu Uudenmaan maakuntaan sekä Helsingin seutukuntaan. Hyvinkään asukasluku oli 45 598 asukasta vuonna 2012. Hyvinkää on asukasluvultaan Suomen 23:nneksi suurin kaupunki ja Uudenmaan maakunnassa viidenneksi suurin kunta. Hyvinkään kokonaispinta-ala on 336,76 km^2, josta maapinta-alaa on 322,61 km^2 ja vesistöjä 14,15 km^2. (Hyvinkään tietoa 2016.)

Kaupungin toimintakykyyn on vaikuttanut koko Suomea koetellut julkistalouden taantuma ja hidas kansantaloudellinen elpyminen. Epävarmat taloudelliset odotukset ovat aiheuttaneet Hyvinkäällä työttömyyden kasvua. Kaupungin taloutta on pyritty vahvistamaan veronkorotuksin ja tämän tuloksena vuoden 2010 tilinpäätös oli ylijäämäinen. Kaupungin taloudellista tilannetta ei kuitenkaan pidetä vakaana, sillä odotettavissa on kasvavia menopaineita johtuen kuntalaisten ikääntymisestä. Verotulojen arvioidaan kasvavan tulevaisuudessa hitaammin kuin toimintamenojen. (Hyvinkään kaupungin palvelustrategia vuoteen 2017 [2010, 6].)

Hyvinkää on muuttovoittokunta niin kuin useimmat Uudenmaan maakunnan kunnat. Väestön ikääntyminen tulee kuitenkin vaikuttamaan myös tämän kaupungin palvelutarpeeseen ja huoltosuhteeseen. Väestönkasvu on ollut jo jonkin aikaa tasaisesti noin 0,7 prosenttia vuositasolla. Väestönkasvun muutoksia ovat maan sisäisen muuttoliikkeen väheneminen, syntyvyyden lievä kasvu ja ulkomaisen muuttoliikkeen lisääntyminen. Vuonna 2012 kaupungissa oli 45 598 asukasta. Vuonna 2008 väestönkasvusta 40 prosenttia muodostui ulkomaisesta muuttoliikkeestä. Syntyvyys on kasvanut tasaisesti vuodesta 2003 ja nykyisin kaupungissa syntyy vuosittain noin 500 lasta. Vuonna 2011 kaupungin asukkaista 0–14-vuotiaita oli 16,9 prosenttia, 15–64-vuotiaita 66,1 prosenttia ja yli 65-vuotiaita 17,0 prosenttia. Ikääntyneiden osuus kuntalaisista kasvaa sekä suhteellisesti että absoluuttisesti mitattuna seuraavan 15 vuoden aikana. Väestöennusteet kertovat selvästi, että ikääntyneiden määrä nousee ratkaisevasti jo 2010-luvulla. (Hyvinkään väestömäärän kehitys, ikärakenne ja kielijakauma 31.12.2014 [2015].)

5.2 Julkisten palveluiden suhde liikuntaan

Kunnallisten liikuntapalvelujen käyttäjät ovat kaikenikäisiä, mutta haastateltujen taholta huomiota kiinnitettiin erityisesti ikääntyneiden sekä lapsien ja nuorten liikuntaan. Huomiota saivat myös syrjäytyneet ja taloudellisesti huonossa asemassa olevien perheiden lapset. Ikääntyneiden liikunnassa haastatellut viittasivat lähinnä väestön ikääntymisestä tulevaisuudessa koituviin terveydenhuollon kustannuksiin, joita voitaisiin ehkäistä riittävällä fyysisellä aktiivisuudella. Lasten ja nuorten liikkumisessa oltiin huolestuneita vähäisestä

liikunnallisesta aktiivisuudesta. Toinen lapsia ja nuoria koskenut paljon puhuttu näkökulma oli harrastusten kallistuminen ja siitä johtuva epätasa-arvo lapsen perheen sosioekonomisesta asemasta riippuen.

Terveys- ja kuntoliikunta nähtiin poikkeuksetta erittäin tärkeäksi tekijäksi. Kaikki haastatteluryhmät arvioivat myös Hyvinkään olosuhteet hyviksi terveysliikunnan toteuttamiseen. Haastatellut olivat yhtä mieltä myös siitä, että kaupungin tulisi tukea terveysliikunnan edistämistä entistä tehokkaammin. Terveysliikunta nähtiin parhaana ennaltaehkäisevänä toimintana ja tulevaisuuden kustannusten säästäjänä. Useimpien haastateltujen mukaan terveysliikunnan terveysvaikutuksia ei ole huomioitu riittävästi ja monet sanoivat, että kaupungin toimenpiteiden liikunnan ja urheilun saralla tulisi kohdistua ennen kaikkea terveysliikunnan edistämiseen.

Kahden kaupunginvaltuutetun mielestä terveysliikunnan suuri arvostus ei ole kuitenkaan realisoitunut riittävän hyvin toimenpiteiksi. Valtuutetut arvioivat, että tilannetta voitaisiin parantaa konkreettisilla toimenpide-ehdotuksilla, jotka esiteltäisiin riittävän hyvin valmisteltuina lautakunnalle. Tällöin luottamushenkilöiden olisi helpompi päättää toteutettavien toimenpiteiden rahoituksesta. Virkamiesten mukaan terveysliikunta tulee runsain mitoin esille kuntapäättäjien juhlapuheissa, mutta todellisuudessa luottamushenkilöillä on useita erilaisia kantoja terveysliikunnan suhteen. Virkamiehet pitivät terveysliikunnan edellytyksiä olosuhteiden, kuten ulkoiluteiden ja lähiliikuntapaikkojen suhteen, hyvinä ja asukkaiden liikkuminen ei ole heidän mukaansa kiinni terveysliikuntamahdollisuuksien saatavuudesta tai saavutettavuudesta. Suurin osa haastatelluista ei ollut tietoisia liikuntatoimen ja sosiaali- ja terveystoimen välisestä yhteistyöstä terveysliikunnan edistämisessä.

Haastatellut liikuntayrittäjät arvioivat hyvinkääläisten tietävän terveysliikunnan tarpeellisuuden niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta, mutta tieto ei kuitenkaan heidän mielestään konkretisoitunut riittävänä liikunta-aktiivisuutena. Eräs yrittäjä näki tilanteen Hyvinkäällä niin, että liikunnan harrastamisessa ihmiset ovat jakaantuneet niihin, jotka käyttävät seurojen palveluja ja niihin jotka liikkuvat kuntokeskuksissa. Toisen yrittäjän mielestä monet ovat tottuneet edullisiin tai jopa ilmaisiin liikuntapalveluihin ja tämän vuoksi

kynnys yksityisten palveluiden käyttämiselle voi olla tavattoman korkea. Hänen mukaansa yksityiseltä puolelta löytyy kustannustehokkaita vaihtoehtoja ja loppujen lopuksi on paljon kiinni siitä, kuinka paljon ihminen on valmis sijoittamaan omaan terveyteensä.

Haastateltujen varhaiskasvatuksesta vastaavien virkamiesten mukaan liikunta on keskeinen pedagoginen sisältö varhaiskasvatuksessa. Sen opetukseen kuuluvat terveelliset elämäntavat ja jopa perheiden neuvominen, sillä liikunnallisen elämäntavan opastaminen ja sosiaalistaminen alkavat jo varhaisella iällä. Kaupungin varhaiskasvatuksen yksiköissä noudatetaan valtakunnallisia suosituksia lasten liikunnasta. Haastatellut mainitsivat tärkeimmiksi kehityskohteiksi varhaiskasvatuksen ja liikuntatoimen yhteistyön uimaopetuksen järjestämisessä sekä liikuntasalien käytössä. Haastateltavien mukaan uimaopetus kannattaisi aloittaa jo paljon ennen alakoulun alkamista. Tällöin voitaisiin hyödyntää lasten herkkyyskaudet uimataidon oppimisessa. Heidän mukaansa varhaiskasvatus kykenisi uimaopetuksen organisointiin, mikäli kaupungin uimaopettajat ja uimahalli olisivat käytettävissä. Liikuntatoimi nähtiin hyödylliseksi uimaopetuksen ja liikuntasalien järjestämisessä, mutta tiiviimpikin yhteistyö koettiin mahdolliseksi. Haastateltavat kertoivat mahdollisuuksiksi muun muassa liikuntatoimen liikunnanohjaajien hyödyntämisen varhaiskasvatuksen puolella. Muutamat varhaiskasvatuksen yksiköt olivat tehneet yhteistyötä seurojen kanssa niin, että seurasta on oltu esittelemässä jotain lajia. Päiväkodinjohtaja kuitenkin mainitsi, että yhteistyö oli paljon kiinni päiväkodin omasta aktiivisuudesta, sillä seurat eivät oma-aloitteisesti tarjonneet lajiesittelyjä.

Haastattelujen perusteella liikuntatoimi keskittää resursseja erityisesti lasten ja nuorten liikuntaan. Tästä kertoo esimerkiksi se, että alle 18-vuotiaiden harjoituksista kaupungin liikuntapaikoissa ei tarvitse maksaa liikuntapaikkamaksua. Tämä ei kuitenkaan koske uimahallissa eikä jäähallissa pidettäviä harjoituksia. Seurakyselyn perusteella vapautukset liikuntapaikkamaksuista olivat rahamäärällisesti mitattuna ehdottomasti suurimmat kaupungin avustukset seuroille. Hyvinkään kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosiksi 2010–2013 liikuntatoimen merkitys määritellään seuraavasti:

> ”Liikuntapalveluiden tarkoitus on lasten ja nuorten osalta tukea heidän kasvua ja kehitystään liikunnan avulla. Liikuntapalvelut huolehtivat liikuntapaikkojen ja -

> laitosten hoidosta ja kunnossapidosta sekä koulu- ja päiväkotiliikunnan olosuhteista. Lapsille ja nuorille tarjotaan ohjattua liikuntaa, koulujen uimaopetusta, vauvauintia ja erityisryhmien liikuntaa. Kaupungissa on n.110 liikuntayhdistystä, joissa harrastetaan n. 100 eri liikuntalajia. Yhdistystoimintaa tuetaan liikunta- ja nuorisotoimen avustussäännön mukaisesti." (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 39.)

Koululiikunnan järjestämisestä vastaa sivistystoimi ja liikuntatoimella ei ole suurta roolia liikuntapaikkojen ylläpitämisen ohella. Lisäksi koulujen liikuntasalit ovat sivistystoimen hallinnoimia. Perusopetuksessa ei ole erityistä mainittavaa liikunnan suhteen, sillä kouluissa koululiikuntaa järjestetään tuntijakosäädöksen määräämän vähimmäismäärän mukaisesti. Toisen asteen oppilaitoksissa on mahdollista osallistua urheiluvalmennukseen, mutta kummallekaan Hyvinkään lukioista ei ole myönnetty erityistä liikunnan koulutustehtävää.

Aikuisten ja työssäkäyvien liikkuminen ei noussut haastatteluissa samalla tavalla esille kuin muiden väestöryhmien liikunta. Tämä aiheutui todennäköisesti siitä, että julkiset liikuntapalvelut keskittyvät suurimmaksi osaksi muihin väestöryhmiin kuten lapsiin ja nuoriin sekä ikääntyneisiin ja erityisryhmiin. On kuitenkin huomioitava, että työikäiset ovat suurin kunnallisia liikuntapalveluja käyttävä väestöryhmä. Liikuntatoimen virkamiehen mukaan kaupungin resursointi kohdistetaan erityisesti niille, jotka tarvitsevat palveluja tai joita pidetään muusta syystä tärkeinä. Lisäksi melko monilla haastatelluista oli sellainen käsitys, että täysi-ikäiset työssäkäyvät pystyvät huolehtimaan omasta liikkumisestaan ilman erityisiä kaupungin toimenpiteitä. Ajatusmallissa yksityisten liikuntapalvelujen katsottiin huolehtivan työssäkäyvien liikuttamisesta ja ensimmäisen ja kolmannen sektorin liikuttavan muita väestöryhmiä. Liikuntayrittäjät olivat tässä asiassa samalla kannalla, mutta korostivat, että myös yksityisten liikuntapalvelujen käyttäjistä löytyy kaikenikäisiä hyvinkääläisiä.

Ikääntyneiden liikuntaedellytykset nousivat esille haastatteluissa lähinnä ongelmalähtöisesti. Haastatellut olivat huolestuneita erityisesti terveydenhuollon kasvavista kustannuksista lähitulevaisuudessa. Haastatellut eivät viitanneet kahta liikuntatoimen virkamiestä lukuun ottamatta kertaakaan yleistä tasoa syvemmin ikääntyneiden liikkumiseen tai liikuntaedellytyksiin. Yleisellä tasolla ikääntyneiden liikkuminen ja liikuntaedellytykset nähtiin kuitenkin tärkeinä ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Haastatellut kaupunginvaltuutetut olivat hyvin tietoisia väestön ikääntymisestä, mutta konkreettisia näkemyksiä ikääntyneiden liikkumisesta ei liiemmin ollut. Erään valtuutetun mielestä

ikääntyneisiin orientoidutaan liikaa heidän tulevaisuudessa tarvitsemiensa terveyspalvelujen näkökulmasta, kun vielä olisi paljon tehtävissä tulevien suurien terveydenhuollon kustannusten ehkäisemiseksi. Hänen mielestään painopisteen tulisi olla lapsissa ja nuorissa, mutta myös ikääntyvissä väestöryhmissä.

Haastatellut liikunta-alan yrittäjät eivät olleet keskittäneet liiketoimintaansa ikääntyneille suunnattuihin palveluihin, sillä ainoastaan yhdessä yksityisessä kuntokeskuksessa toimi senioriryhmä. Haastatellun yrittäjän mukaan on taloudellisesti kannattavampaa pitää muita ryhmiä kuin erityisryhmiä.

Haastatelluilla luottamushenkilöillä ja liikunta-alan yrittäjillä ei ollut selvää käsitystä erityisliikunnan tasosta kaupungissa. Liikuntatoimen virkamiehet arvioivat suurimman osan erityisliikunnaksi luettavasta toiminnasta tapahtuvan kaupungin ohjattujen tuntien kautta. Haastatelluista valtuutetuista ainoastaan yhdellä oli jonkinlainen käsitys kaupungin erityisliikunnasta. Muut olivat erityisliikunnasta joko täysin tietämättömiä tai näkivät sen toimivan hyvin.

Virkamiesten keskuudessa käsitys erityisryhmien liikuntapalveluista oli hieman kriittisempi. Muutaman virkamiehen mukaan toiminta erityisryhmille rajoittuu lähinnä lakisääteisten velvoitteiden hoitamiseen. Lakisääteiset palvelut hoidetaan perusturvan kautta ja niin sanotut ylimääräiset palvelut tuottaa liikuntatoimi. Kaupungin ohjatut vuorot ovat keskiössä erityisryhmille tarjottavissa palveluissa. Niissä ei liikuntatoimen virkamiehen mukaan voida kuitenkaan liikuttaa osatoimintakykyisiä, jotka ovat Hyvinkään kaupungin perusturvakeskuksen vastuulla. Perusturvakeskuksen kanssa on kuitenkin tehty yhteistyötä erityisryhmiin kuuluvien tavoittamiseksi ja palvelujen markkinoimiseksi.

Muutamat virkamiehet olivat huolissaan liikuntapaikkojen saavutettavuudesta liikuntarajoitteisten erityisryhmien kohdalla. Hyvinkään liikuntapaikkakanta on melko vanhaa ja tämän vuoksi liikuntapaikoille ei ole jälkikäteen saatu järjestettyä esteetöntä liikkumista mahdollistavia ratkaisuja parhaalla mahdollisella tavalla.

Virkamiesten kriittisistä arvioista huolimatta Hyvinkää oli ensimmäinen kunta Suomessa, joka vuonna 2003 sai jäsenyyden WHO Safety Community -verkostossa. Jäsenyyden myötä esteettömyyttä kartoitettiin selvityksellä (ks. Koskinen 2003), josta tuotettiin Esteetön kaupunki-opas. Kyseisessä selvityksessä kartoitettiin noin 80 kohdetta esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi (Koskinen 2003).

Haastatelluista seuroista suurimmassa osassa ei ollut tarjolla erityisliikuntaa. Suurimmiksi esteiksi erityisliikunnan järjestämisessä nähtiin koulutetun ja osaavan ohjaajan puute sekä yleinen resurssien vähyys. Joissain seuroissa ei nähty erityisliikunnalla olevan edes kysyntää. Harvoja esimerkkejä urheiluseurojen järjestämästä erityisryhmien liikunnasta olivat jalkapalloseuran kehitysvammaisille ja maahanmuuttajille suunnattu toiminta sekä ohjattu ratsastustoiminta erityisryhmille. Erään seuran edustaja ehdotti, että tukeakseen seurojen halukkuutta erityisliikunnan järjestämiseen kaupunki voisi ostaa seuroilta palveluja erityisryhmille tai tukea taloudellisesti seurojen nykyistä toimintaa laajemmin, jotta seurojen resursseja vapautuisi myös erityisliikunnan järjestämiseen.

Liikuntamahdollisuuksien eriarvoistumisesta olivat haastattelujen perusteella eniten huolissaan seurojen edustajat, joista tosin löytyi myös täysin vastakkaisella kannalla olevia. Monet seuraihmiset kertoivat harrastamisen tulleen aikaisempaa kalliimmaksi ja tämän vuoksi heikossa taloudellisessa tilanteessa olevien perheiden lapset eivät välttämättä voineet enää harrastaa kaikkia lajeja. Kuitenkin muutamien seurojen edustajien ja myös joidenkin virkamiesten mielestä harrastaminen voisi maksaa enemmän, mikä mahdollistaisi seurojen ammattilaistumisen ja laadukkaan valmennuksen nuorille.

Liikuntatottumusten polarisoituminen tuli useissa haastatteluissa esille. Toimenpiteiksi ehdotettiin kaupungin liikuntapalveluiden suuntaamista etenkin vähän liikkuvien hyvinkääläisten tarpeisiin. Ehdotuksen mukaan nuorisotyö voisi tehdä enemmän vähän liikkuvien lasten eteen ja eräs yrittäjä ehdotti terveyspalvelujen mahdollisuutta ostaa liikuntapalveluja yksityiseltä sektorilta vähän liikkuville hyvinkääläisille. Yksityiset ostopalveluina hankitut liikuntapalvelut yhdistettäisiin liikkumisreseptiin, jonka lääkäri määräisi potilaalle terveyskeskuksessa. Tämän jälkeen potilas käyttäisi kaupungin valitsemaa

ja maksamaa yksityistä liikuntapalvelua tai potilas voisi liikkua itse valitsemassaan liikuntapalvelussa kaupungilta saamansa palvelusetelin avulla.

5.3 Julkinen liikuntahallinto

Tässä luvussa käsittelen liikuntatoimen organisatorista rakennetta ja sijoittumista kaupungin organisaatiossa. Tarkastelussani ovat myös liikuntatoimeen vaikuttavat päätöksentekoelimet eli kaupunginvaltuusto sekä kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta. Muita asioita ovat liikuntatoimea koskettanut organisaatiomuutos sekä se, miten liikuntatoimi koettiin valtuutettujen, seurojen ja liikuntayrittäjien keskuudessa.

Hyvinkäällä on perinteinen sektorihallinto, jossa liikuntatoimi on yksi pienimmistä yksiköistä. Päättävinä eliminä ovat kaupunginvaltuusto ja kaupunginhallitus. Liikuntaan liittyviä asioita käsitellään kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa, joten liikunnalla ja urheilulla ei ole kokonaan omaa lautakuntaansa kuten joissain kaupungeissa. Hyvinkäällä liikunta kuuluu hallintokunnista sivistystoimen alaisuuteen, jossa sijaitsee kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimessa on liikuntatoimen lisäksi kolme muuta yksikköä: nuorisopalvelut, kulttuuripalvelut ja kirjastopalvelut. Hyvinkäällä liikuntatointa kutsutaan liikuntapalveluiksi. Liikuntatoimen henkilöstöön kuului vuonna 2012 liikuntapäällikkö, liikuntapaikkamestari, liikuntasihteeri, toimistosihteeri sekä liikuntapaikkahoitajia. Yhteensä liikuntatoimen palveluksessa oli noin 40 henkeä. (ks. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan käyttösuunnitelma 2012 [2012].)

5.3.1 Kaupunginvaltuusto ja lautakunnat

Luottamushenkilöiden haastatteluiden perusteella liikunta ja liikuntatoimi eivät ole olleet kovinkaan vahvasti näkyvillä valtuuston kokouksissa, mutta kuitenkin yksittäiset päätökset esimerkiksi liikuntapaikkarakentamisesta ovat voineet nostattaa paljonkin keskustelua ja herättää tunteita puolesta ja vastaan. Haastateltujen luottamushenkilöiden mukaan valtuustossa käsitellään yksittäisten valtuutettujen esittämiä visioita esimerkiksi liikuntapaikoista, mutta suurin osa valtuutetuista odotti valmiita ehdotuksia, joista voidaan tehdä päätöksiä.

Hyvinkäällä liikunta ja urheilu kuuluvat kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan vastuulle. Lautakunnan käsiteltävänä on noin kuuden miljoonan euron budjetti, joka on yksi pienimpiä kaupungin lautakunnista. (ks. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan käyttösuunnitelma 2012 [2012].) Haastateltujen valtuutettujen mukaan lautakunta käsittelee moninaisia asioita ja myös lautakunnan koostumus on moninainen. Lautakunnan painoarvo ei ole suuri ja haastateltavien mukaan siihen vaikuttaa eniten budjetin pienuus verrattuna muihin lautakuntiin. Kuitenkin joidenkin virkamiesten mukaan kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta on yksi suosituimmista valtuutettujen keskuudessa ja sen käsittelemiä asioita pidetään mielenkiintoisina.

Kaksi haastateltua valtuutettua arvioi, että yhdistetyssä liikunta-, kulttuuri- ja nuorilautakunnassa jäsenten keskittyminen saattaa ohjautua enemmän suurempien suuntaviivojen käsittelyyn yksityiskohtien sijasta. Valtuutettujen mielestä tämä voi antaa liikuntatoimen virkamiehille enemmän toimivaltaa, mikäli lautakunta ei ehdi käsitellä kaikkia yksityiskohtaisempia tai pienempiä asioita. Eräs valtuutettu arveli, että liikunta saattaa hukkua muiden asioiden alle, jollei liikunnalle perusteta omaa lautakuntaa.

Kaikki haastatellut valtuutetut antoivat kritiikkiä liikuntatoimen vastuualueiden esittelystä valtuustolle. Kritiikin kohteena oli eritoten aikaisempien vuosien passiivinen toiminta liikunta-asioiden esittelyssä. Valtuutettujen mielestä huolella ja tarkasti valmisteltujen esitysten tekeminen on tärkeää, sillä liikuntapalveluja ei ole pakko järjestää ja niitä tulee tämän vuoksi markkinoida valtuustolle aktiivisesti. Valtuutetut olivat tietoisia siitä, että liikuntapalvelut eivät kuulu subjektiivisiin peruspalveluihin, vaikka niitä monessa yhteydessä sellaisina pidetäänkin. Tästä aiheutuu se, että liikuntapalvelujen järjestämistä tulee perustella ja niistä koituvia hyötyjä korostaa kaupungin päättäjille. Yhden haastatellun valtuutetun mielestä valtuustossa ei ole pitkäjänteistä näkemystä liikunnan terveyshyödyistä tai millaisissa mittasuhteissa liikkumattomuuden haitat näkyvät esimerkiksi terveyspalvelujen kustannuksissa.

Haastatellut virkamiehet olivat hieman eri kannalla liikunnan asioiden esittelystä valtuustolle. Heidän mukaansa puutteellinen esittely koski lähinnä aikaisempia vuosia ja tilanne olisi parantunut huomattavasti. Vision puuttumisen ja strategiattomuuden myönnettiin kuitenkin vaikuttavan edelleen.

Seurojen edustajilta sain ristiriitaista tietoa siitä, kuinka paljon seurat pyrkivät vaikuttamaan valtuutettuihin. Selvennystä asiaan toivat kuitenkin haastateltujen valtuutettujen arviot, että seurojen edustajat ovat yhteydessä valtuutettuihin ja he pyrkivät myötävaikuttamaan luottamushenkilöiden päätöksentekoon. Erään valtuutetun mukaan toiminta ei ollut kuitenkaan lähellekään yhtä näkyvää kuin esimerkiksi 1980-luvulla.

5.3.2 Liikuntatoimen organisaatio

Virkamiesten käsityksen mukaan liikuntatoimi oli hoitanut sille annetut tehtävät hyvin. Kuitenkin monet valtuutetut ja virkamiehet kertoivat liikuntatoimen olleen liian näkymätön valtuustotyöskentelyssä. Liikuntatoimen olisi pitänyt pitää itseään enemmän esillä ja esittää vaatimuksia. Haastatellut valtuutetut arvioivat, että liikuntatoimi hoiti omat tehtävänsä, mutta ei visioinut riittävästi tulevaisuutta. Useilta valtuutetuilta ja muutamilta virkamiehiltä kritiikkiä sai toimintastrategian puuttuminen ja lähitulevaisuuden heikko suunnittelu. Yhden valtuutetun mielestä nämä tekijät erottivat liikuntatoimen muista yksiköistä. Erään valtuutetun mukaan asiat olivat menneet niinkin hyvin, sillä valtuustossa ja ylemmissä virkamiehissä on ollut paljon urheilun ystäviä, joilta on löytynyt ymmärrystä myös liikunnan edistämistyössä.

Muutamat valtuutetut halusivat sijoittaa liikuntatoimen terveydenedistämisen alaisuuteen, jolloin käytettävissä olisi kenties enemmän näkökulmaa juuri vähän liikkuvien liikuttamiseen ja haasteellisten väestöryhmien liikunnan edistämiseen. Terveydenedistäminen vastaa terveyspalvelujen järjestämisestä Hyvinkäällä. Yhden valtuutetun mielestä terveydenedistämisen osa-alueella liikuntatoimen budjettia olisi mahdollista kasvattaa, sillä kyseinen hallintokunta on budjetiltaan kaupungin hallintokunnista ylivoimaisesti suurin – noin 50 miljoonaa euroa vuonna 2011 (ks. Hyvinkään kaupungin tilinpäätös 2013 [2014]).

Seurojen edustajille liikuntatoimen organisaatio välittyi toiminnan kautta ja tämän vuoksi haastatteluissa korostuivat käytännön seuratyössä ilmi tulleet seikat. Seurojen edustajat arvostivat liikuntatoimen organisaatiossa erityisesti auttamishalukkuutta, joka tuli esille kanssakäymisessä viranhaltioiden kanssa. Useat haastateltavat sanoivat liikuntapalveluiden parantuneen yleisesti ottaen, mutta myös liikuntatoimen hallinnon osa-alueilla tapahtuneen

kehitystä. Seurojen edustajien haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että seuroille ei ollut suurta merkitystä sillä, millainen liikuntatoimen organisaatio on. Merkityksellistä oli käytännön asioiden toimivuus ja tiivis yhteydenpito liikuntatoimen ja seurojen välillä.

Saamani käsityksen mukaan valtuutetut olivat tyytyväisiä siihen, miten liikuntatoimi hoiti ja järjesti palveluja, mutta hallinto sai kritiikkiä ennakoinnin vähäisyydestä. Eräs valtuutettu ilmaisi asian niin, että virkamiehiltä puuttui spontaanius ja äärirajojen hakeminen. Kaksi valtuutettua oli pistänyt merkille, että välillä asian esittely saattoi olla virkamiehen valmistelussa pitkän aikaa.

Liikuntatoimea kosketti organisaatiomuutos vuoden 2012 aikana. Liikuntatoimen organisaatiota yhtenäistettiin vastaamaan muiden hallintokuntien rakennetta, jolloin aikaisemmin liikuntatoimessa olleet tekniset alat siirtyivät tekniseen palvelukeskukseen ja kiinteistöihin liittyvä kunnossapito tilapalvelujen vastuulle. Käytännössä tämä aiheutti liikuntapaikkojen kunnossapidosta vastaavan henkilöstön siirtymisen tekniseen palvelukeskukseen. Tilapalvelut otti päävastuun joidenkin rakennettujen liikuntapaikkojen kunnossapidosta. Uimahallin sekä jääliikuntakeskuksen kohdalla tekninen palvelukeskus vastasi teknisten töiden hoitamisesta, mutta liikuntatoimi edelleen asiakaspalvelusta sekä tilavarauksista. Muiden hallintokuntien virkamiesten mukaan tilaaja–tuottaja-malli ei ollut aikaisemmin näkynyt niin selvästi liikuntatoimessa verrattuna muihin yksiköihin. Tilanne kuitenkin muuttui, kun uudistuksen jälkeen kaupungin kaikki hallintokunnat siirtyivät tilaaja–tuottaja-malliin.

Haastatellut virkamiehet pitivät poikkeuksetta organisaatiomuutosta positiivisena ja sen uskottiin tuovan synergiaetuja, kun hallintokuntien välisiä rajoja kavennettaisiin. Muutosten ei arvioitu vaikuttavan palvelutasoon ja vastuualueiden uskottiin selkeytyvän. Palvelutuotantoa pyrittiin jatkossa keskittämään niihin laitoksiin, joiden toimialaan tehtävät varsinaisesti kuuluivat. Tämän uskottiin lisäävän käytössä olevia resursseja ja selventävän tietoa palvelujen oikeasta hinnasta. Muutoksen jälkeen esimerkiksi kunnossapidossa nettoyksikkönä toimi tekninen palvelukeskus, jolle liikuntatoimi maksoi tarvitsemistaan palveluista. Virkamiehet eivät uskoneet, että hallintokunnat alkaisivat rahastaa toisiaan, sillä kaikkien uskottiin

ymmärtävän toiminnan tapahtuvan kaupungin yhteisillä rahoilla. Mallissa rahat siirtyivät kaupungin sisällä tuotantoyksiköiden välillä niin kauan kunnes kaupunki osti jotain palvelua ulkopuolelta.

Seuraihmiset suhtautuivat organisaatiomuutoksen seurannaisvaikutuksiin pessimistisesti. Monet pelkäsivät, että palvelutarjonta supistuisi tai hinnat nousisivat. Lisäksi huolena oli liikuntapaikkahoitajien ammattitaidon katoaminen muutoksen myötä ja työntekijöiden joustavuuden väheneminen. Monien liikuntapaikkojen hoidossa vaaditaan erityisosaamista ja jopa lajituntemusta. Erään virkamiehen mukaan resurssit tulevat kuitenkin kasvamaan henkilöstön suhteen organisaatiomuutoksen myötä, sillä aikaisemmin käytössä oli ainoastaan yksi ammattilainen, mutta ei korvaavaa tekijää hänelle poikkeustilanteiden varalta.

5.3.3 Liikuntatoimen missio

Muutamien virkamiesten haastatteluissa tuli esille mielenkiintoinen seikka liikuntatoimen toimialan merkityksestä ja laadusta. Ensinäkin liikuntatoimi voi olla liikuntapalveluja tuottava tai tarjoava yksikkö. Haastattelujen tekohetkellä se oli palveluja tuottava johtuen esimerkiksi liikuntapaikkoja tai ohjattuja liikuntatunteja tuottavasta ja tarjoavasta asemasta. Joidenkin haastateltujen mukaan liikuntatoimi voisi kuitenkin ottaa ainoastaan palveluntarjoajan roolin, jolloin palveluja hankittaisiin ostopalveluina entistä enemmän. Tämä tarkoittaisi liikuntatoimen tuottamien palvelujen supistamista ja palveluiden tarjoamista kolmannen tahon tuottamana.

Muutamat virkamiehet pitävät tällaista kehitystä mahdollisena ja sen koskevan laajemminkin kaikkia kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluja. Tätä perusteltiin sillä, että liikuntatoimi ei ole kaikissa tehtävissä aina ammattitaitoisin tai taloudellisesti tehokkain taho tuottamaan palveluja. Lisäksi liikuntapalvelujen tuottamisen vapaaehtoisuuden ja säätelyn matalan asteen vuoksi liikkumavaraa on paljon enemmän kuin subjektiivisiin peruspalveluihin kuuluvissa palveluissa, joita säädellään huomattavasti tarkemmin kuin liikuntapalveluiden tarjoamista.

Haastatellut valtuutetut pitivät todennäköisenä, että ostopalvelujen avulla tarjotaan liikuntapalveluja tulevaisuudessa enenevissä määrin. Heidän mukaansa tähän vaikuttaa

edesauttavasti se, että liikunta ei ole lakisääteinen palvelu. Valtuutettujen mielestä kunnan siirtyminen ainoastaan palvelujen tarjoajaksi koskee liikunnan lisäksi myös kaikkia muita vapaa-aikapalveluja. Erään virkamiehen mukaan kunnat pyrkivät tarjoamaan muut kuin lakisääteiset palvelut tulevaisuudessa ostopalveluina. On kuitenkin huomioitava, että jo tällä hetkellä monet kunnat hoitavat osan tai jopa valtaosan lakisääteisistä terveyspalveluista ostamalla ne kokonaisratkaisuna yksityiseltä palveluntarjoajalta, joten palvelun lakisääteisyys ei ole mikään este ostopalvelujen käytölle – ainakaan lainsäädännön suhteen.

Erään ylemmässä asemassa olevan virkamiehen mukaan kaupunki voisi ostaa liikuntapalveluja ulkopuolelta, sillä liikuntapalvelujen tuottaminen ei välttämättä edes ole kaupungin ydintoimintaan kuuluvaa. Hänen mukaansa ei ole kuitenkaan varmuutta siitä, tulisivatko ostopalvelut halvemmaksi kuin kaupungin omassa organisaatiossa tuotetut palvelut. Yksi valtuutettu arveli ostopalvelujen nostavan palvelujen hintoja. Samalla hän mainitsi myös tiedon puutteen kaikista muuttujista liikunnan suhteen ja liikunnan tuottamista säästöistä terveyspalveluissa. Virkamiehet suhtautuivat valtuutettuja epäileväisemmin ostopalveluihin. Epäilyksiä aiheutti se, että vaikka yksityisiä palveluja olikin helppo vertailla, niin ei ollut varmuutta tulisivatko ne halvemmiksi kuin kaupungin itse tuottamat palvelut. Haastatelluissa virkamiehissä oli kuitenkin havaittavissa positiivinen ja lähes toiveikas suhtautumien ostopalveluihin, mutta monissa epävarmuutta aiheutti tietämättömyys ostopalveluiden lopullisten kustannusten suuruudesta suhteesta kaupungin itse tuottamiin palveluihin.

Yhteisomistus liikuntapaikkojen tarjoamisessa ei ollut ylemmän virkamiehen antaman arvion mukaan kaupungille mikään ongelma, mutta hankkeisiin mukaan lähtemistä harkittiin aina erityisen tarkkaan, sillä ei haluttu hankkeen kaatuvan lopulta kokonaan kaupungin vastuulle. Seurojen ylläpitämät osakeyhtiöt turvaisivat edulliset harjoitusvuorot seuroille ja kaupunki voisi mahdollisesti olla osakkaana mukana. Virkamiehen mukaan osaomistus seurojen kanssa on kuitenkin aina riskialtista yhdistysten epävakauden vuoksi. Tilapalveluiden virkamiehen mukaan tilanteessa, jossa jokin liikuntapaikka yhtiöitettäisiin, tilapalvelut ei enää vastaisi sen kunnossapidosta. Osakeyhtiön tulisi itse järjestää liikuntapaikan kunnossapito. Mikäli kaupunki olisi kuitenkin osakeyhtiön osakkaana, tilapalvelut voisi hoitaa liikuntapaikan kunnossapidon tilaaja–tuottaja-mallin mukaisesti. Virkamies ehdotti myös mallia, jossa kiinteistön omistus

säilyisi kaupungilla, mutta toimintaa pyörittäisi osakeyhtiö. Hänen mukaansa erilaisista ratkaisumalleista tulisi käydä enemmän keskustelua liikuntapaikkojen tarjoamisessa.

Haastatteluissa valiteltiin kautta linjan yksityisen liikuntapaikkarakentamisen vähäistä kiinnostusta investoida Hyvinkäälle. Arvioni on, että Hyvinkäällä ei ole riittävän suurta kysyntää tämänkaltaisille yksityisille palveluille. Kaupunki voisi helposti luoda kannattavat markkinat yksityisille toimijoille, mikäli se muuttaisi palveluntuotantomalliaan. Tähän on todettava, että on liikuntapaikkoja, jotka tuskin koskaan Suomessa ovat yksityisessä omistuksessa johtuen korkeista tuotantokustannuksista ja alhaisista taloudellisista tuottomahdollisuuksista. Tällaisia ovat esimeriksi uimahallit ja yleisurheilukentät, jotka ovat lähes aina kunnallisessa omistuksessa. Kansantalouden tyypillisenä piirteenä on, että jotkin palvelut jäävät julkistalouden tuottamiksi johtuen suurista alkuinvestoinneista tai käyttökustannuksista.

Muutamien virkamiesten mukaan palvelutarjonnan vastuita tultaisiin tulevaisuudessa mahdollisesti jakamaan Hyvinkään lähikuntien kesken. Kaikkien liikuntapalvelujen ja etenkin liikuntapaikkojen tarjoaminen jokaisessa kunnassa ei ole välttämättä järkevää, vaan tietyt suorituspaikat voitaisiin keskittää yhteen kaupunkiin, jolloin myös ympärillä olevien kuntien seurat ja harrastajat voisivat käyttää näitä liikuntapaikkoja. Tällä keinolla saavutettaisiin kustannussäästöjä ja laadukkaampia liikuntapalveluja, kun kuntien välille syntyisi synergiaetuja yhteisestä palvelutarjonnasta.

Hyvinkään kaupungin palvelustrategiassa (2010) palvelut on luokiteltu lähipalveluihin, keskitettyihin palveluihin ja seudullisiin palveluihin. Lähipalveluilla tarkoitetaan kaupungin eri alueita palvelevia yksiköitä. Keskitetyt palvelut toimivat yhdessä pisteessä kaupungin sisällä ja seudulliset palvelut voivat sijaita myös lähikunnissa. Strategian mukaan liikuntapalvelut tuotetaan suurimmaksi osaksi keskitetysti. Kaupungin liikuntalaitoksien eli Sveitsin uimalan ja jääliikuntakeskuksen tilavaraukset hoidetaan lähipalveluina, mutta liikelaitosten tuottamat palvelut ovat keskitettyjä. Muita lähipalveluita ovat liikuntakasvatus, -valistus, ohjauspalvelut ja yhteistyö. Seudullisia palveluja ovat ulkoilu- ja retkeilyalueet sekä uimarannat, joiden suhteen Hyvinkää tekee yhteistyötä naapurikuntien kanssa. Palvelujen tuottamisen suhteen

lähes kaikki liikuntapalvelut ja niihin liittyvät olosuhdepalvelut ovat kaupungin itse tuottamia. Ostopalveluja ovat ainoastaan jäähallin ja uimalan kahvilapalvelut. Haja-asutusalueilla on myös käytetty ostopalveluja liikuntapaikkojen hoidossa ja sellaisissa tilanteissa, joissa kaupungin resurssit eivät ole syystä tai toisesta riittäneet. (Hyvinkään kaupungin palvelustrategia vuoteen 2017 [2010].)

5.4 Julkiset liikuntapaikat

Haastatteluiden perusteella kaupungin liikuntaedellytykset nähtiin hyviksi ja haastateltavat arvostivat etenkin kattavaa ja helposti saavutettavaa ulkoilureitistöä. Hyviin liikuntaedellytyksiin nähtiin kuuluvan myös laaja ja aktiivinen seuratoiminta, joka mahdollisti lähes sadan erilaisen lajin harrastamisen kaupungissa.

Ulkoliikuntapaikat arvioitiin hyviksi ja yksittäisiä kehityskohteita lukuun ottamatta haastatellut arvioivat ulkoliikuntapaikkojen vastaavan heidän omia ja yleisesti ottaen hyvinkääläisten liikuntatarpeita. Sisäliikuntapaikat eivät saaneet kuitenkaan yhtä hyviä arviota johtuen vähäisistä salivuoroista, urheiluhallin puutteesta ja joidenkin sisäliikuntapaikkojen heikosta kunnosta.

Hyvinkäällä väestönkasvun arviot ovat varovaisia. Arvion mukaan vuoteen 2020 mennessä kasvaa väestöryhmistä lähinnä ikääntyneiden määrä eli yli 65-vuotiaat kaupunkilaiset. Lasten ja nuorten määrä tulee pysymään nykyisellä tasolla tai hieman laskemaan. Lasten ja nuorten muutos johtuu ikäluokkien pienenemisestä, jota kuitenkin kaupunkiin muuttavien uusien asukkaiden tulo kompensoi. Jollei kompensaatiota tapahtuisi niin lasten ja nuorten määrän pitäisi laskea. (Hyvinkään väestömäärän kehitys, ikärakenne ja kielijakauma 31.12.2014 [2015].)

Useiden virkamiesten mukaan liikuntarakentaminen tulee olemaan vähäistä tulevina vuosina ja resurssit kohdistuvat lähinnä nykyisen palvelutason säilyttämiseen. Joidenkin virkamiesten mukaan jopa vastaavan tason säilyttäminen liikuntapaikoissa voi olla tulevaisuudessa

haasteellista. Arviot tulevaisuudesta kuitenkin vaihtelivat maltillisesta kehityksestä vaikeuksiin säilyttää nykyinen taso.

Yksityisistä rakentajista puhuttiin paljon ja jotkut virkamiehet halusivat nähdä ne nykyisen tilanteen pelastajina. Virkamiesten mukaan kaavoituksessa oli huomioitu yksityinen liikuntarakentaminen niin, että liikuntapaikaksi kaavoitetulle alueelle voi rakennuttajana olla kaupunki tai yksityinen sektori. Haastateltujen keskuudessa liikkui paljon huhuja yksityisestä liikuntarakentamisesta ja haastateltavat mainitsivat muun muassa yksityisen salibandyhallin ja urheiluhallin. Eräs virkamies ehdotti, että tyhjenevistä teollisuushalleista voitaisiin modifioida liikuntahalleja halvemmalla, kun ei tarvitsisi rakentaa kokonaan uutta rakennusta.

Seurojen edustajien ilmoittamat tarpeet olivat luonnollisesti moninkertaisesti suurempia verrattuna kaupungin parhaimpiinkin mahdollisuuksiin liikuntapaikkarakentamisen suhteen. Haastattelujen perusteella useilta seuraihmisiltä löytyi kuitenkin realismia omien vaatimusten toteutumisen todennäköisyydelle. Useimmat seurojen edustajat eivät uskoneet nykyisen tilanteen kehittyvän suuresti seuraavan kymmenen vuoden aikana liikuntarakentamisen suhteen. Liikuntatoimen virkamiehen mukaan junioritoiminnan pyörittäminen oli helppoa alhaisten maksujen vuoksi, mutta hän yhtyi seuraihmisten käsityksiin urheilullisesti korkeampi tasoisen toiminnan hankaluuksista. Seurojen jatkuva jäsenmäärän kasvu ei ole enää mahdollista, sillä ainakin juniorien kohdalla ikäluokat ovat pienenevät. Tämän vuoksi virkamies näki joidenkin seurojen vaatimukset suorituspaikkojen ja harjoitusvuorojen lisäämisestä turhiksi. Vaikka uusia liikuntapaikkoja rakennettaisiinkin, seurojen jäsenmäärän ei ole hänen mukaansa mahdollista kasvaa niin paljon kuin seurat antoivat ymmärtää.

6 HYVINKÄÄLÄISET URHEILUSEURAT

Tämä luku perustuu Hyvinkäällä toteutettuun seurakyselyyn ja sen pohjalta tekemääni väliraporttiin (Ahonen 2012), jota olen muokannut soveltuvin osin. Luvussa selvitän paikallisten seurojen toimintaa ja yhteistyötä kaupungin kanssa. Käsittelen ensimmäiseksi seurojen toiminnan perusmuuttujia ja koettuja toimintaedellytyksiä. Seurojen talouteen liittyvät tulokset käyn läpi karkealla tasolla. Neljännessä alaluvussa tarkastelen seurojen tyytyväisyyttä liikuntapaikkoihin ja viimeiseksi kaupungin avustusten merkitystä seurojen taloudessa.

6.1 Seurojen toiminta

Hyvinkääläisten seurojen toiminta on moninaista ja tämän vuoksi harrastettuja lajeja oli otoksessa yhteensä 43. Yleisimmät lajit, jotka seurat ilmoittivat kuuluvan toimintansa piiriin, olivat salibandy/sähly (9,1 %), jalkapallo (7,6 %), tanssi (7,5 %) ja kuntoliikunta (6,1 %). Lajirepertuaarissa oli monia hieman harvinaisempiakin lajeja kuten vammaisurheiluun kuuluvat istumalentopallo, boccia ja pyörätuolikoripallo sekä lumikenkäily.

Otokseen kuuluvien seurojen toimintaan osallistui aktiivisesti viikoittain yhteensä 4 387 jäsentä. Keskiarvo oli 147 ja mediaani 48 aktiivista jäsentä seuraa kohden. Otoksen seuroissa alle 18-vuotiaille tarjottiin harjoituksia yhteensä 786 tuntia ja täysi-ikäisille 489 tuntia. Mediaani ja keskihajonta kuitenkin osoittivat, että suurimmassa osassa seuroista harjoitustunnit jäivät reilusti alle 20 tuntiin viikossa. Puolessa seuroista harjoitusmäärä oli alaikäisillä alle kuusi tuntia viikossa ja täysi-ikäisillä alle seitsemän tuntia viikossa. Ero nuorten ja aikuisten harjoitusmäärissä syntyi siinä, että useimmissa seuroissa aikuisille järjestettiin harjoituksia edes jonkin verran, mutta oli seuroja, joissa alaikäisille ei ollut ollenkaan järjestettyä toimintaa. Toisaalta joissain seuroissa nuorten määrä oli suuri tai harjoituksia pidettiin vain muuten todella paljon. Tämän vuoksi hajonta harjoitusmäärissä oli suurempi nuorten kohdalla ja ne painottuivat enemmän korkeampiin harjoitusmääriin verrattuna aikuisille suunnattuihin harjoituksiin.

Kysyttäessä seurojen tärkeimpiä toiminta-alueita, muodostui tärkeimmäksi säännöllisen kilpailu- ja harjoittelutoiminnan järjestäminen. Toiseksi tärkeimpänä oli ohjatun liikunnan tuottaminen. Vähiten tärkeät toiminta-alueet seurojen toiminnassa olivat jäsenien omatoiminen harrastaminen ja terveysliikunta. Parhaiten toiminta-alueet tulivat esille tarkasteltaessa niiden arvotusta numeraalisena keskiarvona (asteikko 1–5). Puolet seuroista oli määritellyt säännöllisen kilpailu- ja harjoittelutoiminnan vähintään toiseksi tärkeimmäksi toiminta-alueeksi (arvo 1,5 asteikolla 1–5) ja 75 prosenttia seuroista vähintään kolmanneksi tärkeimmäksi.

Kilpailullisuus oli tärkeässä asemassa seurojen toiminnassa, mutta ohjatun liikunnan suuri arvo kertoi seurojen toiminnasta toisenkin puolen, jossa liikkuminen tapahtui ryhmässä, mutta ilman kilpailullisia tavoitteita. Kyselyn vastauksista ei kuitenkaan selvinnyt ohjatun liikunnan kohderyhmää eikä sitä, tarjottiinko kenties ryhmäliikuntaa seuraan kuulumattomille harrastajille. On mahdollista, että kategoriaan ”ohjattu liikunta” luettava toiminta täyttäisi myös terveysliikunnan vaatimukset. Tämän vuoksi ”ohjattu liikunta” ja ”terveysliikunta” ovat voineet mennä vastaajilta sekaisin. Vastausvaihtoehtojen ero piilee toiminnan motiivissa. Terveysliikunnassa ensisijaisena motiivina on terveyden edistäminen liikunnan avulla, kun taas ohjatussa liikunnassa ei oteta kantaa harrastajan motiiveihin.

Monitulkintaisista vastausvaihtoehdoista huolimatta voidaan päätellä, että terveysliikunta kuului kuitenkin melko tärkeänä osana monen seuran toimintaan, sillä puolet seuroista oli luokitellut terveysliikunnan vähintään kolmanneksi tärkeimmäksi toiminta-alueeksi. Tällä tavalla tarkasteltuna samaan tulokseen pääsivät myös luokat ”kilpailuun perustuva toiminta” ja ”jäsenien omatoiminen harrastaminen”. Tämä kertoo kuitenkin sen, että jäsenien omatoiminen harrastaminen ja etenkin terveysliikunta ovat hajonnaltaan suuria. Tämä tarkoittaa sitä, että näiden luokkien vastaukset olivat painottuneet ääripäihin eli osassa seuroista nämä toiminta-alueet olivat tärkeimpiä ja osassa vähiten tärkeitä. Ilmiö on kuitenkin helposti ymmärrettävissä, sillä otoksessa oli niin kilpaurheiluun orientoituneita seuroja kuin myös kilpaurheiluun täysin osallistumattomia seuroja. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että suurimmassa osassa seuroista oli jonkinlaista kilpailutoimintaa ja vähemmistöön jäivät puhtaasti ei-kilpailullisessa ympäristössä toimivat seurat.

Seurojen toiminnassaan kohtaamia haasteita kartoitin avoimella kysymyksellä, johon annetut vastaukset teemoittelin kahdeksaan ryhmään (kuvio 1). Seurojen suurimmat haasteet toiminnassaan olivat valmentajien/ohjaajien puute, jonka 42 prosenttia seuroista mainitsi haasteekseen, talkoohengen väheneminen nähtiin yhtä usein haasteeksi (42 %) ja varainhankinnan haasteelliseksi mainitsi 36 prosenttia seuroista. Valmentajien/ohjaajien puute ja talkootyön väheneminen voivat olla kytköksissä toisiinsa. Merkillepantavana seikkana oli ikääntyminen seurojen haasteena yhdessä harrastajien vähyyden kanssa, jotka 16 prosenttia seuroista ilmoitti haasteikseen. Viidessä seurassa jäsenistön ikääntyminen nähtiin uhkaksi toiminnalle. Harrastustilojen puutteellisuus (13 %) ja kilpatason saavuttaminen (13 %) nähtiin haasteiksi alle viidesosassa seuroista.

Tulokset antavat viitteitä paljon puhutun talkoohengen rapautumisen ilmenemisestä myös otoksen seurojen toiminnassa. Kyselyn tulokset saavat vahvistusta haastatteluissa seurojen esiin nostamasta vaikeudesta saada jäseniään osallistumaan vapaaehtoistyöhön. Haastatteluissa tuli toki ilmi, että kaikkia seuroja talkootyöläisten puute ei vaivaa ja kyselyssäkin kannattaa huomioida, että 58 prosenttia seuroista ei ilmoittanut talkootyön vähenemistä suurimpien haasteiden joukkoon.

Seurojen haastattelujen perusteella harrastetoiminnan järjestäminen ja alemmilla sarjatasoilla pelaaminen onnistui hyvinkääläisiltä seuroilta hyvin, mutta ylempien sarjatasojen ja huippu-urheilun korkeat vaatimukset olivat liian suuret useimmille seuroille. Tarvittavaa rahoitusta ei löytynyt toiminnan kehittämiseen ja menestyksen tavoittelemiseen. Seurakyselyssä kuitenkin vain ani harvat seurat viittasivat vastauksissaan suoranaisesti vaikeuksiin urheilumenestyksen saavuttamisessa. Menestyksen esteeksi nähtiin monissa tapauksissa puutteelliset taloudelliset tekijät. Varainkeruun seuran haasteeksi ilmoitti 35 prosenttia seuroista.

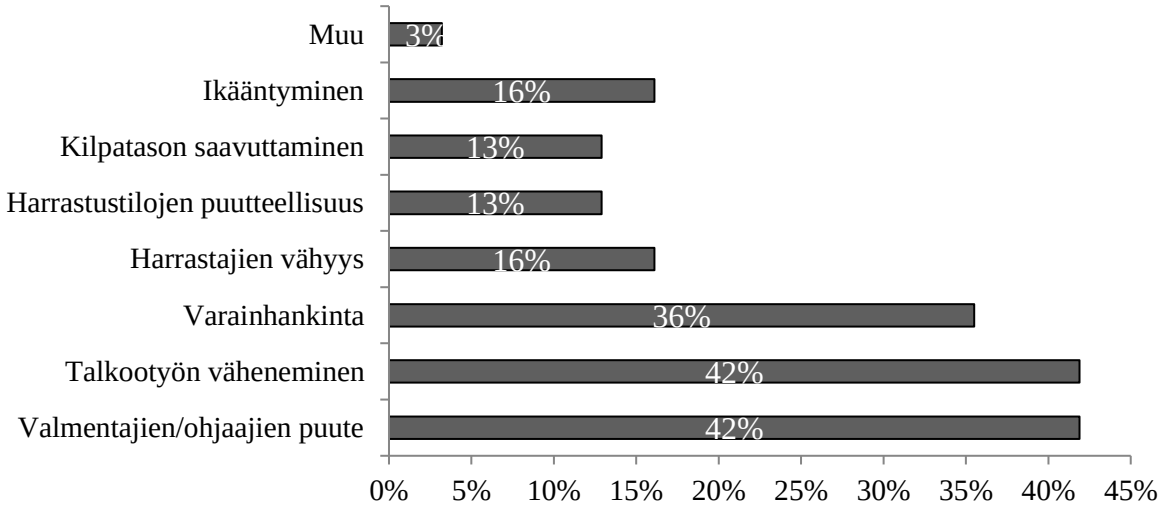

KUVIO 1. Suurimmat haasteet seurojen toiminnassa (prosenttia otoksen seuroista, n=31).

6.2 Seurojen toimintaedellytykset

Seurojen arvioita liikuntaedellytyksistä kartoitin kyselyssä kahdesta näkökulmasta: asukkaiden yleisistä liikuntaedellytyksistä sekä seuran toiminnan kannalta olevista liikuntaedellytyksistä. Seurat saivat kertoa vapaasti myös positiivisimmista ja negatiivisimmista tekijöistä toimintaansa liittyen. Selvitin myös seurojen kehitysehdotuksia liikuntaedellytysten parantamiseksi.

Asukkaiden yleiset liikuntaedellytykset (kuvio 2) nähtiin useammin paremmiksi kuin oman seuran kannalta arvioidut edellytykset (kuvio 3). Kuitenkin kummassakin kategoriassa suurin osa vastaajista arvioi liikuntaedellytykset hyviksi. Yleiset liikuntaedellytykset saivat 74 prosentilta seuroista hyvän arvosanan. Erinomaisen ja tyydyttävän arvosanan antoi yhtä suuri osuus, noin 13 prosenttia seuroista.

Seurojen välillä oli luonnollisesti eroja, sillä täysin tasapuolisten mahdollisuuksien luominen kaikille lajeille on erittäin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Yleisistä liikuntaedellytykset jopa 87 prosenttia vastanneista antoi hyvän tai erinomaisen arvosanan. Seuran liikuntaedellytykset vastaavasti 61 prosenttia seuroista arvioi hyviksi tai erinomaisiksi.

Liikuntaedellytykset nähtiin etenkin jalkapallon, pesäpallon ja jääkiekon suhteen hyviksi, sillä lajeilla oli hyvät harjoittelumahdollisuudet suorituspaikkojen suhteen. Tosin pesäpalloilijat valittivat puutteellisia talviharjoittelumahdollisuuksia riittävän suuren sisähallin puuttumisen vuoksi. Jääkiekkoilijat taas näkivät jääajan liian vähäiseksi, jolloin jotkin joukkueet joutuivat harjoittelemaan ikävään aikaan.

Hyvinkään kaupungin aikaisempien seurakyselyjen tuloksiin verrattuna tämänkertaiset seurojen antamat arvosanat lähentelivät viiden aikaisemman kyselyn parhaimmistoa. Vuoden 1996 seurakyselyssä hyvän arvosanan antaneita oli kaksi prosenttiyksikköä enemmän ja erinomaisen arvosanan antaneita oli suurin piirtein saman verran (Hyvinkään seurakysely 2006 [2006]). Tämän tutkielman kyselyssä on annettu kuitenkin yleisesti ottaen selvästi parempia arvosanoja kuin vuosina 2000 ja 2006. Arvosanoissa on ollut siirtymää etenkin tyydyttävästä arviosta hyvään arvosanaan.

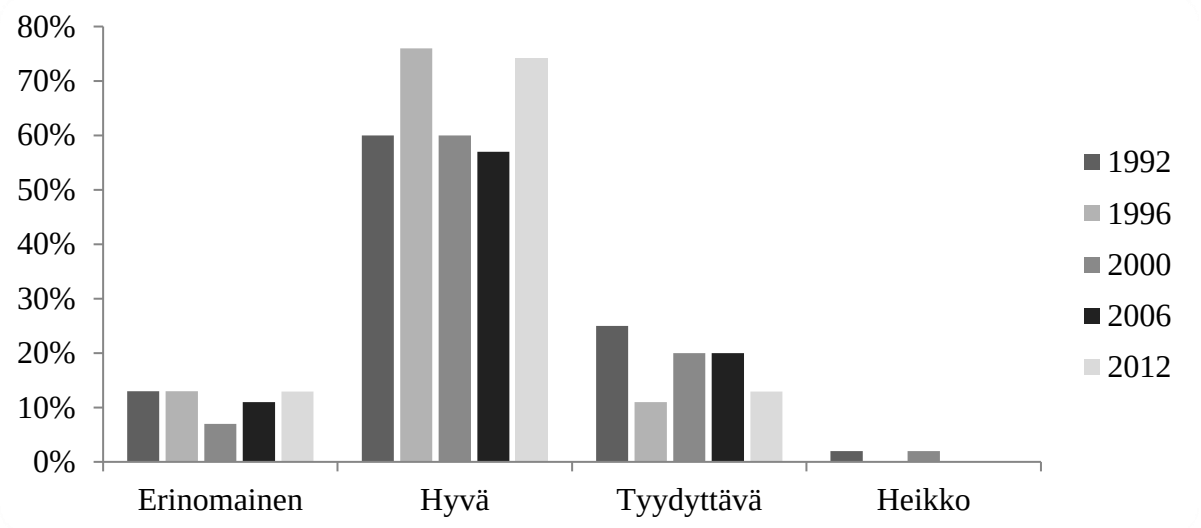

KUVIO 2. Seurojen vuosina 1992–2012 antamat arviot Hyvinkään liikuntaedellytyksistä kaikkien kuntalaisten kannalta (prosenttia kaikista arvioista). Vuosien 1992–2006 tulokset, Hyvinkään seurakysely 2006.

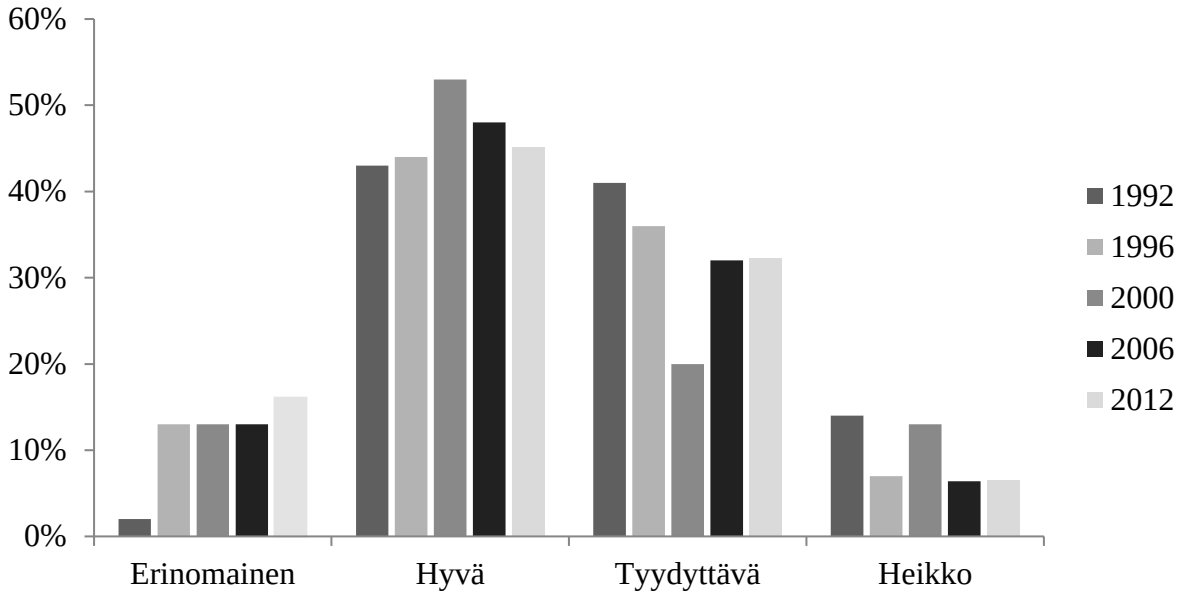

KUVIO 3. Seurojen vuosina 1992–2012 antamat arviot Hyvinkään liikuntaedellytyksistä seuran omalta kannalta (prosenttia kaikista arvioista). Vuosien 1992–2006 tulokset, Hyvinkään seurakysely 2006.

Kun seurat arvioivat liikuntaedellytyksiä itsensä kannalta, arvosanoissa oli suurempaa hajontaa ja kallistumista huonompiin arvioihin yleiseen näkökulmaan verrattuna. Suurin osa antoi edelleen hyvän arvosanan, mutta sekä erinomaisten että tyydyttävien arvosanojen määrä oli suurempi kuin yleisissä edellytyksissä. Lisäksi kaksi seuraa antoi huonon arvosanan liikuntaedellytyksille. Verrattuna aikaisempiin seurakyselyihin, koskaan aikaisemmin yhtä suuri osuus (16,1 %) ei ole antanut erinomaista arvosanaa seuran omille liikuntaedellytyksille. Edellisestä vuoden 2006 seurakyselystä arvosanat ovat yleisesti ottaen hieman parantuneet.

Kyselylomakkeessa seurat saivat kertoa vapaasti positiivisimpia ja negatiivisimpia tekijöitä kaupungin liikuntaedellytyksissä. Teemoittelin seurojen vastaukset luokkiin, sillä muuten vastausten variaatio olisi ollut liian suuri tilastollisen analyysin tekemiseen. Esille tuli neljä merkittävää tekijää. Positiivisissa asioissa eniten vastauksia annettiin harjoitusvuorojen maksuttomuudesta, johon voidaan sijoittaa 42 prosenttia seurojen vastauksista (kuvio 4). Toiseksi eniten vastaukset liittyivät luokkaan ”riittävät suorituspaikat” (32 %). Riittävät

suorituspaikat tarkoittivat liikuntapaikkojen riittävää määrää lajin harjoittamiseksi sekä niiden asianmukaista varustelua seuran tarvitsemien urheiluvälineiden osalta.

Negatiivisissa asioissa esille tulivat harjoituspaikkojen puutteellinen varustelu (32 %) ja harjoitustilojen vähäisyys (29 %) (kuvio 5). Positiivisiksi ja negatiivisiksi nähdyt asiat olivat osittain ristiriitaisia, sillä suorituspaikat riittäviksi ja harjoitustilat liian vähäisiksi koskevia vastauksia oli noin kolmannes kumpaakin kaikista vastauksista. Etenkin teemoiteltuna seurojen vastaukset olivat ristiriidassa keskenään. Tämä kuitenkin tarkoittaa vain sitä, että monien seurojen kohdalla lajin edellyttämät liikuntapaikat olivat mallikkaassa kunnossa, mutta lähes yhtä monen seuran mielestä liikuntapaikoissa oli jotain parannettavaa niin paljon, että se koettiin rajoittavaksi tekijäksi.

Tällaisessa tarkastelussa otoksen koko aiheutti epävarmuustekijöitä, sillä luokat koostuivat melko pienistä joukoista ja jo yhden seuran muutos suuntaan tai toiseen vaikutti monen prosenttiyksikön verran. Lisäksi tehty luokittelu on aina jossain määrin yksinkertaistava ja tekijästään riippuvainen. Yleisiksi linjoiksi voidaan kuitenkin sanoa, että liikuntaedellytyksiä tukevia asioita olivat liikuntapaikkojen maksuttomuus ja riittävät suorituspaikat. Liikuntaedellytyksiä rajoittaviksi tekijöiksi seurat näkivät harjoitustilojen puutteellisen varustelun ja harjoitustilojen vähyyden.

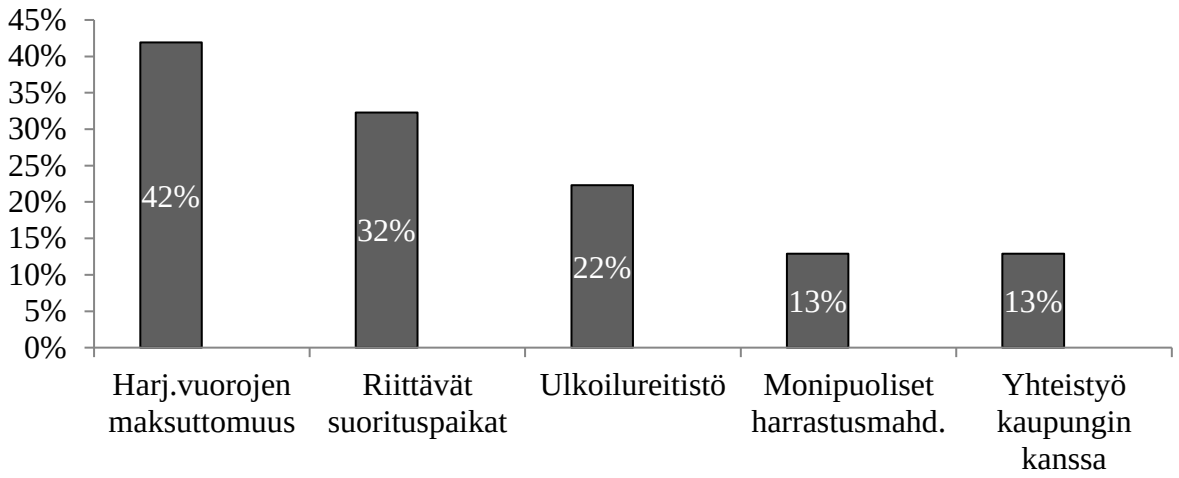

KUVIO 4. Seurojen mainitsemat toimintansa kannalta positiivisimmat asiat teemoiteltuna (prosenttia seuroista, n=31).

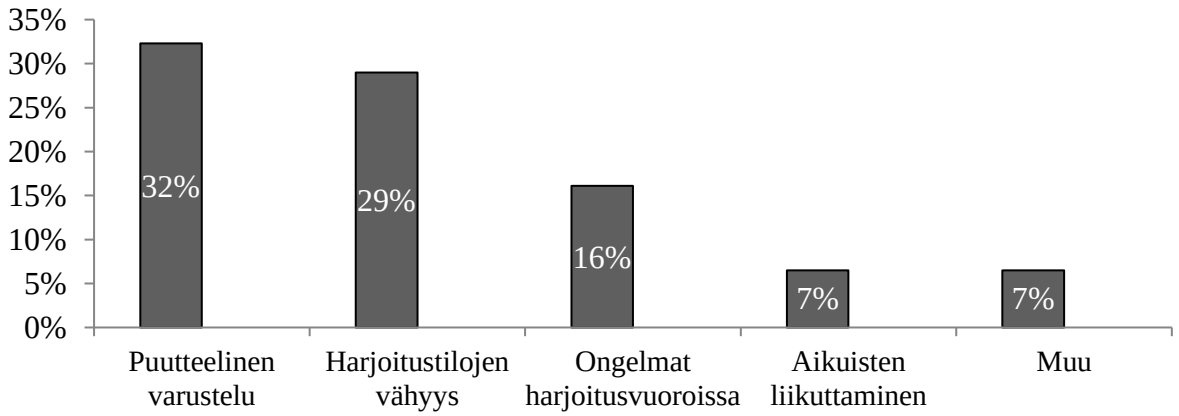

KUVIO 5. Seurojen mainitsemat toimintansa kannalta negatiivisimmat asiat teemoiteltuna (prosenttia seuroista, n=31).

Seurat saivat kertoa kyselyssä kehittämisehdotuksia liikuntaedellytysten parantamiseksi. Seurojen antamat kehittämisehdotukset luokittelin viiteen luokkaan käsittelyn selventämiseksi (kuvio 6). Suuri osa ehdotuksista koski liikuntapaikkojen kehittämistä. Tämä luokka sisälsi useita erilaisia seurojen vastauksia, jotka tavallisesti liittyivät seuran käyttämän liikuntapaikan kunnostamiseen tai kokonaan uuden tilan rakentamiseen. Hieman yllättäen toisena oli yleinen liikuntakasvatus, jolla tarkoitettiin kaupungin suorittamaa valistusta ja tiedottamista liikkumisesta, joka kohdennettaisiin kaupunkilaisiin. Tämä osoittaa toisaalta vastaajien huolta kaupunkilaisten vähäisestä liikkumisesta, mutta havaittavissa oli myös taka-ajatus seuran palvelujen tiedottamisesta tai markkinoinnista kaupungin tiedotuskanavia hyödyntämällä.

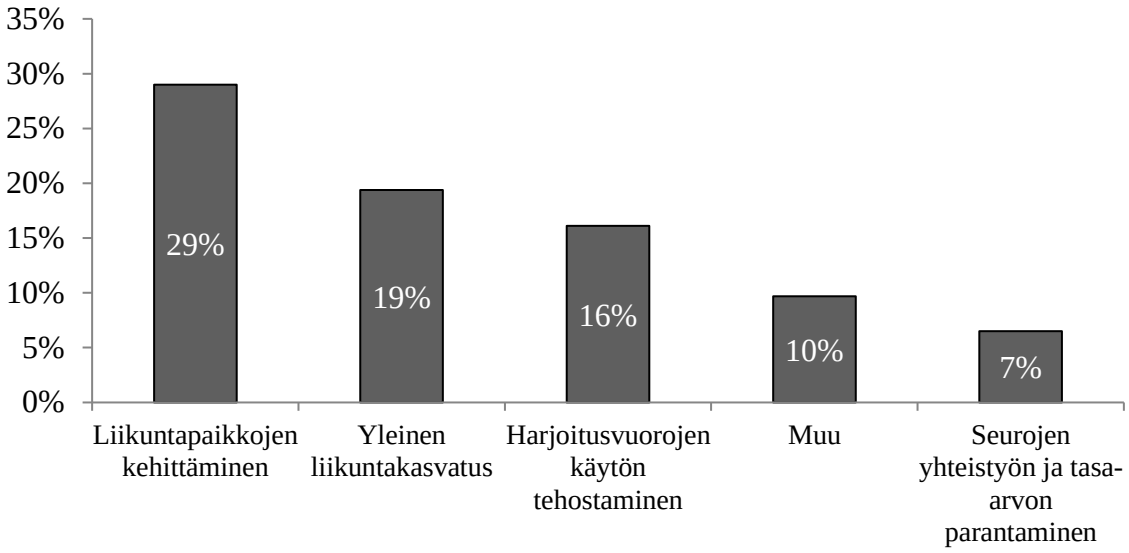

KUVIO 6. Seurojen antamat kehitysehdotukset teemoiteltuna (prosenttia seuroista, n=31).

Seurojen odotuksia liikuntapalveluilta kysyin kysymyksellä, jossa seuroja pyydettiin laittamaan valmiit vastausvaihtoehdot tärkeysjärjestykseen (1–9). Seurat odottivat kaupungilta eniten liikuntapaikkojen hoitoa ja kunnossapitoa sekä toiseksi eniten taloudellista tukea (kuvio 7). Liikuntatilojen lisääminen oli keskiarvoltaan samaa luokkaa taloudellisen tukemisen kanssa, mutta keskihajonta oli jonkin verran suurempi. Tämä osoitti jälleen liikuntatilojen tarpeessa olevien seurojen välillä eroavaisuuksia. Kysymyksenasettelu on voinut vaikuttaa tämän luokan jakaantumiseen, sillä luokat ”liikuntapaikkojen rakentaminen ja ”lisää liikuntapaikkoja” ovat todennäköisesti keränneet samaa tarvetta koskevia vastauksia. Tämän vuoksi liikuntapaikkojen tarve oli todennäköisesti suurempi kuin käytetyt vastausvaihtoehdot antavat ymmärtää. Mielenkiintoinen seikka oli kuitenkin näiden kahden samankaltaisen vaihtoehdon erot jakaumissa, sillä luokkien keskiarvo oli lähes sama, mutta mediaanissa ja keskihajonnassa oli suurempia eroja. Tämä voi merkitä sitä, että liikuntatilojen lisääminen oli ymmärretty myös vuorojen saamisena eli suoraan omaa seuraa hyödyttäväksi, kun liikuntapaikkojen rakentaminen oli etäisempi ja vailla suoraa viittausta seuran etujen parantamiseen. Kolmantena oli liikuntatilojen ja vuorojen lisääminen. Selvästi vähiten kaupungilta odotettiin koneita ja laitteita.

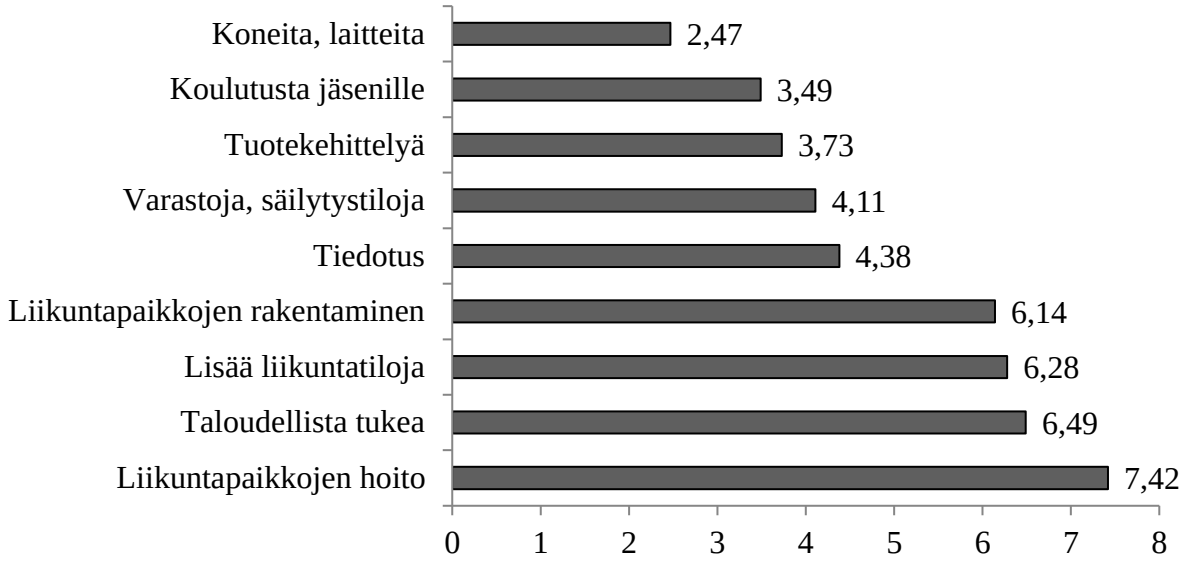

KUVIO 7. Seurojen odotukset kaupungilta. Seurat saivat asettaa odotukset tärkeysjärjestykseen (1–9). Kuviossa tärkeimpänä pidetty arvo on 9 ja vähiten tärkein 1. Luvut ovat keskiarvoja.

Tarkasteltaessa seurojen ilmoittamien odotusten muutoksia vuosien 2006 ja 2012 seurakyselyjen välillä, voidaan tehdä muutamia mielenkiintoisia havaintoja. Kyselyjen tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia johtuen kysymysteknisistä eroista, mutta suurimmista muutoksista on tehtävissä johtopäätöksiä. Suurimpana erona oli odotusten huomattava kasvu liikuntapaikkojen hoidon ja kunnossapidon suhteen. Tulosta ei tule kuitenkaan suoralta kädeltä tulkita niin, että liikuntapaikkojen kunnossapito olisi huonontunut, sillä 80 prosenttia seuroista arvioi kaupungin suoriutuneen hyvin liikuntapaikkojen kunnossapidosta (ks. kuvio 11). Tulos voidaan nähdä niin, että seurat arvioivat liikuntapaikkojen hoidon ja kunnossapidon entistä tärkeämmäksi liikuntatoimen tehtäväksi.

Seurojen odotusten keskinäinen tärkeysjärjestys oli myös muuttunut. Vuonna 2006 keskiarvon perusteella eniten odotuksia kohdistui taloudelliseen tukeen ja sen jälkeen liikuntapaikkojen rakentamiseen (Hyvinkään seurakysely 2006 [2006]). Tässä tutkielmassa odotukset kohdistuivat liikuntapaikkojen hoitoon ja toiseksi taloudelliseen tukeen. Liikuntapaikkojen rakentaminen oli kolmantena, joten kuudessa vuodessa liikuntarakentaminen oli korvautunut liikuntapaikkojen hoitona eniten odotuksia saavana alueena. Lisäksi tiedotukselta odotettiin enemmän kuin varastoilta ja säilytystiloilta sekä odotukset tuotekehittelyä ja koulutusta kohtaan

olivat suuremmat kuin koneita ja laitteita kohtaan. Seurojen odotukset näyttävät laskeneen erityisen paljon varastojen ja säilytystilojen sekä koneiden ja laitteiden suhteen.

Mikäli kysymyksen tuloksista halutaan vetää johtopäätöksiä yleisistä muutoslinjoista, niin seurojen odotukset tuntuivat kohdistuvan enemmän vallitsevan tilanteen ylläpitämiseen kuin odotuksiin uusista olosuhteista. Tähän johtopäätökseen voidaan tulla sillä perusteella, että odotukset liikuntapaikkojen rakentamiseen sekä uusien varastojen ja koneiden hankkimiseen ovat vähentyneet suhteessa muihin odotuksiin.

6.3 Seurojen talous

Seurojen taloutta selvitin kyselylomakkeessa tulo- ja menoluokkien selvittämisellä, seurojen palvelutuotantoon liittyvällä kysymyksellä sekä tiedustelemalla seurojen arvioita oman taloutensa kehittymisestä.

Lähes kaikkien seurojen toiminta tapahtui nollatuloksella ja vuosittaiset tulot ja menot olivat likimain yhtä suuria. Seurojen budjeteissa oli erittäin suuria eroja, sillä vaihtelua oli 400 euron budjetista aina puolen miljoonan euron budjettiin asti. Seuroista puolella vuositulot olivat alle 23 500 euroa ja alimman neljänneksen osalta alle 4 600 euroa vuodessa. Keskiarvoa kuitenkin vääristivät muutaman seuran useiden satojentuhansien eurojen vuosibudjetit. Otoksessa seurat jakaantuivat tuloluokkiin seuraavasti: alle 10 000 euron budjetilla toimi 33 prosenttia seuroista, 10 001–40 000 euron tuloilla 37 prosenttia seuroista ja yli 40 000 euron budjetilla 29 prosenttia seuroista.

Seurojen tulolähteetkin olivat hyvin erilaisia. Ylivoimaisesti tärkeimpänä voidaan kuitenkin pitää jäsenmaksusaatavia, jotka kattoivat keskimäärin 42 prosenttia seurojen tuloista (kuvio 8.). Jäsenmaksujenkin kohdalla keskihajonta oli suurta, joten niiden merkitys vaihteli paljon seurasta riippuen. Jäsenmaksujen jälkeen tulolähteiden keskinäistä merkitystä onkin hankalampaa arvioida. Merkityksellistä oli kuitenkin se, että kaupungin avustusten osuus oli keskimäärin neljä prosenttia kaikista tuloista ja hajonta seurojen välillä oli sangen pieni.

Liiketoiminnasta saatavien tulojen merkitys oli otoksen perusteella vähäisin, mutta pelkkää keskiarvoa tarkasteltaessa sekin oli suurempi kuin kaupungin avustuksien suhteellinen osuus. Kategoria ”muut tulot” oli noin kymmenen prosentin suuruinen, mikä osoittaa, että joillain seuroilla on ollut vaikeuksia panna kaikkia tulolähteitä valmiisiin kategorioihin.

Tulolähteistä jäsenmaksut olivat kaikkein merkityksellisin varainhankintakeino. Jäsenmaksujen keskimääräinen osuus seuran kokonaistuloista oli lähes 42 prosenttia. On kuitenkin todettava, että jäsenmaksuissa oli myös kaikkein suurin keskihajonta, joten jäsenmaksujen merkitys oli todennäköisesti suuresti seurariippuvaista. Toiseksi tärkeimpinä keskiarvon perusteella olivat kilpailutoiminasta kertyvät varat. Kaupungin avustukset olivat ainoastaan noin neljä prosenttia seuran tuloista. Kaupungin avustuksen suurin osuus otoksessa oli reilu 18 prosenttia kaikista tuloista. Merkillepantavaa oli avustusten osuuksien melko pieni keskihajonta, joka osoitti avustusten olleen kaikkein ”yhdenmukaisin” osuus seurojen talouksissa.

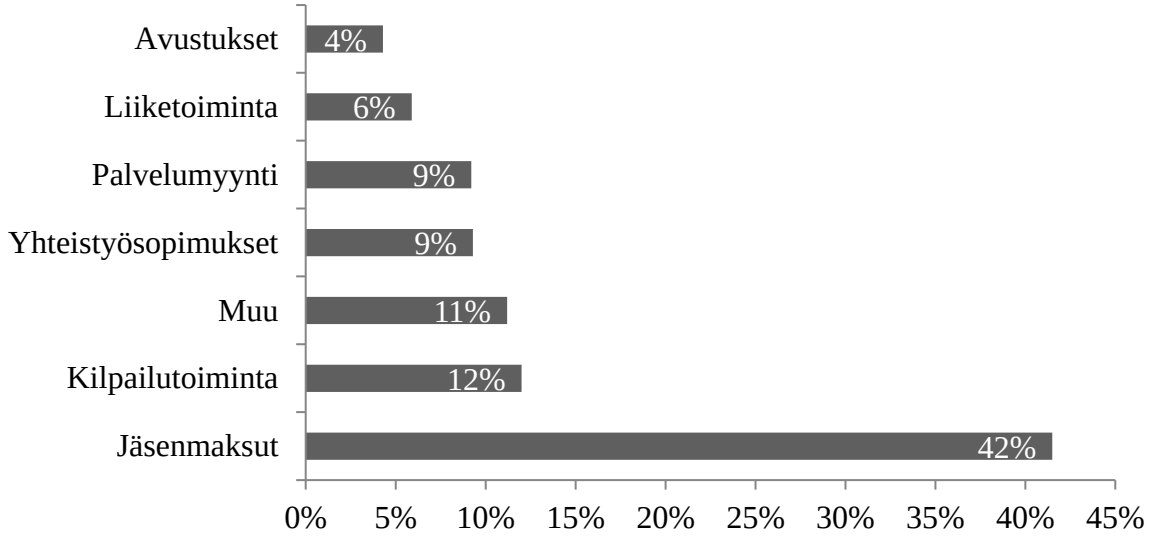

KUVIO 8. Tulolähteiden osuus seurojen kokonaistaloudesta (prosenttia kaikista tuloista, n=31).

Seurojen menot olivat samaa luokkaa seurojen tulojen kanssa, mikä on luonnollista seurojen ollessa yhdistyksiä. Useiden seurojen huolenaiheena olleiden liikuntapaikkakustannuksien merkitys oli vähäinen seurojen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta (kuvio 9). Yleispätevien

johtopäätösten tekeminen oli kuitenkin hankalaa liikuntapaikkakustannustenkin osalta. Pahimmassa tapauksessa liikuntapaikkamaksujen osuus oli yli 80 prosenttia kaikista menoista ja pienimmillään liikuntapaikkamaksuja ei ollut laisinkaan. Voidaan kuitenkin perustellusti sanoa, että keskimäärin liikuntapakkamaksut olivat toiseksi suurin kuluerä kilpailutoiminnan aiheuttamien kustannusten jälkeen.

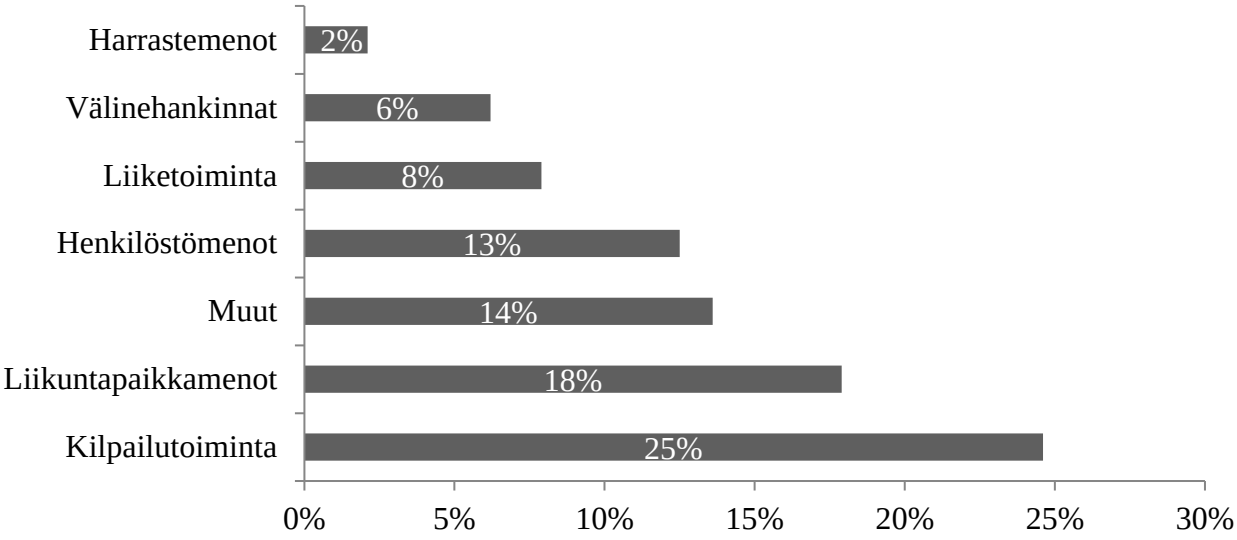

KUVIO 9. Menoluokkien osuus seurojen kokonaistaloudesta (prosenttia kaikista menoista, n=31).

Kyselylomakkeessa seuroilta kysyttiin mahdollista palvelutuotantoa, josta peritään maksu. Seuroja pyydettiin kertomaan vapaassa kentässä tarkemmin mahdollisesta palvelutuotannostaan. Seurojen palvelujen tuottaminen oli jakaantunut suurin piirtein puoliksi palveluja tuottaviin ja tuottamattomiin seuroihin. Palvelujen tuottaminen liittyi 47 prosentissa lajiin liittyvään kerta- tai kurssimuotoiseen ohjaus- ja opetustoimintaan (kuvio 10). Seuraavaksi oli kiinteistöjen vuokraus (hiihtomajojen vuokraus), jota harjoitti 20 prosenttia palveluja tuottavista seuroista. Viidesosa seuroista piti omaa ydintoimintaansa eli lajin harrastamista palvelun tuottamisena. Muut palvelut olivat järjestyksenvalvontaan liittyviä tehtäviä, joita kaksi seuraa otoksesta tuotti.

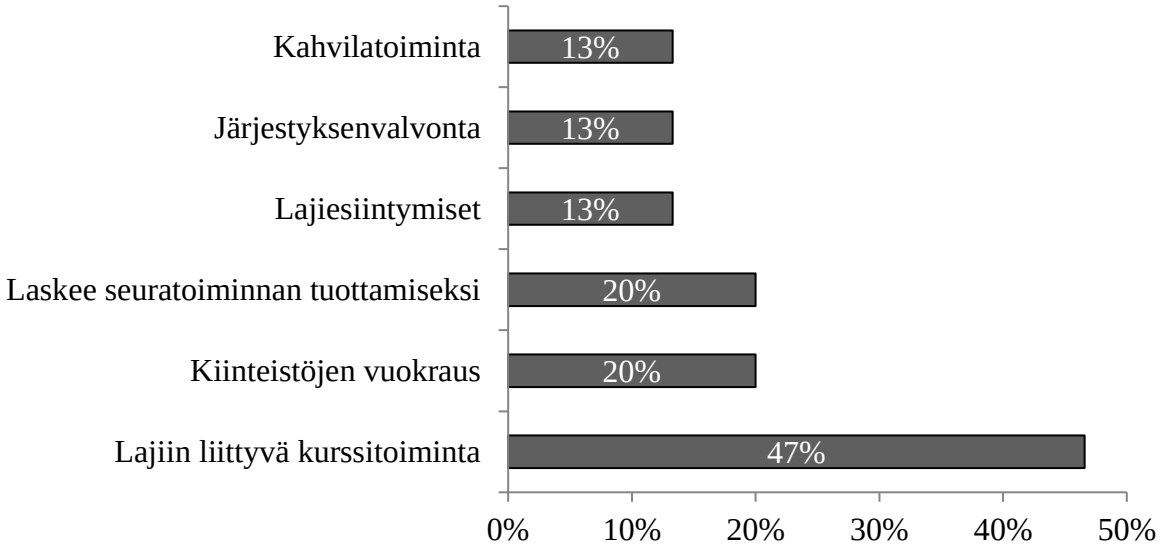

KUVIO 10. Seurojen tuottamat palvelut muille kuin jäsenilleen (prosenttia palveluja tuottavista seuroista, n=15).

Kyselylomakkeessa seurat saivat arvioida taloutensa kehittymistä lähitulevaisuudessa (vastausvaihtoehdot paranee paljon, paranee hieman, pysyy ennallaan, heikkenee hieman ja heikkenee paljon). Seurat arvioivat oman taloutensa kehittymisen lähitulevaisuudessa pääsääntöisesti myönteiseksi, sillä 68 prosenttia seuroista arveli taloudellisen tilanteen säilyvän nykyisellään. Talouden hieman paranevan arvioi 16 prosenttia seuroista ja hieman heikkenevän 16 prosenttia seuroista. Seurojen odotukset olivat luottavaiset, sillä 84 prosenttia seuroista arveli taloutensa pysyvänä vähintään ennallaan tai paranevan hieman. Seuran jäsenmäärä ennusti hyviä odotuksia talouden kehittymiseltä, sillä arvion ja jäsenmäärän välinen korrelaatio oli vahva ($p>0,001$, $p=0,804$).

6.4 Seurojen tyytyväisyys liikuntatoimintoihin ja -paikkoihin

Kyselylomakkeessa seurat saivat arvioida, miten hyvin kaupunki oli hoitanut muutamia liikuntatoimintoja ja -paikkoja (kuvio 11). Tämän lisäksi tiedustelin seurojen arvioita samojen liikuntatoimintojen ja -paikkojen tarpeellisuudesta seuran kannalta (kuvio 12).

Parhaiten hoidetuksi seurat arvioivat liikuntapaikkojen kunnossapidon, johon oli tyytyväisiä lähes 80 prosenttia seuroista. Liikuntatoimen yhteistyön seurojen kanssa arvioi 71 prosenttia hyvin hoidetuksi. Yli puolet seuroista katsoi hyvin hoidetuiksi liikuntapaikkojen varaamisen (65 %), harjoitus- ja kilpailutilojen tarjonnan (59 %) sekä seurojen toiminnasta tiedottamisen (59 %).

Liikuntapaikkojen osalta tulosten luotettavuutta heikensi vastausten painottuminen ”ei tietoa” -sarakkeeseen., minkä vuoksi tulokset ovat todennäköisesti niin epäluotettavia, että niistä ei voi tehdä sen tarkempia johtopäätöksiä. Suurista vastauskertymistä ”ei tietoa” -sarakkeeseen voidaan kuitenkin päätellä, että seurojen käyttämät liikuntapaikat rajoittuivat melko suuresti juuri oman lajin suorituspaikkoihin.

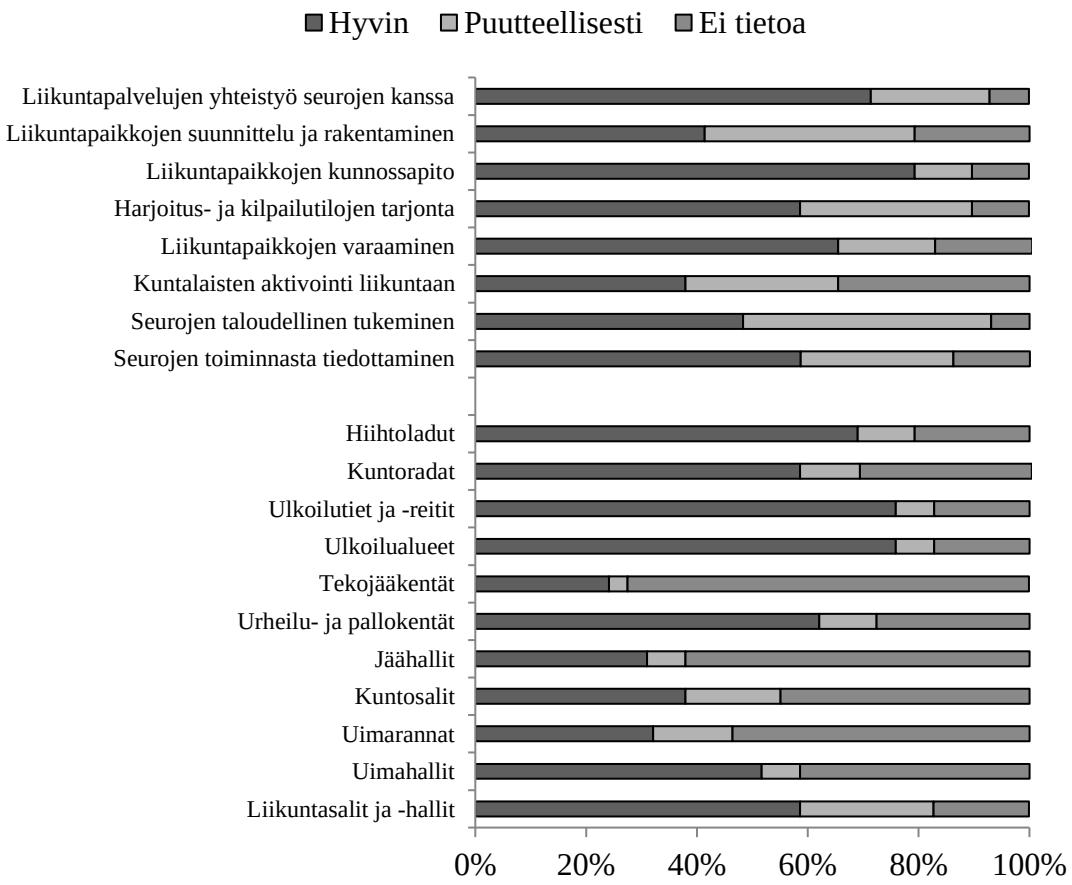

KUVIO 11. Seurojen arviot liikuntatoimintojen ja -paikkojen järjestämisestä ja ylläpidosta (prosenttia seuroista, n=31).

Toisessa vastaavanlaisessa kysymyksessä kysyin arviota samojen liikuntatoimintojen ja -paikkojen tarpeellisuudesta.

Kaikkia liikuntapalveluiden osa-alueita tarpeellisena piti 83 prosenttia seuroista. Vähiten tarpeellisena pidettiin liikuntapaikkojen varaamista. Kaikki seurat eivät käyttäneet kaupungin liikuntapaikkoja, joten näin ollen niiden varaaminenkaan ei ollut tarpeellista. Kaupungin seuroille tarjoamia palveluja pidettiin tarpeellisina läpi seurakentän.

Otoksen perusteella tarpeellisimmat liikuntapaikat olivat liikuntasalit ja -hallit (87 %), ulkoilualueet (77 %) ja kuntoradat (70 %). Liikuntapaikkojen osalta yli puolet seuroista piti kaikkia liikuntapaikkoja tarpeellisina lukuun ottamatta uintiin ja luisteluun käytettäviä liikuntapaikkoja. Uimarannat koki tarpeellisiksi 22 prosenttia seuroista ja jäähallin 14 prosenttia seuroista. Seuroista 11 prosenttia arvioi tekojääkentät ja 14 prosenttia jäähallin tarpeellisiksi. Tekojääkenttien ja jäähallin tarpeellisuuden alhaiset arviot vastaavat varmasti todellisuutta, sillä esimerkiksi jäähalli ei tarjoa kovinkaan moneen lajiin tärkeitä harjoitusmahdollisuuksia.

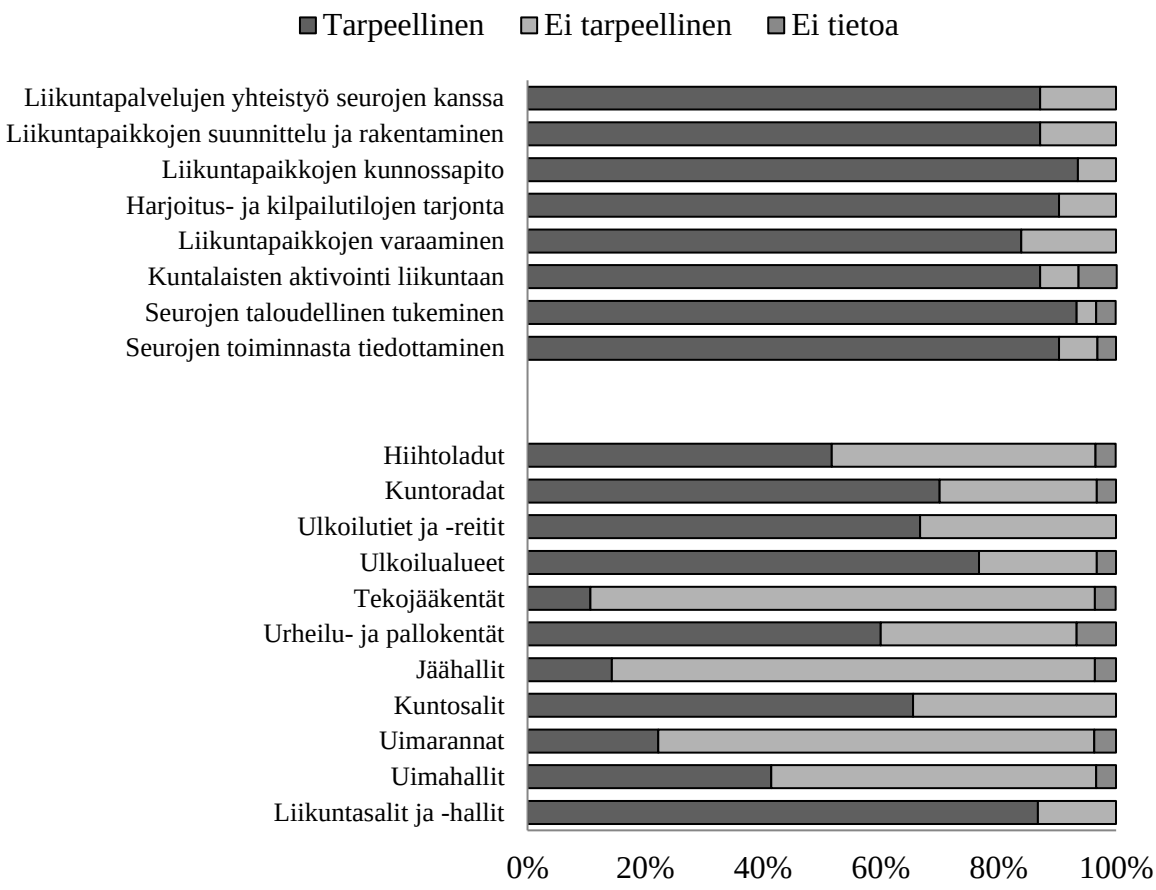

KUVIO 12. Liikuntapalvelujen ja -toimintojen seurojen arvioima tarpeellisuus (prosenttia seuroista, n=31).

6.5 Kaupungin yhteistyö seurojen kanssa

Kaupungin ja seurojen yhteistyötä kartoitin neljällä kysymyksellä. Ensimmäiseksi kysyin seurojen mielipidettä yhteistoiminnasta liikuntatoimen kanssa. Toisessa kysymyksessä pyysin seuroja antamaan kehitysehdotuksia yhteistyön parantamiseksi. Kolmas kysymys käsitteli seurojen mahdollisuuksia yhteistyöhön valmiiksi annetuissa osa-alueissa. Viimeiseksi tiedustelin seuroilta niiden mahdollista yhteistyötä muiden seurojen kanssa sekä kiinnostusta yhteistyöhön eri osa-alueilla.

Seurat antoivat yhteistyölle kaupungin kanssa hyviä arvioita. Erinomaisen tai hyvän arvosanan antoi 77 prosenttia vastanneista. Erinomaiseksi yhteistoiminnan arvioi lähes viidennes seuroista.

Kysymyksen tulokset olivat yhdenmukaisia kyselylomakkeen liikuntapaikkaosiossa esitettyihin kysymyksiin seuran ja kaupungin yhteistyön onnistumisesta (ks. kuvio 11) sekä yhteistyön tarpeellisuudesta (ks. kuvio 12). Yhteistyön seurojen kanssa arvioi hyvin hoidetuksi 71 prosenttia kyselyyn vastanneista seuroista ja tarpeellisena kaupungin ja liikuntapalvelujen välistä yhteistyötä piti 87 prosenttia seuroista.

Seurojen arvioista yhteistyöstä on kyselytietoa viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta. Ensimmäinen seurakysely on tehty vuonna 1992 ja sen jälkeisissä kyselyissä vuosina 1996, 2000, 2006 ja 2012 on tutkittu käsitystä yhteistyöstä samanlaisella kysymyksenasettelulla (ks. Hyvinkään seurakysely 2006 [2006]). Erinomaisia arvioita on annettu ainoastaan kahdessa viimeisimmässä kyselyssä. Vuonna 2012 lähes viidennes otoksen seuroista arvioi yhteistoiminnan erinomaiseksi. Kuitenkin samaan aikaan tyydyttävän arvion antoi toiseksi suurin määrä sitten vuoden 1992. Positiivista on, että vuoden 2012 kysely oli ensimmäinen, jossa yksikään seura ei antanut heikkoa arvosanaa. Vuonna 2000 yhteistyö arvioitiin yleisesti ottaen parhaimmin arvosanoin, sillä silloin hyvänä yhteistyötä piti 80 prosenttia seuroista. Tämänkertaisessa kyselyssä hyvän tai erinomaisen arvion antoi 77 prosenttia vastanneista.

Kysyin seuroilta kehitysehdotuksia siihen, miten seurat ja kaupunki voisivat parantaa keskinäistä yhteistyötään. Seurojen antamista vastauksista muodostin luokkia, joihin sisällytin annetut vastaukset. Valitettavasti kehitysehdotuksia annettiin niin vähän, että luokkien suhteellisten osuuksien kuvaaminen ei tuo lisäarvoa. Seurat arvioivat voivansa itse kehittää yhteistyötä aktiivisella osallistumisella kaupungin tapahtumiin sekä yhteyden pitämisellä liikuntatoimen henkilöstöön. Seurojen mielestä kaupunki voisi taas pitää paremmin yhteyttä seuroihin, opastaa tilojen ja palvelujen käyttöä sekä kehittää tiedotusta.

Kolmanneksi kysyin seuroilta mahdollisuuksia yhteistyöhön eri toimintojen järjestämisessä. Suurimmat mahdollisuudet olivat liikuntatapahtumien järjestämisessä ja terveysliikunnan edistämisessä, joihin kumpaakin vastasi myöntävästi noin 80 prosenttia seuroista (kuvio 13.). Kiinnostusta seuroilla oli myös kilpailutoiminnan järjestämiseen (67 %) ja liikuntapaikkojen suunnitteluun osallistumiseen (60 %). Vähiten mahdollisuuksia nähtiin liikuntapaikkojen

rakentamisen rahoittamiseen osallistumisessa sekä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessa.

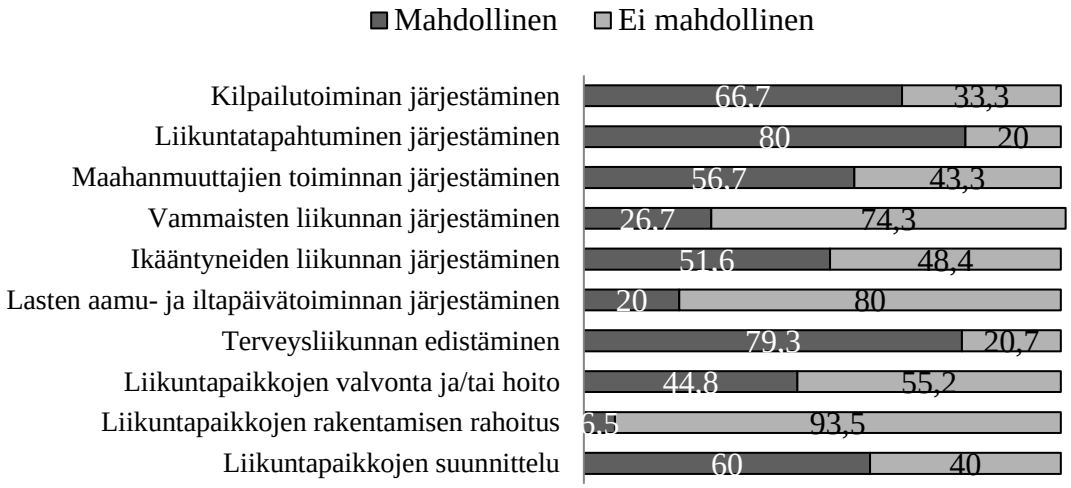

KUVIO 13. Seurojen arvioimat mahdollisuudet yhteistyöhön eri osa-alueilla (prosenttia seuroista, n=31).

Seurojen välinen yhteistyö oli yleisempää kuin haastattelujen perusteella olisi voinut päätellä. Kolme seuraa neljästä teki yhteistyötä toisen hyvinkääläisen seuran kanssa, joten väitteet yhteistyökulttuurin puuttumisesta Hyvinkäällä vaikuttaisivat tämän perusteella olevan ilman perustetta. Useimmilla otoksen seuroista oli yhteyksiä paikkakunnan ulkopuolelle. Ulkopaikkakuntalaisen seuran kanssa yhteistyössä oli 68 prosenttia vastanneista. Ulkopaikkakuntalaiset yhteistyöseurat olivat lähes aina saman lajin seuroja. Paikkakuntalaisten seurojen yhteistyö ei ollut kuitenkaan yhtä lajiriippuvaista. Kun seuroilta kysyttiin millaisesta yhteistyöstä ne ovat kiinnostuneita toisen seuran kanssa, niin eniten kiinnostusta herätti yhteistapahtumien järjestäminen (65 %) ja yhteinen koulutus (58 %). Päättäjiin vaikuttaminen oli myös korkealla (55 %). Vähiten seuroja kiinnostivat palvelujen tuottaminen toisen seuran kanssa yhteistyössä sekä yhteinen kilpailutoiminta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Liikuntakulttuurin eriytyminen on jatkunut 1980-luvulta ja se ilmenee myös paikallisessa liikuntakulttuurissa. Konkreettisena esimerkkinä siitä on Hyvinkään seurakentän laajuus ja moninaisuus. Vajaan 40 000 asukkaan kaupungissa on noin 120 seuraa, mikä on jo lukumäärältään paljon asukasmäärän nähden. Tutkielman seurakyselyn aineiston 31 seurassa harrastettiin yli 40 eri lajia ja kuvaavaa on myös, että aineiston seuroista yli puolet oli yhden lajin seuroja. Seuroista puolet määritteli terveysliikunnan vähintään kolmanneksi tärkeimmäksi toiminnan osa-alueeksi; säännöllisen kilpailutoiminnan ollessa kuitenkin ylivoimaisesti tärkeimpänä pidetty osa-alue. Nämä seurakentän ominaisuudet kuvastavat eriytyneen liikuntakulttuurin tunnuspiirteitä, joissa seurakenttä moninaistuu niin lukumäärältään, toimintansa päämäärien kuin myös arvojensa osalta.

Haastatteluaineistossa terveysliikunta oli keskeisessä asemassa luottamushenkilöiden ja virkamiesten puheissa. Tämä vahvistaa Rantalan (2014) jaksottelun viimeisen periodin sanomaa, jossa liikuntakulttuuri kohtaa liikkumattoman elämäntavan vuosina 2000–2013. Tänä aikana liikunta ja erityisesti fyysisen inaktiivisuuden yhteiskunnalliset vaikutukset ovat tulleet laajaan keskusteluun. Haastatellut luottamushenkilöt odottivat liikunnan hyötyjen konkreettisempaa perustelua päätöksentekijöille. Valtuutettujen mielestä huolellisesti valmisteltujen esitysten tekeminen on tärkeää, sillä liikuntapalveluja ei ole pakko järjestää ja niitä tulee tämän vuoksi markkinoida valtuustolle aktiivisesti.

Aineistosta selvisi jossain määrin yllättäen harrastajakunnan ja erityisesti seura-aktiivien ikääntymisen tuomat haasteet seuratoiminnalle. Tämä ei ole suoranaisesti liitoksissa eriytyneeseen liikuntakulttuuriin tai edes jälkiteollisen yhteiskunnan tunnuspiirteisiin. Ikääntyneiden osuuden kasvu seurojen puuhamiehissä ja -naisissa voi kuitenkin olla seuraus seurakentän laajentumisesta ja sukupolvien välisestä eroavaisuudesta suhtautumisessa sitoutuneeseen vapaaehtoistyöhön. Lisäksi luottamushenkilöt ja virkamiehet nostivat haastatteluissa vahvasti esille kaupunkilaisten ikääntymisestä koituvat taloudelliset kustannukset sekä pitivät tärkeänä liikunnan merkitystä toimintakyvyn ylläpitäjänä ikääntyneillä.

7.1 Harrastajan muuttunut seurasuhde

Jälkimodernin yhteiskunnan yhteisöllisyyden purkautuminen saattaa näkyä seurojen talkootyöhön osallistuvien vähenemisenä. Kyselyaineiston seuroista 42 prosenttia kertoi talkoolaisten saamisen yhdeksi haasteeksi seuratoiminnassa. Samaa luokkaa oli myös niiden seurojen osuus, jotka ilmoittivat valmentajien ja ohjaajien puutteen haasteeksi. Haastattelujen perusteella seurojen edustajat päättelivät tämän johtuvan muuttuneesta seuran ja jäsenen suhteesta. Aikaisemmin seura oli jäsenelle tekijä, joka mahdollisti harrastamisen, mutta nykyisin seura kuvastuu osalle jäsenistöä palvelun tuottajana. Kun seuran jäsenet muuttuvat seuran asiakkaiksi, niin vaatimukset ja odotukset seuroja kohtaan nousevat. Toisin sanoen osa jäsenistöstä odottaa seuran tuottavan jonkin palvelun maksua vastaan.

Talkootyön määrän muutosten todentaminen luotettavasti on kuitenkin erittäin haasteellista. Urheiluseuroissa tapahtuvasta talkootyöstä ja sen määrästä ei ole kattavaa aineistoa. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (Likes) on määritellyt "Kansalaistoiminnan tietopohja" selvityksessä (Lehtonen & Hakonen 2013), että suomalaisista 7–17 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä liikunnan ja urheilun parissa. Miehistä 14–22 prosenttia ja naisista 9–12 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä. Valon julkaisema Urheiluseurat 2010-luvulla -selvitys (Mäenpää & Korkatti 2012) pitää todennäköisenä, että keskimääräinen vapaaehtoistyöhön käytetty aika olisi vähentynyt. On kuitenkin mahdollista, että seurakentän laajentuminen on hajaannuttanut myös talkootyötä tekevät pienempiin yksiköihin. Vapaaehtoisten määrä on viimeisen 20 vuoden aikana hajaantunut uusien ja perinteisten lajien kesken, jolloin voi muodostua vaikutelma talkootyön vähenemisestä. Mikäli talkootyön määrä on vähentynyt, miksi näin on tapahtunut? Tähän kysymykseen aineistosta ei ole löydettävissä yksiselitteistä vastausta, mutta nykyinen kehityslinja voi kuvastaa muuttunutta seuran ja jäsenen suhdetta. Aikaisemmin seura oli jäsenelle instituutio, joka mahdollisti harrastamisen, mutta nykyisin seura voi kuvastua osalle jäsenistöä palvelun tuottajana. Jäsen tai harrastavan lapsen vanhempi on liikuntapalveluista maksava asiakas, joka ei ole valmis lahjoittamaan työpanostaan palveluntarjoajalleen.

Urheiluseurojen kannattaa tulevaisuudessa muistaa oma vahvuutensa, joka nojaa yhteisöllisyyteen ja sen mahdollistamaan talkoohenkeen. Seuran toiminnan ammattimaistumisen ei pitäisi tarkoittaa sitä, että toiminta siirretään palkattujen työntekijöiden vastuulle ja yhteiseksi hyväksi tarkoitetusta "vapaaehtoistyöstä" totutaan saamaan riittävä rahallinen korvaus.

Tulevan vuosikymmenen aikana kaupallisten liikuntapalvelujen lisääntyminen saattaa entisestään nostaa harrastajien vaatimuksia seuroja kohtaan ja muuttaa seurojen asemaa yhteisöllisistä harrastajien yhteenliittymistä palveluja jäsenilleen tuottaviksi organisaatioiksi. Onkin mielenkiintoista nähdä, toteutuuko Heikkalan (2000, 130–132) ennustus seurojen toimintalogiikan jakaantumisesta neljään osaan, jonka mukaan osa seuroista kokee kansalaistoiminnan renessanssin, osa ottaa päätehtäväkseen palvelutuotannon julkiselle sektorille tai omaksuu palveluliiketoiminnan vaatimukset sekä osa jatkaa samalla tavalla kuin aina ennenkin.

Vapaan kansalaistoiminnan renessanssi on jälkimodernille yhteiskunnalle mielenkiintoinen kehityslinja, joka ensi alkuun voi tuntua vieraalta individualismia korostavalle jälkimodernille ajanjaksolle. Tällaiselle kehityssuunnalle on kuitenkin jo oma terminsäkin – uusyhteisöllisyys. Uusyhteisöllisyyttä pidetään jopa individualismin rapautumisen alkuvoimana, sillä kehittynyt informaatioteknologia on mahdollistanut alustan yhteisöllisesti koettaville kokemuksille. Uusyhteisölliset ryhmät muodostuvat tavallisimmin jonkin harrastuksen, elämäntavan tai brändin ympärille (Maffesol 1996, 71). Uusyhteisöllisyyden kasvua on kuitenkin vaikea havainnoida suhteessa aikaisempiin vuosikymmeniin johtuen 1990- ja 2000-luvun poikkeuksellisen suuresta muutoksesta viestintäteknologiassa. Kehittynyt viestintäteknologia (mm. pikaviestisovellukset, sosiaalinen media ja sisällöntuotannon sovellukset) on antanut uusyhteisöllisyydelle alustan järjestäytyä entistä suuremmiksi löyhiksi ryhmittymiksi, joissa samanhenkiset liikunnan harrastajat voivat muutamalla klikkauksella olla vuorovaikutuksessa, mutta myös yhtä helposti jättäytyä yhteisöstä sivummalle. Aikaisemmin yhteisöt olivat paikallisia ja hierarkkisia, kun digitaalisella alustalla toimivat yhteisöt ovat toimijoiden itsensä luotavissa ja muokattavissa. Verkostomaisuus, moninaisuus ja joustavuus

kuvaavat uusyhteisöllisyyttä. (Heikkilä, Ahva, Siljamäki & Valtonen 2011, 167.) Viestintäteknologian nopea kehitys on voinut muuttaa ratkaisevasti myös suomalaista liikuntakulttuuria sellaiseksi, että sen alakulttuureissa on lajeja, jotka vastaavat entistä paremmin jälkimodernin liikuntaharrastajan individualistiin erityistarpeisiin?

7.2 Itseisarvoista tukemista vai välinearvon hyödyntämistä?

Hyvinkään palvelustrategiassa (2010) annetaan kritiikkiä kaupungin suhtautumisesta kolmannen sektorin toimijoihin. Kritiikin mukaan vapaaehtoisjärjestöihin suhtaudutaan usein annettuina toimijoina, joita tuetaan perinteenomaisesti kaupungin taloudellisen tilanteen mukaan. Toimijoiden tärkeyttä arvioidaan sillä perusteella, miten ne pystyvät tuottamaan kaupungin järjestysvastuulle kuuluvia palveluja edulliseen hintaan. Strategiassa pelätään kaupungin vallan vahvistuvan kolmannen sektorin toimijoihin, jotka tulevat riippuvaisiksi kaupungin taloudellisesta tuesta. Strategiassa pidetään tärkeänä, että kaupungin ostaessa palveluja vapaaehtoisjärjestöiltä, tulee palvelusta maksaa markkinahintaa ilman minkäänlaisia piilotukia. Strategiassa kaupungin yhteistyön kolmannen sektorin kanssa nähdään tulevaisuudessa kehittyvän liikuntakasvatus, -valistus ja -ohjauspalveluihin sekä toiminnan koordinointiin ja yhteistyön kehittämiseen. Kaupungin strategia kuvaa vahvasti samaa julkishallinnon ja kolmannen sektorin asetelmaa, josta Rantalan (2013) jaksottelun viimeinen vaihe antaa osviittaa.

Tämän tutkielman perusteella strategian uhkakuvat eivät kuitenkaan ole kovinkaan realistisia ainakaan seurojen taloudellisen riippumattomuuden suhteen. Toki tukipolitiikka voidaan kokea joissain tapauksissa pyrkimykseksi vaikuttaa seurojen toimintaan. Seurat tulee kuitenkin nähdä myös kaupungin taholta itseisarvoisiksi toimijoiksi, joiden toiminta syntyy jäsenten yhteisistä intresseistä. Tämän vuoksi vapaaehtoistoimintaan perustuvan seuran näkeminen palvelujen tuottajana voi loppujen lopuksi olla taloudellisesti kannattamatonta niin kaupungille kuin seurallekin. Tässä suhteessa Hyvinkäällä ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan syytä huoleen, sillä ainakaan

haastatteluissa seurojen edustajat eivät tuoneet julki, että kaupunki pyrkisi ohjaamaan seurojen toimintaa tai kannustaisi yhteistyöhön hyötymistarkoituksessa.

Valtuutettujen mielestä liikuntapaikkamaksujen subventointia tulisi kasvattaa ja tukien pisteytysjärjestelmässä huomioida seuran maksamien liikuntapaikkamaksujen suuruus. Muutamat valtuutetut kertoivat haastatteluissa, että lajit ovat keskenään epätasa-arvoisessa asemassa. Kyseessä lienevät jääurheilun harrastajat, jotka maksavat melko suuriakin käyttömaksuja jääajasta. Tässä asiassa epätasa-arvoisuus voi olla kuitenkin hieman suhteellista, sillä epäsuorat tuet jäähalleja käyttävien jääurheiluseurojen kohdalla saattavat olla moninkertaisia suoriin avustuksiin verrattuna.

Kaikki puolueet eivät haluaisi tukea ammattiurheilua, jollaiseksi hyvinkääläinen pesäpallo tässä tapauksessa voidaan lukea jo yhtiömuotonsa perusteella. Erään haastateltavan mielestä imagotekijät kuitenkin vaikuttavat kaupungin osallistumiseen. Monien mielestä tärkeämpiä ovat liikuntafasiliteettien turvaaminen ja maksujen subventiot kuin suorat rahalliset avustukset. Erään ylemmän tason virkamiehen mukaan seura-avustukset ovat vaatimattomia ja pisteytyssysteemi siihen verrattuna aivan liian raskas. Hänen mielestään pitäisi kehittää tehokkaampi tapa tukea liikuntaa. Lisäksi tulisi erityisesti tukea seuroja ja vähän liikkuvia ihmisiä. Tämän vuoksi tuen jakamisperusteissa tulisi ottaa huomioon, miten seura tukee valmennusta ja vähän liikkuvia.

Vuonna 2004 liikunnan viranhaltijoiden keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan kaupunkien liikuntatointen virkamiehet näkevät kaupungin ja seurojen yhteistyön merkityksen vähenevän tulevaisuudessa (Karimäki, Suomi & Matilainen 2004). Tämän tutkielman haastattelujen perusteella ei kuitenkaan tullut esille tällaista näkymää. Tosin haastatteluissa ei varsinaisesti ainutkaan kysymys kohdistunut juuri tähän alueeseen.

Ristiriitaista tietoa kuitenkin ilmeni tiedonhankinnassa, sillä useat seurat näkivät mahdollisena, että kaupunki voisi ostaa seuroilta palveluja ja näin ”tukea” seurojen toimintaa. Seurat halusivat kuitenkin sopimusten olevan taloudellisesti kannattavia ja osa seuroista halusi palvelujen tuottamisesta markkinahintaa vastaavan korvauksen.

Käsitykseni mukaan virkamiehet suhtautuivat varauksella sopimuksiin yhdistysten kanssa, sillä ei ollut täyttä varmuutta seurojen sitoutuneisuudesta palvelutuotantoon ainakaan pitemmällä aikavälillä. Yhdistysten toiminnassa voi tapahtua nopeastikin muutoksia, jolloin yhteistyösopimusta ei enää hoidettaisikaan kunnolla. Tällaisissa tapauksissa vastuu kaatuisi jälleen kaupungin hoidettavaksi. Tämän vuoksi kaupunki piti yrityksiä huomattavasti luotettavampina palvelujen tarjoajina. Virkamiehet olivatkin varovaisia sen suhteen, että kaupungin vastuita ei sysättäisi liikaa seurojen ja yhdistysten vastuulle.

7.3 Liikuntakulttuurin kaupallistuminen jatkuu

Yksityiset liikuntapalvelut ovat Hyvinkäällä kasvaneet voimakkaasti 2010-luvulla ja ne ovat lisänneet kaupungissa saatavilla olevaa liikuntatarjontaa. Yksityisellä palveluntarjonnan lisääntymisellä tarkoitetaan erityisesti kuntokeskusten runsasta perustamista paikkakunnalle. Hyvinkäälle on tullut 2000-luvun aikana useita uusia yksityisiä kuntokeskuksia. Haastatellut yrittäjät uskoivat vankasti markkinoiden kestävän useiden kuntokeskusten tulon markkinoille. Epäilevämpää suhtautuminen oli muissa ryhmissä, joissa uskottiin joidenkin kuntokeskusten lopettavan toimintansa kannattamattomana.

Erään seuraihmisen mukaan kuntokeskukset ovat tuoneet monipuolisuutta Hyvinkään liikuntamahdollisuuksiin. Kuntokeskuksissa oli havaittavissa profiloitumista tiettyyn kohderyhmään. Edustettuja kohderyhmiä olivat täysi-ikäiset naiset, nuoret ja kovaa harjoittelevat sekä perheet. Kohderyhmän rajaaminen ja markkinoinnin kohdistaminen tiettyyn asiakasryhmään voi olla osoitus kovasta kilpailuasetelmasta, jolloin yrittäjät eivät usko pystyvänsä houkuttelemaan riittävästi asiakkaita tasaisesti kaikista asiakasryhmistä. Profiloituminen on tosin kuluttajille usein edullinen tilanne, sillä palvelutaso voi olla parempi ja vastata yksittäisiä asiakasryhmiä paremmin kuin matalan kilpailun ympäristössä.

Kaikki yrittäjät eivät kuitenkaan nähneet palvelujen suuntaamista tiettyihin asiakasryhmiin profiloitumiseksi, vaan enemmän yrittäjien omista mielihaluista riippuvaksi. Lisäksi yrittäjät olivat pyrkineet kohdistamaan palveluntarjontaa uusiin asiakasryhmiin, jotka eivät

aikaisemmin ole käyttäneet vastaavia palveluja. Yrittäjät uskoivat yksityisten palvelujen lisääntyvän liikuntamarkkinoilla tulevaisuudessa. Yritykset voivat reagoida nopeasti markkinoiden vaatimuksiin esimerkiksi kysynnän kohdistuessa tiettyyn lajiin. Eräs yrittäjä sanoikin, että kun kysyntä jotain tiettyä uutta lajia kohtaan kasvaa, niin yritys voi nopeasti rekrytoida osaavan henkilön ohjaamaan tätä liikuntamuotoa.

Yksi kuntokeskus oli tehnyt kanta-asiakkaille suunnattuja kokoontumisia, mutta haastattelujen perusteella yritykset eivät olleet tietoisesti pyrkineet luomaan yhteisöllistä ilmapiiriä asiakkaiden keskuuteen. Yksi kuntokeskus tarjosi runsaasti ohjelmaa myös lapsille ja tavoitteena oli, että perhe voi tulla yhdessä kuntoilemaan kuntokeskukseen, jolloin koko perhe voi liikkua samaan aikaan ja perheen yhteistä aikaa jää muuhun yhdessä oloon. Seurojen suhtautuminen yksityiseen sektoriin oli useimmissa tapauksissa neutraali, sillä yritysten katsottiin olevan eri sektorilla kuin seurojen. Poikkeuksena olivat kuitenkin kuntojumppia järjestävät seurat, jotka näkivät yksityisessä sektorissa myös uhkakuvia.

Erään voimisteluseuran edustajien mukaan heidän seuransa on keskittynyt tarjoamaan perusjumppia, jotka eivät seuraa uusia muotisuuntauksia. Profiloituminen tapahtuu enemmän siis terveysliikunnan kautta kuin trenditietoisten harrastajien houkuttelemisella. Seuran heikkoutena oli kuitenkin ohjaajien vähyys kuntokeskuksiin verrattuna. Saamani käsityksen mukaan seuroissa ja yrityksissä toimi jonkin verran samoja ihmisiä, jolloin oli syntynyt yhteisymmärrys siitä, millaista toimintaa seuran kannattaa järjestää. Seuran edustajat sanoivat, että he eivät järjestä samanlaista ohjattua toimintaa kuin yritykset.

Yrittäjien mukaan yritysten ja seurojen toiminnat risteävät juuri jumppien järjestämisessä. Yrittäjät näkivät järjestetyn toiminnan kuitenkin erilaiseksi, sillä seuratoiminnan yhteisöllisyys ja runsaammat sosiaaliset kontaktit houkuttelevat seuraorientoituneita harrastajia seurojen asiakkaiksi. Palvelujen laadun katsottiin olevan myös eri tasolla yritysten eduksi. Erään yrittäjän vastauksessa tuli esille seuratoiminnan muutos, jolla hän perusteli harrastajien maksuhalukkuutta. Hänen mukaansa monet seurojen jäsenet odottavat seuroilta palveluja lähes ilmaiseksi, mutta kuntokeskuksiin tulee harrastajia, jotka ovat maksukykyisiä ja valmiita maksamaan harrastuksestaan.

Virkamiesten mukaan yksityiset liikuntapalvelut pysyvät visusti omalla alueellaan eli ne huolehtivat maksukykyisten asiakkaiden liikuttamisesta. Erään virkamiehen mukaan lisääntynyt yksityisten liikuntapalvelujen tarjonta on vahvistanut kaupungin palvelutarjontaa. Tämä voidaan ymmärtää niin, että kaupunki voi rauhassa keskittyä ohjatuissa ryhmissä erityisryhmiin ja ikääntyviin. Yksityinen toimija järjestää vauhdikkaampia tunteja ja kaupunki rauhallisempaa liikuntaa heikkokuntoisemmille ikääntyneille.

Hyvinkään liikuntakulttuurissa kaupallistumisen suhteen tilanne vaikuttaa siltä, että yksityisten toimijoiden lisääntymisestä huolimatta perinteiset sektorirajat eivät ole murtuneet. Tutkimuskirjallisuudessa uumoiltu liikuntakulttuurin kaupallistuminen toteutuu selvästi Hyvinkäällä, mutta eri sektoreiden toimijat ovat ainakin tämän tutkielman perusteella sopusoinnussa keskenään. Tämä voi selittyä sillä, että liikuntamarkkinoilla on käyttämätöntä kulutuspotentiaalia ja toimijat eivät ole toistaiseksi joutuneet kilpailemaan tosissaan harrastajista ja asiakkaista.

LÄHTEET

Ahonen, A. 2012. Hyvinkään liikuntasuunnitelman väliraportti – Katsaus hyvinkääläiseen liikunta- ja urheilukulttuuriin. Väliraportti 19.10.2012. Jyväskylän yliopisto.

Ahonen, A. & Suomi, K. 2013. Hyvinkään liikuntasuunnitelma vuosille 2013–2023. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 12.9.2017. http://temp.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Liikunta/Hyvinkään%20liikuntasuunnitelma_4%206.pdf.

Erikson, P. & Koistinen, K. 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttujatutkimuskeskus 2005 (4). Viitattu 12.9.2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152279/Monenlainen_tapaustutkimus.pdf?sequence.

Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 119–134.

Heikkala, J. & Koski, P. 2000. Järjestöt kolmen merkitysulottuvuuden – vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden – leikkauspisteessä. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 107–118.

Heikkilä, H. Ahva, L. Siljamäki, J & Valtonen, S. 2011. Syytä huoleen. Sosiaaliset verkostot median ja maailman tulkitsijoina. Teoksessa S. Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 167–196.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvinkään kaupungin palvelustrategia vuoteen 2017. 2010. Hyvinkään kaupunki. Viitattu 14.9.2017. http://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-organisaatio/ohjeet-julkaisut/strategiat/hyvinkaan-palvelustrategia-2017.pdf

Hyvinkään kaupungin tilinpäätös. 2014. Kaupunginvaltuusto 19.5.2014. Hyvinkään kaupunki. Viitattu 20.9.2017. http://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-organisaatio/ohjeet-julkaisut/talouden-julkaisut/tilinpaatos-2013.pdf.

Hyvinkää tietoa. 2016. Hyvinkään kaupungin verkkosivusto. Viitattu 23.9.2017. http://www.hyvinkaa.fi/kaupunki-ja-hallinto/hyvinkaatietoa/.

Hyvinkään seurakysely 2006. 2006. Hyvinkään kaupunki. Kirjallinen tiedonanto 23.2.2012.

Hyvinkään väestömäärän kehitys, ikärakenne ja kielijakauma 31.12.2014. 2015. Talousosasto. Hyvinkään kaupunki. Viitattu 22.10.2017. http://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kaupunki-ja-hallinto/hyvinkaa--tietoa/tilastot/liitteet/vaesto-2014_12.1.2015.pdf.

Ilmanen, K. 1996. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1917–1994. Jyväskylä: Jyväkylän yliopisto.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus.

Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Lapset ja nuoret. Nuori Suomi, Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, Opetus- ja kulttuuriministeriö. SLU:n julkaisusarja 2010 (7).

Karimäki, A., Suomi, K., & Matilainen, P. 2004. Haasteena liikunnan peruspalveluiden turvaaminen - kuntien viranhaltijoiden käsitykset liikuntatoimen nykytilasta ja lähitulevaisuudesta. Liikunta & Tiede -lehden tutkimusartikkelit 2004, 89–95.

Kokkonen, J. 2013. Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Suomen Urheilumuseon tutkimuksia 2. Helsinki: Suomen urheilumuseosäätiö.

Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 135–154.

Koskinen, K. 2003. Hyvinkään esteetön liikkumisympäristö. Sito Oy. Viitattu 23.10.2017. https://www.hel.fi/static/hkr/helsinkikaikille/kirjasto/HYVINKAA/HELY_raportti.htm.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan käyttösuunnitelma 2012. 2012. Hyvinkään kaupunki. Kirjallinen tiedonanto 23.4.2012.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010–2013. 2009. Hyvinkään kaupunki. Viitattu 14.9.2017. http://temp.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Opetus/Opetuksen%20tietopankki/Lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf.

Lehtonen, K. & Hakonen, H. 2013 Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja – liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 274. Jyväskylä: Likes.

Liikuntalaki 390/2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 10.4.2015.

Maffesol, M. 1996. The time of the tribes: the decline of individualism in mass society. London: Sage.

Meyrowitz, J. 1997. Shifting worlds of strangers: Medium theory and changes in "them" versus "us". Sociological Inquiry 67 (1), 59–71.

Mäenpää, P. & Korkatti, S. 2012. Urheiluseurat 2010-luvulla. Ajatuksia seurojen kehittymisestä ja kehittämisestä. SLU-Julkaisusarja 2012 (2). Helsinki: SLU. Viitattu 25.9.2017. http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTQvMDQvMTcvMTRfMjlfMTZfNDI1X1VyaGVpbHVzZXVyYXRfMjAxMF9sdXZ1bGxhLnBkZiJdXQ/Urheiluseurat%202010-luvulla.pdf

Rantala, M. 2014. Sata vuotta toistoa – Liikunnan asemointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287. Jyväskylä: Likes. Viitattu 23.9.2017. https://www.likes.fi/filebank/987-Sata_vuotta_toistoa_Rantala_2014_netti.pdf.

Salasuo, M. 2016. Liikuntalain henki ja harrastamisen kustannukset. Liikunta & Tiede 53 (1), 86–87. Viitattu 28.9.2017. http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt_1-16_86-87_lowres.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Seurakyselyn kyselylomake

Liite 2. Haastatellut tahot

Liite 3. Haastattelujen kysymysrunko

Liite 1. Seurakyselyn kyselylomake

KYSELYTUTKIMUS HYVINKÄÄLÄISILLE LIIKUNTASEUROILLE LIIKUNTAPALVELUISTA JA YLEISISTÄ LIIKUNTAEDELLYTYKSISTÄ

SEURAN YLEISET TIEDOT

1. Seuran nimi _____

2. Seura on

- Yhden lajin erikoisseura ☐
- Muutaman/parin lajin seura ☐
- Yleisseura ☐

3. Kyselylomakkeen täyttäjän asema seurassa. Rastita yksi vaihtoehto.

- Puheenjohtaja ☐
- Sihteeri ☐
- Päätoiminen/osa-aikainen työntekijä ☐
- Hallituksen/johtokunnan jäsen ☐
- Hallitus/johtokunta yhteistoiminnassa (esim. kokouksessa) ☐
- ohjaaja/valmentaja ☐
- vastuuhenkilö (esim. nuorisovastaava) ☐

Jos muu, niin mikä? _____

4. Seuran yhteyshenkilö.

Nimi _____

Puhelin _____

Sähköposti _____

SEURAN TOIMINTA

1. Mitä lajeja seurassa harrastetaan?

_____

_____

_____

_____

_____

2. Seuran jäsenmäärä.

_____ jäsentä, joista jäsenmaksun maksaneita _____ henkeä

3. Kuinka paljon seurassa on jäseninä

alle 18-vuotiaita _____

Yli 18-vuotiaita _____

4. Lisenssien määrä seurassa. Merkitse taulukkoon laji/lajit yläsarakkeisiin ja lisenssien määrät alasarakkeisiin.

	Laji 1	Laji 2	Laji 3	Laji 4	Laji 5
	_____	_____	_____	_____	_____
Pojat					
Tytöt					
Miehet					
Naiset					

5. Säännöllisesti seuran toimintaan osallistuvien määrä viikossa. Säännölliseksi osallistumiseksi lasketaan vähintään kerran viikossa tapahtuva toiminta.

_____ henkeä

6. Harjoitusten kokonaismäärä viikossa. Merkitse laji yläsarakkeeseen ja harjoitusmäärät täysinä tunteina alasarakkeisiin.

	Laji 1	Laji 2	Laji 3	Laji 4	Laji 5
	_____	_____	_____	_____	_____
Pojat					
Tytöt					
Miehet					
Naiset					

7. Seuran järjestämä toiminta tärkeysjärjestyksessä. 1=tärkein, 5=vähiten tärkeä

- Säännöllinen kilpailu- ja harjoittelutoiminta ☐
- Kilpailuun perustuva toiminta (sarjan, turnauksen tai tapahtumien järjestäminen) ☐
- Ohjattu liikunta ☐
- Terveysliikunta ☐
- Jäsenet harrastavat omatoimisesti ☐

8. Nimeä seuran käyttämät pääasialliset liikuntapaikat.

_____

_____

_____

_____

_____

9. Arvio seuran toiminnan tasosta kouluarvosanalla 4–10 ☐

10. Suurimmat haasteet seuran toiminnassa?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

SEURAN TALOUS

1. Seuran tulot vuodessa _____ euroa

2. Seuran menot vuodessa _____ euroa

3. Mistä seuran tulot koostuvat?

Jäsenmaksut	_____	euroa
Kaupungin avustukset	_____	euroa
Yhteistyösopimukset	_____	euroa
Palvelujen myynti	_____	euroa
Liiketoiminta	_____	euroa
Kilpailutoimintatuotot	_____	euroa
Jos muu, niin mikä	_____	euroa

_____

_____

4. Mistä seuran menot koostuvat?

Kilpailutoiminta _____ euroa

Liiketoimintakulut _____ euroa

Harrasteliikunta _____ euroa

Liikuntapaikkakustannukset _____ euroa

Henkilöstökulut _____ euroa

Välinehankinnat/varusteet _____ euroa

Jos muu, niin mikä _____ euroa

_____

_____

5. Tuottaako seura palveluja, joista peritään maksu?

Ei ☐

Kyllä ☐

Millaisia palveluja ja kenelle niitä tuotetaan?

_____

_____

_____

_____

6. Kaupungilta saatavat seura-avustukset vuodessa _____ euroa

7. Kaupungilta saatavat kohdeavustukset vuodessa _____ euroa

8. Miten seuran talous tulee kehittymään tulevina vuosina? Rastita yksi vaihtoehto.

Paranee paljon ☐

Paranee hieman ☐

Pysyy ennallaan ☐

Heikkenee hieman ☐

Heikkenee paljon ☐

YLEISET LIIKUNTAEDELLYTYKSET

1. Hyvinkään yleiset liikuntaedellytykset? Rastita yksi vaihtoehto.

- Erinomaiset ☐
- Hyvät ☐
- Tyydyttävät ☐
- Heikot ☐

2. Hyvinkään yleiset liikuntaedellytykset seuran kannalta? Rastita yksi vaihtoehto.

- Erinomaiset ☐
- Hyvät ☐
- Tyydyttävät ☐
- Heikot ☐

3. Positiivisimmat asiat?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4. Negatiivisimmat asiat?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

TYYTYVÄISYYS JA ODOTUKSET LIIKUNTAPALVELUIHIN

1. Kuinka tarpeellisia seuraavat liikuntapalvelut ovat seuran kannalta? Rastita yksi vaihtoehto riviä kohden.

	Tarpeellinen	Ei tarpeellinen	Ei tietoa
Liikuntasalit ja – hallit	☐	☐	☐
Uimahallit	☐	☐	☐
Uimarannat	☐	☐	☐
Kuntosalit	☐	☐	☐
Jäähallit	☐	☐	☐
Urheilu- ja pallokentät	☐	☐	☐
Tekojääkentät	☐	☐	☐
Ulkoilualueet	☐	☐	☐
Ulkoilutiet ja – reitit	☐	☐	☐
Kuntoradat	☐	☐	☐
Hiihtoladut	☐	☐	☐
Seurojen toiminnasta tiedottaminen	☐	☐	☐
Seurojen taloudellinen tukeminen	☐	☐	☐
Kuntalaisten aktivointi liikuntaan	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen varaaminen	☐	☐	☐
Harjoitus- ja kilpailutilojen tarjonta	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen kunnossapito	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen suunnittelu ja rakentaminen	☐	☐	☐
Liikuntapalvelujen yhteistyö seurojen kanssa	☐	☐	☐
Muu _____	☐	☐	☐

2. Miten liikuntapalvelut on hoitanut tehtävänsä? Rastita yksi vaihtoehto riviä kohden.

	Hyvin	Puutteellisesti	Ei tietoa
Liikuntasalit ja – hallit	☐	☐	☐
Uimahallit	☐	☐	☐
Uimarannat	☐	☐	☐
Kuntosalit	☐	☐	☐
Jäähallit	☐	☐	☐
Urheilu- ja pallokentät	☐	☐	☐
Tekojääkentät	☐	☐	☐
Ulkoilualueet	☐	☐	☐
Ulkoilutiet ja – reitit	☐	☐	☐
Kuntoradat	☐	☐	☐
Hiihtoladut	☐	☐	☐
Seurojen toiminnasta tiedottaminen	☐	☐	☐
Seurojen taloudellinen tukeminen	☐	☐	☐
Kuntalaisten aktivointi liikuntaan	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen varaaminen	☐	☐	☐
Harjoitus- ja kilpailutilojen tarjonta	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen kunnossapito	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen suunnittelu ja rakentaminen	☐	☐	☐
Liikuntapalvelujen yhteistyö seurojen kanssa	☐	☐	☐
Muu _____	☐	☐	☐

3. Aseta tärkeysjärjestykseen seuran odotukset kaupungilta. 1=tärkein, 10=vähiten tärkeä.

Liikuntapaikkojen rakentaminen	☐
Liikuntapaikkojen hoito ja kunnossapito	☐
Lisää liikuntatiloja/vuoroja	☐
Koulutusta jäsenille	☐
Koneita, laitteita	☐
Taloudellista tukea	☐
Tuotekehittelyä yhteistyössä	☐
Varastoja, säilytystiloja	☐
Tiedotusta	☐
Jos muuta, niin mitä? _____	☐

4. Tärkeimmät liikuntapaikat seurasi kannalta. Nimeä kolme tärkeintä.

1. _____
2. _____
3. _____

5. Mikä liikuntapaikka tulisi rakentaa seuraavan viiden vuoden aikana ja minne?

_____
_____
_____
_____
_____

6. Mikä liikuntapaikka tulisi kunnostaa/saneerata seuraavaksi?

_____
_____
_____
_____

7. Välittömästi kuntoon saatettavia asioita

Yleisesti _____
_____
_____
_____

Liikuntapaikat _____
_____
_____
_____

8. Kolme tärkeintä kehittämistoimenpidettä liikuntapalveluissa?

_____

_____

_____

_____

_____

9. Liikuntapaikkojen harjoitusvuorojen käyttömaksujen suuruus seuran kannalta. Arvioi käyttömaksun suuruus erikseen juniorien harjoitusvuorojen ja aikuisten harjoitusvuorojen osalta. Rastita yksi vaihtoehto riviä kohden.

Juniorien harjoitusvuorot	Sopiva	Kallis	Ei tietoa
Sveitsin uimala (ratamaksu ja ryhmämaksu)	☐	☐	☐
Jäähalli	☐	☐	☐
Hiekkatekonurmet	☐	☐	☐
Nurmikentät	☐	☐	☐

Aikuisten harjoitusvuorot	Sopiva	Kallis	Ei tietoa
Sveitsin uimala (ratamaksu ja ryhmämaksu)	☐	☐	☐
Jäähalli	☐	☐	☐
Hiekkatekonurmet	☐	☐	☐
Nurmikentät	☐	☐	☐

10. Liikuntapaikalla ottelun tai tapahtuman järjestämisestä perittävän käyttömaksun suuruus seuran kannalta. Rastita yksi vaihtoehto riviä kohden.

	Sopiva	Kallis	Ei tietoa
Liikuntahallit	☐	☐	☐
Liikuntasalit	☐	☐	☐
Hiekkakentät	☐	☐	☐

SEURAN JA KAUPUNGIN VÄLINEN YHTEISTYÖ

1. Seuran ja liikuntapalvelujen yhteistoiminta. Rastita yksi vaihtoehto.

Erinomainen ☐

Hyvä ☐

Tyydyttävä ☐

Heikko ☐

2. Kehittämisehdotukset yhteistyön parantamiseksi?

Mitä seura voi tehdä _____

_____

_____

_____

Mitä kaupunki voi tehdä _____

_____

_____

_____

3. Mitkä ovat seuran mahdollisuudet yhteistyöhön kaupungin kanssa. Perustelut mahdollisuuksista.

	Kyllä	Ei
Liikuntapaikkojen suunnittelu	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Liikuntapaikkojen rakentamisen rahoitus	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Liikuntapaikkojen valvonta ja/tai hoito	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Terveysliikunnan edistäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Ikääntyneiden liikunnan järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Vammaisten liikunnan järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Liikuntatapahtumien järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Kilpailutoiminnan järjestäminen	☐	☐

_____

_____

_____

Muu _____

_____

_____

_____

4. Mainitkaa ne kriteerit/perusteet, joiden perusteella seura-avustukset tulisi jakaa?

_____

_____

_____

_____

_____

5. Kaupungin seura-avustusten tärkeys seuralle. Aseta tärkeysjärjestykseen. 1=tärkein, 6=vähiten tärkeä.

Nuorten toiminta-avustus ☐

Aikuisten toiminta-avustus ☐

Toimitila-avustus ☐

Tapahtuma-avustus ☐

Salien ja kenttien harjoitusvuorojen maksuttomuus ☐

Jos muu, niin mikä? ☐

_____

_____

_____

SEURAN YHTEISTYÖ MUIDEN SEUROJEN KANSSA

1. Onko seuralla yhteistyötä toisen seuran kanssa ja mikäli on, niin millaista ja minkä seuran kanssa?

	Kyllä	Ei
Yhteistyötä hyvinkääläisen seuran kanssa	☐	☐

_____

_____

_____

_____

	Kyllä	Ei
Yhteistyötä ulkopaikkakuntalaisen seuran kanssa	☐	☐

_____

_____

_____

_____

2. Millaisesta yhteistyöstä seura on kiinnostunut? Rastita yksi tai useampi vaihtoehto.

- Yhteinen edunvalvonta ☐
- Yhteistapahtumien järjestäminen ☐
- Yhteisleirit ☐
- Yhteinen koulutus ☐
- Päättäjiin vaikuttaminen ☐
- Yhteinen kilpailutoiminta ☐
- Yhteinen palvelujen tuottaminen ☐
- Jos muusta, niin mistä? ☐

_____

_____

_____

5. Palautteen antaminen Hyvinkään liikuntapalveluille asioista, jotka eivät ilmene kyselyn muissa kysymyksissä.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Kiitos vastauksista!

Palauta lomake oheisessa vastauskuoressa 20.5.2012 mennessä. Postimaksua ei tarvitse maksaa.

Liite 2. Haastatellut tahot

Virkamiehet

- Kaupunginjohtaja
- Liiketoimintajohtaja
- Sivistystoimenjohtaja
- Varhaiskasvatusjohtaja
- Liikuntapäällikkö
- Tilapalvelupäällikkö
- Liikuntapaikkamestari
- Päiväkodinjohtaja
- Johtava ylihoitaja

Liikunnanopettajat

- Kaksi opettajaa lukiosta
- Yksi yläkoulun opettaja
- Yksi opettaja alakoulusta

Kaupunginvaltuutetut

- Kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtaja
- Vihreiden valtuustoryhmän puheenjohtaja
- Perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu
- SDP:n kaupunginvaltuutettu

Liikuntayrittäjät (kolme yritystä)

Urheiluseurat (29:n seuran edustajat)

Liite 3. Haastattelujen kysymysrunko

1. kysymys. Millaisena näette tämänhetkiset liikkumismahdollisuudet Hyvinkäällä?

2. kysymys. Miten arvioitte liikkumismahdollisuuksien kehittyvän tulevaisuudessa?

3. kysymys. Mikä on mielestänne Hyvinkään liikuntapalvelujen vallitseva tilanne?

4. kysymys. Miten Hyvinkään liikuntapalvelut tulee kehittymään tulevaisuudessa?

5. kysymys. Millainen on arvionne Hyvinkään eri liikuntaympäristöistä

    1. Fyysinen ympäristö. Käsittää rakennetut liikuntapaikat kuten urheilukentät ja liikuntasalit.
        a. Liikuntapaikkojen vastaavuus väestön liikuntaharrastuneisuuteen
        b. Liikuntapaikkojen omistus
        c. Liikuntapaikkojen ylläpito
        d. Hyvinkään kaupungin ylisektoriaalisuus liikuntapaikkapolitiikassa
        e. Liikuntarakentamisen suuntaviivat vuoteen 2023
        f. Liikuntapaikkojen hankekorit
        g. Liikuntapaikkojen rakentamisen ja peruskorjauksen periaatteet
        h. Liikuntapaikkojen rahoitus
    2. Sosiaalinen ympäristö. Miten organisoidutaan sosiaalisesti. Käsittää liikunnan ja urheilun yhdistysmuotoisen toiminnan (seuratoiminta)
    3. Toiminnallinen ympäristö. Millaisia ovat kaupungin tuottamat liikuntapalvelut. Esimerkiksi ohjatut tunnit.
    4. Hallinnollinen ympäristö. Miten liikuntapalvelut on organisoitu ja millainen on sen asema kaupungin hallinnollisessa organisaatiossa.
    5. Taloudellinen ympäristö. Miten arvioitte liikuntapalvelujen nettokäyttömenojen kehittyvän seuraavien kahden valtuustokauden aikana.

6. Mitä mieltä olette tilaaja-tuottajamallista liikuntapalvelujen tuottamisessa?

7. Näettekö Hyvinkään imagon liikunnallisena?

    a. Hyvinkää asema liikuntakaupunkina Suomessa

8. Millaisena näette seuraavien liikunnan ja urheilun osa-alueiden merkityksen?
    1. Terveys/kuntoliikunta
    2. Hyöty/arkiliikunta
    3. erityisliikunta
    4. kilpaurheilu
        a. kilpaurheilun suhde muihin osa-alueisiin

9. Onko muita asioita aiheeseen liittyen, jotka ovat mielessä?

Käsitemäärittelyt

Hyvinkään liikuntapalvelut: Kaupungin hallinnollinen yksikkö, joka vastaa palveluiden tuottamisesta ja ylläpidosta.

Tilaaja-tuottajamalli: Tilaaja-tuottajamallilla tarkoitetaan julkisten palvelujen tuotannon organisoimista niin, että palvelun tilaajan ja tuottajan roolit erotetaan hallinnollisesti toisistaan. Tilaajana toimii julkinen taho ja tuottajana voi toimia julkinen tai yksityinen palvelun tuottaja tai kolmas sektori. Tilaaja-tuottajamalli voi olla myös julkisen organisaation sisäinen ohjausmalli. (TEM.)

Terveys/kuntoliikuntaliikunta: Terveysliikuntaa on kaikki sellainen fyysinen aktiivisuus, jolla on myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja terveyskuntoon eli kuntoon, joka saadaan terveysliikunnan kautta. Terveysliikunta tuottaa terveydellistä hyötyä, mutta ei aiheita terveydellisiä haittoja. Terveysliikunnan tunnuspiirteitä ovat säännöllisyys, kohtuukuormitus ja jatkuvuus. (UKK.)

Kuntoliikunta muuten sama, mutta pyritään suorituskyvyn parantamiseen pelkän ylläpitämisen sijasta.

Hyöty/arkiliikunta: Fyysinen aktiivisuus, joka tehdään jonkin muun kuin itse liikunnan motivoimana. Tällaisia ovat esimerkiksi työmatkapyöräily, kauppamatkan kulkeminen kävellen.

Erityisliikunta: Sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan.